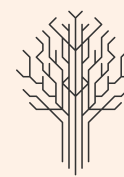
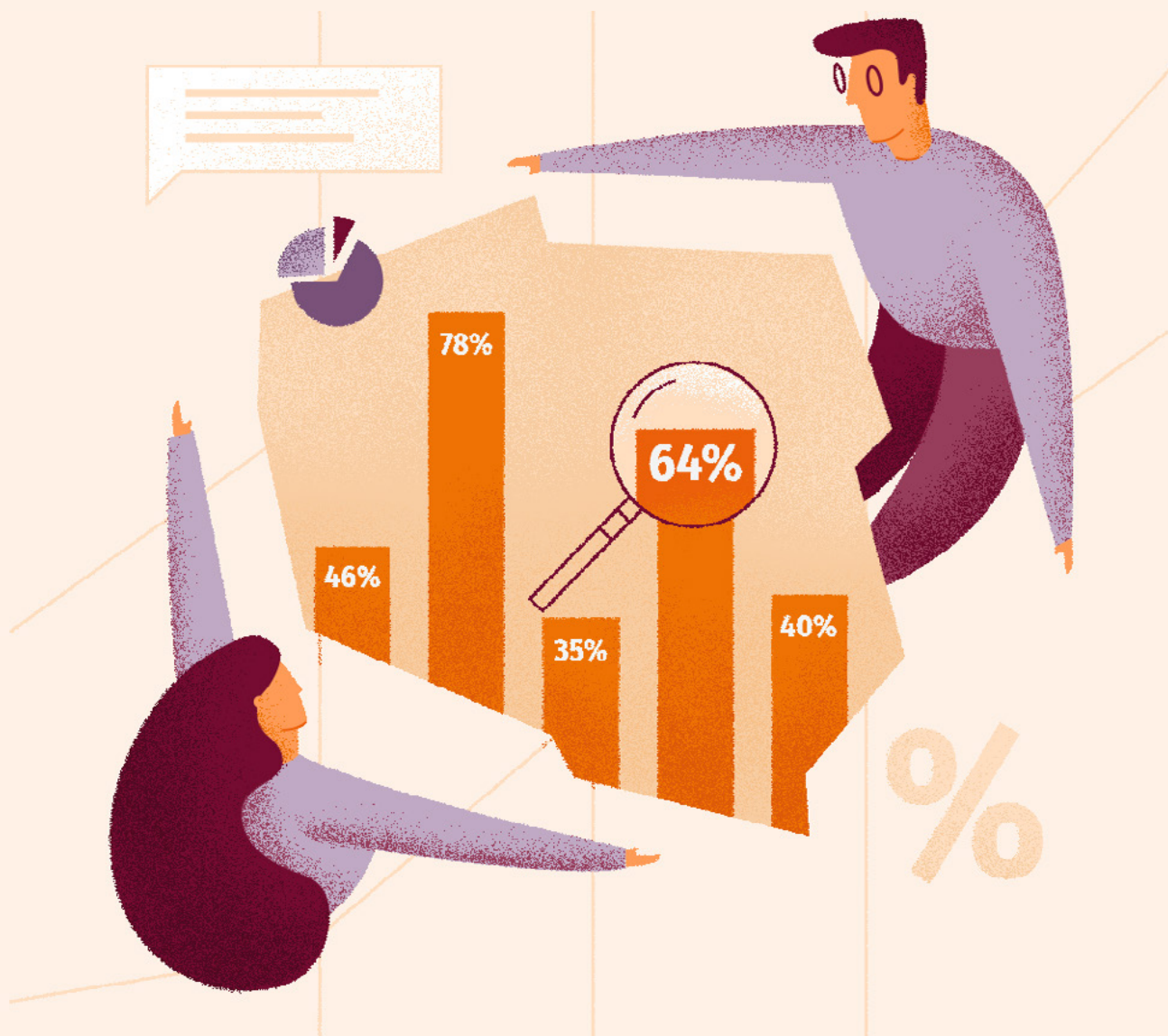


2021

Kondycja organizacji
pozarządowych



stowarzyszenie
klon / jawor



badania Klon/Jawor

Autorki:

Beata Charycka, Marta Gumkowska,
Julia Bednarek

Redakcja i korekta:

Renata Niecikowska

Skład:

Jacek Zamecki

Wydawca:**Stowarzyszenie Klon/Jawor**

ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa

Kontakt: badania@klon.org.pl

kondycja.ngo.pl

strona badania „Kondycja organizacji pozarządowych”

fakty.ngo.pl

dane i analizy dotyczące aktywności społecznej

ngo.pl

portal organizacji pozarządowych

Materiał powstał na podstawie wyników badania Stowarzyszenia Klon/Jawor „Kondycja organizacji pozarządowych 2021” przeprowadzonego na ogólnopolskiej, losowej próbie 1200 stowarzyszeń i fundacji. Badanie było realizowane w terminie październik 2021 – styczeń 2022 techniką CAWI.

„Kondycja organizacji pozarządowych” to badanie, które jest prowadzone cyklicznie od 2002 roku i jest największym, niezależnym badaniem stowarzyszeń i fundacji w Polsce.

Badanie „Kondycja organizacji pozarządowych 2021” zostało sfinansowane ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, Fundacji im. Stefana Batorego oraz środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.

Warszawa, maj 2022



Spis treści

Wstęp

„Kondycja organizacji pozarządowych” to największe w Polsce, niezależne badanie stowarzyszeń i fundacji. W Stowarzyszeniu Klon/Jawor realizujemy je od 2002 roku, czyli już od 20 lat, a obecna edycja to już 9. edycja badania. Dzięki temu, że badania prowadzimy regularnie, co 2-3 lata, możemy śledzić trendy i opisywać kierunek, w jakim rozwija się polski sektor społeczny.

Jest nam niezmiernie miło, że możemy podzielić się z Państwem wynikami najnowszego badania zebranymi w raporcie „Kondycja organizacji pozarządowych 2021”. Niniejszy raport to źródło wiedzy o sytuacji finansowej organizacji pozarządowych, ich kapitale ludzkim (członkostwie, zatrudnieniu i wolontariacie), problemach i potrzebach oraz o współpracy organizacji z innymi podmiotami. Raport to opis bieżącej sytuacji stowarzyszeń i fundacji, ale też podsumowanie opinii liderów i liderki organizacji pozarządowych na ważne społeczne tematy, np. rolę organizacji pozarządowych w Polsce oraz stosunek do bieżącej sytuacji społeczno-politycznej. Szczegółowe omówienie poszczególnych wątków składających się na kondycję organizacji pozarządowych poprzedzamy ogólnymi, przekrojowymi wnioskami z badania, które podsumowują kluczowe zmiany, jakie obserwujemy w polskim sektorze społecznym.

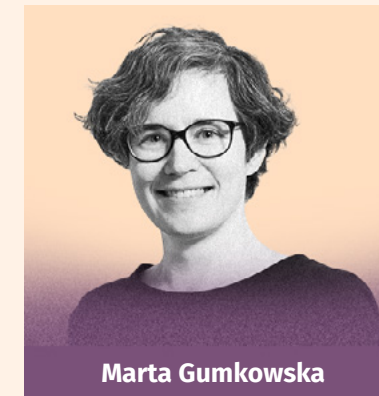
Raport „Kondycja organizacji pozarządowych 2021” to kompleksowy obraz aktualnego stanu sektora społecznego w Polsce. Poza danymi o bieżącej sytuacji organizacji pozarządowych, w raporcie mogą Państwo znaleźć omówienie tych danych na tle wyników z poprzednich edycji badania, a także liczne komentarze eksperckie, które pokazują tło dla zachodzących zmian oraz pomagają w interpretacji danych z badania. Staramy się, aby nasze raporty były dla Państwa

jak najbardziej użyteczne i przystępne, zachowując jednocześnie rzetelność metodologiczną i pogłębioną analizę danych. Mamy nadzieję, że udaje nam się łączyć te wszystkie cechy w niniejszym opracowaniu.

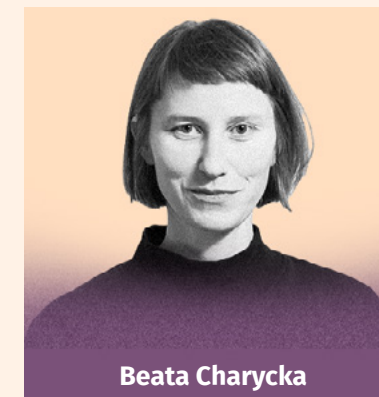
Badania „Kondycja organizacji pozarządowych” mają charakter reprezentatywny. Szczegółowy opis tego, jak realizujemy badanie, znajduje się na końcu raportu, w rozdziale → **Metodologia badania**. W tym miejscu serdecznie dziękujemy wszystkim 1200 organizacjom, które zostały wylosowane do badania i zgodziły się wziąć w nim udział, przez co umożliwiły powstanie tego raportu.

Zapraszamy do lektury.

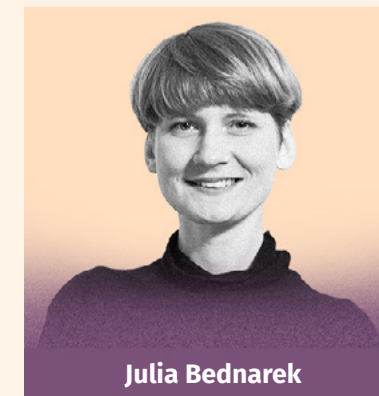
Marta, Beata, Julia
Badania Klon/Jawor



Marta Gumkowska



Beata Charycka



Julia Bednarek

Losowa próba stowarzyszeń i fundacji

1200 przebadanych organizacji



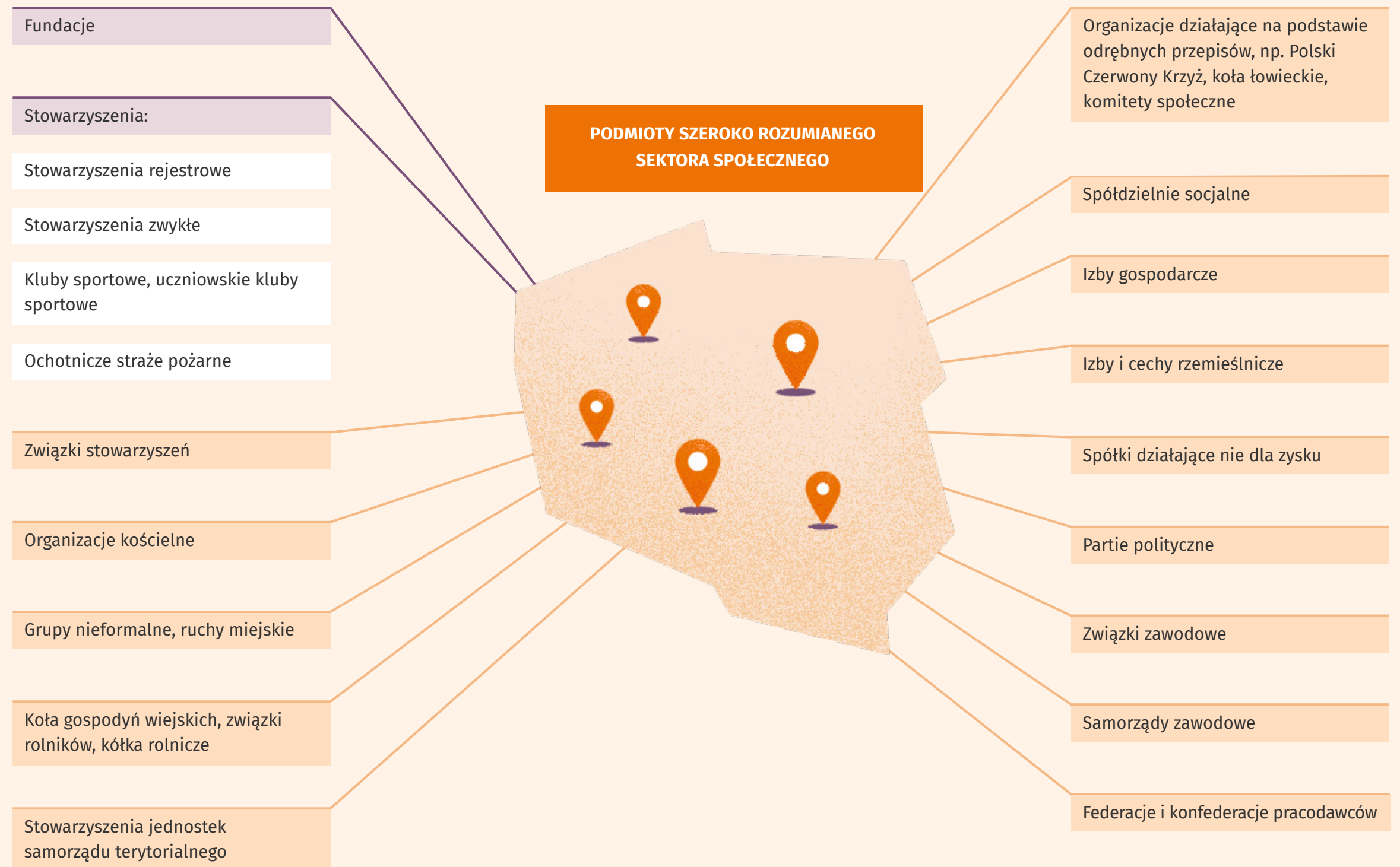
Kwestionariusz online

Reprezentatywne wyniki

Sektor społeczny w Polsce

Sektor społeczny tworzą organizacje, które ani nie są nastawione na zysk, ani nie stanowią elementu struktury państwa. Dlatego nazywamy je organizacjami pozarządowymi, społecznymi, non-profit lub NGO (skrót od ang. *non-profit organizations*). A ogół tych organizacji jest nazywany sektorem społecznym lub trzecim sektorem (podczas gdy pierwszy sektor to instytucje państwa, a drugi sektor to biznes).

Organizacje sektora społecznego w Polsce mogą korzystać z różnych form prawnych. Najbardziej typowe formy prawne organizacji pozarządowych to fundacje i stowarzyszenia. To właśnie te organizacje są przedmiotem zainteresowania w badaniu „Kondycja organizacji pozarządowych”. Wśród stowarzyszeń można wyróżnić ochotnicze straże pożarne, które choć często mają formę prawną stowarzyszeń, to ze względu na swoją specyfikę nie są uwzględnione w badaniu „Kondycja organizacji pozarządowych”. Warto zaznaczyć, że poza fundacjami i stowarzyszeniami funkcjonują także inne typy organizacji, które można zaliczyć do szeroko rozumianego sektora społecznego.



Najważniejsze wnioski z badania „Kondycja organizacji pozarządowych 2021”

Obserwując od lat sektor organizacji pozarządowych dostrzegamy zarówno stałe zależności, jak i zachodzące w tym środowisku zmiany. Wyniki kolejnych edycji badania „Kondycja organizacji pozarządowych” ukazują też nowe zjawiska, często będące odpowiedzią na zewnętrzne okoliczności, w których przyszło organizacjom działać.

Analizując wyniki prowadzonych badań zwracamy też szczególną uwagę na ważne wyzwania, które stoją przed sektorem pozarządowym i warte są namysłu.

Dlatego podsumowując wyniki badania z 2021 roku podzieliliśmy najważniejsze wnioski na cztery kategorie:

Ważne wyzwania

Kluczowe problemy stojące przed organizacjami, których rozwiązanie jest ważne z punktu widzenia rozwoju sektora społecznego

Nowe zjawiska

Zmiany, które zaszyły lub wyraźnie przyspieszyły w ostatnim czasie, często są reakcją na zewnętrzne okoliczności, w których znalazły się organizacje

Wyraźne trendy

Tendencje świadczące o postępujących zmianach w jakimś obszarze funkcjonowania organizacji

Trwałe powiązania i zjawiska

Kwestie, które od lat wydają się niezmiennie i z tego powodu zasługują na zastanowienie

Ważne wyzwania

Pandemia zwiększyła nierówności zasobów w sektorze

Pierwszy raz od niemal dekady spadły przeciętne przychody organizacji – w 2020 roku wyniosły 26 tys. zł. Zwiększył się też odsetek fundacji i stowarzyszeń o najniższych przychodach (do 1 tys. zł na rok). Ciężko nie łączyć tych faktów z pandemią, zwłaszcza, że same organizacje wskazują spadki budżetów jako konsekwencję pandemii. Zaś dane o ocenie wpływu pandemii na organizacje pokazują, że stowarzyszenia i fundacje o dużych zasobach (finansowych i kadrowych) lepiej poradziły sobie w tej kryzysowej sytuacji. Rządziej zawieszały działalność, częściej traktowały pandemię jako impuls do rozwoju lub wprowadzenia strategicznych zmian. To właśnie organizacje o mniejszych zasobach częściej odczuły pogorszenie swojej sytuacji na skutek pandemii, a jej konsekwencje finansowe okazują się dla nich bardziej dotkliwe.

Formalności i biurokracja coraz bardziej przeszkadzają fundacjom i stowarzyszeniom

Nadmiernie skomplikowane formalności przy korzystaniu z grantów, a także rozbudowana biurokracja administracji publicznej to jedno z najważniejszych problemów organizacji. Dokuczliwość tych problemów rośnie sukcesywnie od 10 lat, jednak ostatnio się nasiliła – od 2018 roku zwiększył się odsetek organizacji deklarujących kłopoty z biurokracją. Można przypuszczać, że wysoki (i rosnący) poziom wskazań na ten problem jest wyrazem ogólnej niechęci organizacji wobec obowiązków formalno-prawnych, których z roku na rok organizacje mają coraz więcej i coraz bardziej czują się nimi obciążone.

Sektor społeczny chce być wspólnotą, ale obecnie jej nie tworzy

Ponad połowa liderów i liderki organizacji pozarządowych nie postrzega sektora pozarządowego w Polsce jako wspólnoty organizacji – widzi raczej poszczególne organizacje realizujące swoje cele. To więcej niż w 2018 roku. Jednocześnie większość liderów i liderki organizacji jest przekonana o potrzebie stworzenia wizji rozwoju całego sektora pozarządowego. To znowu więcej niż w 2018 i 2015 roku. Co ciekawe, potrzebę stworzenia takiej wizji dostrzegają zarówno te organizacje, które widzą sektor pozarządowy jako na wspólnotę organizacji, jak i te, które stwierdzają, że trudno dziś mówić o polskim sektorze pozarządowym jako pewnej całości. Inne organizacje pozarządowe są najważniejszym partnerem dla stowarzyszeń i fundacji, więc kontaktów wewnątrz sektora społecznego jest dużo, ale jak widać nie są one wystarczające dla zbudowania wspólnoty organizacji. Być może wspólny cel: wizja rozwoju sektora społecznego jako całości, jest tym, co mogłoby wpłynąć na poczucie wspólnotowości wśród organizacji.

Nowe zjawiska

Temat ekologii staje się coraz ważniejszy dla organizacji

Choć ranking największych branż sektora społecznego od lat nie ulega istotnym zmianom (i nadal najczęściej organizacji zajmuje się sportem, kulturą, edukacją), to przybywa organizacji, które obok innych obszarów tematycznych zajmują się też ekologią. W 2021 roku takich organizacji było 16%, a trzy lata wcześniej – 12%. Tym samym ekologia jest branżą, która odnotowała największy wzrost między 2018 i 2021 rokiem. Jednocześnie niemal połowa organizacji uważa, że kryzys klimatyczny powinien być ważnym tematem dla polskich organizacji pozarządowych, a co czwarta organizacja deklaruje, że już dziś uwzględnia kwestie związane z kryzysem klimatycznym przy planowaniu działań lub w organizacji pracy.

Działania zdalne pojawiły się jako nowa formuła w ofercie organizacji

Dla niemal co czwartego stowarzyszenia i fundacji pandemia była impulsem do rozwoju. Część organizacji w wyniku pandemii podjęła nowe działania, rozwinęła się i rozpoczęła działalność w trybie zdalnym. Pod koniec 2021 roku działania online skierowane do swoich odbiorczyń i odbiorców prowadziła niemal połowa organizacji. Zdecydowana większość z nich nadal chce korzystać z takiego rozwiązania po zakończeniu pandemii. Wydaje się więc, że prowadzenie działań zdalnych to zmiana w ofercie organizacji, którą pandemia przyniosła na stałe.

Obserwujemy zmiany w obszarze współpracy finansowej organizacji i samorządu

Wyniki badania wskazują na zmiany w obszarze zlecenia przez samorząd realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym. W 2020 roku spadł odsetek organizacji, które ubiegały się o dotacje z samorządu, a także tych, które je otrzymały. Trudno nie łączyć tego faktu z pandemią. W jej wyniku zrezygnowano z części zadań o krótkiej perspektywie czasowej i lokalnym charakterze, najczęściej z zakresu kultury lub sportu. Obostrzenia uniemożliwiły ich prowadzenie, a spadające dochody zmusiły samorządy do poszukiwania oszczędności, także na polu współpracy z trzecim sektorem. Naturalną konsekwencją tej zmiany jest odnotowany w badaniu wzrost wysokości przeciętnej dotacji z samorządu, ponieważ zrezygnowano z najmniejszych dotacji. Jednocześnie wyraźnie wzrósł udział środków samorządowych w strukturze przychodów całego sektora. Wydaje się, że w przypadku zadań publicznych o stałym charakterze (np. z zakresu pomocy społecznej, ale też edukacji), za którymi idą największe środki finansowe, zaangażowanie organizacji nie tylko nie zmalało, ale być może wzrosło.

Zmniejsza się funkcja rzecznicza organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe pełnią wiele różnych funkcji, m.in. dostarczają ważnych usług społecznych, mobilizują społeczeństwo wokół ważnych tematów, kontrolują władze publiczne, prowadzą rzecznictwo ukierunkowane na wprowadzenie zmian społecznych. Obserwujemy, że zmniejsza się grupa organizacji, które prowadzą działania rzecznicze. Mniejsza część organizacji niż trzy lata temu prowadzi rzecznictwo interesów swoich członków czy podopiecznych; uczestniczy w konsultacjach organizowanych przez administrację publiczną; prowadzi rzecznictwo, działania lobbingsowe, pracuje na rzecz zmiany prawa. Być może spadek działań rzeczniczych jest związany ze zmniejszającymi się możliwościami dialogu między organizacjami a władzą czy dostępności procesów decyzyjnych. W konsekwencji organizacje skupiają się na swoim najbliższym otoczeniu, działaniu bezpośrednim z odbiorcami i świadomie rezygnują z działań systemowych, nie widząc obecnie możliwości ich prowadzenia.

Wyraźne trendy

Praca odpłatna staje się odpowiedzią na kryzys zaangażowania społecznego

Obserwujemy trudności w społecznym zaangażowaniu wszystkich trzech grup osób, które włączają się w działania organizacji, tj. członkiń i członków, osób z zarządów oraz wolontariuszek i wolontariuszy. Spada liczba osób zrzeszających się w stowarzyszeniach. Zmniejsza się też wielkość zarządów fundacji i stowarzyszeń. Może to mieć związek z obserwowanym od lat brakiem chętnych do zaangażowania się w pracę zarządu, przejawiającym się brakiem kandydatek i kandydatów do przejęcia władzy w organizacji. To z kolei wpływa na istniejący od lat problem wypalenia liderów i liderów organizacji. Maleje też przeciętna liczba osób, które organizacja angażuje na zasadach wolontariatu. Z drugiej strony od dekady wzrasta odsetek organizacji, które korzystają z pracy płatnej – dzięki temu nie opierają się już tylko na zaangażowaniu społecznym. Coraz więcej organizacji ma stałe zespoły pracownicze i oferuje zatrudnienie na umowę o pracę. Zmiany te mogą być związane ze zmianami zachodzącymi na rynku pracy i tzw. rynkiem pracownika, w kontekście którego organizacjom jest coraz trudniej bazować wyłącznie na bezpłatnym zaangażowaniu społeczniczek i społeczników.

Rośnie wsparcie organizacji przez biznes i przybiera coraz bardziej zróżnicowane formy

Obecnie 2 na 3 organizacje mają kontakty z firmami prywatnymi lub przedsiębiorstwami, a 63% stowarzyszeń i fundacji deklaruje, że w ciągu ostatnich dwóch lat otrzymało od biznesu jakiegoś rodzaju wsparcie. Jest to znacznie więcej niż w 2018 roku, kiedy to połowa organizacji otrzymała taką pomoc. Wsparcie od biznesu przybiera bardzo różne formy: od pomocy finansowej po transfer wiedzy i współpracę merytoryczną (wszystkie wzrosły średnio o 8 punktów procentowych w ciągu ostatnich dwóch lat). Widać więc zacieśniającą się współpracę między sektorami non-profit i for-profit, co w dużej mierze mogło być spowodowane pandemią i chęcią zaangażowania się firm prywatnych w pomoc organizacjom oraz ich odbiorczyńom i odbiorcom.

Internet i media społecznościowe są coraz powszechniejszymi kanałami komunikacji organizacji

W ciągu ostatnich 10 lat obecność organizacji w internecie wzrosła o 30 punktów procentowych (w 2012 roku 62% stowarzyszeń i fundacji miało stronę internetową lub innego rodzaju wizytówkę w sieci, w 2021 roku było ich 92%). W tym samym czasie trzykrotnie wzrósł odsetek organizacji, które mają profil w mediach społecznościowych. W 2021 roku to właśnie media społecznościowe stały się głównym kanałem informowania o działaniach organizacji – swój profil prowadzi 78% organizacji, a stronę internetową 62%. Wzrosła też częstotliwość publikowania treści w internecie – w 2021 roku 40% stowarzyszeń i fundacji informowało o swoich działaniach co najmniej raz w tygodniu, w 2018 roku o 11 punktów procentowych mniej.

Sektor społeczny jest podzielony w opiniach na temat sytuacji społeczno-politycznej

Zwiększa się odsetek liderów i liderów organizacji, którzy uważają, że współpraca między różnymi organizacjami jest wysoce utrudniona lub wręcz niemożliwa ze względu na podziały polityczne w polskim społeczeństwie. Co więcej, połowa reprezentantów i reprezentantek sektora społecznego jest zdania, że bieżąca sytuacja polityczna negatywnie wpływa na organizacje pozarządowe, a jedynie 12% postrzega ten wpływ jako pozytywny. Również pogarszają się opinie na temat bieżącej polityki rządu i jej wpływu na wzmocnienie sektora pozarządowego. Powiększa się grupa liderów i liderów krytycznie odnoszących się do wpływu polityki rządu na sektor oraz zmniejsza się grupa tych, którzy ten wpływ oceniają pozytywnie. Podział wśród organizacji dotyczący oceny bieżącej sytuacji społeczno-politycznej jest szczególnie widoczny na linii wieś – duże miasta. Pozytywnie oceniają bieżącą sytuację polityczną i politykę rządu przede wszystkim organizacje wiejskie, zaś najbardziej krytyczne w tej ocenie są organizacje z największych miast (powyżej 200 tys. mieszkańców i mieszkańek).

Trwałe powiązania i zjawiska

Lokalizacja organizacji wpływa na jej zasoby

Środowisko, w którym działają organizacje, jego potrzeby i możliwości wpływają na sposób ich działania oraz zasoby jakimi dysponują. Najlepszym tego przykładem jest związek między wielkością miejscowości, w której organizacja ma swoją siedzibę, a skalą jej działania oraz zasobnością. Zależność między tymi czynnikami występuje od lat. Im większa miejscowość, w której organizacja jest zlokalizowana, tym na szerszą skalę organizacja działa. I tak organizacje wiejskie to zazwyczaj organizacje działające wyłącznie lokalnie, a organizacje z największych miast liczących powyżej 200 tys. mieszkańek i mieszkańców, to głównie organizacje działające szeroko, na skalę ogólnopolską lub międzynarodową. Podobnie wygląda zależność pomiędzy lokalizacją organizacji a jej zasobami finansowymi i ludzkimi. Organizacje wielkomiejskie mają większe roczne budżety i częściej mają stałe zespoły pracownicze. Z kolei organizacje ze wsi mają najniższe budżety oraz opierają się głównie na bezpłatnym zaangażowaniu.

Organizacje mają dużo kontaktów z otoczeniem, ale są one powierzchowne

Organizacje są nastawione na sieciowanie i współpracę, gdyż jedynie 3% sektora nie utrzymuje kontaktów z żadnym innym podmiotem, a przeciętna fundacja lub stowarzyszenie współpracuje z 11 typami partnerów. W zdecydowanej większości są to jednak kontakty rzadkie, sporadyczne i nawiązywane co pewien czas. Już tylko połowa organizacji ma bliższe i częste kontakty z jakimkolwiek partnerem, a najbardziej regularnie fundacje i stowarzyszenia współpracują z lokalną społecznością, lokalnym samorządem i innymi organizacjami pozarządowymi.

Środki publiczne to nadal główne źródło finansowania działań organizacji

Źródła publiczne ciągle stanowią podstawowe źródło przychodów dla organizacji pozarządowych, a ich znaczenie nawet nieznacznie wzrosło. Również największe zmiany w udziale danego źródła w budżecie sektora dotyczą środków publicznych, gdyż w 2020 roku nastąpiło „przetrasowanie” w proporcjach między źródłami samorządowymi i rządowymi. Zdecydowanie wzrosło znaczenie środków samorządowych i w tym samym czasie zmalał udział źródeł rządowych. Udział przychodów z pozostałych źródeł (np. działalności ekonomicznej, majątku, filantropii, składek członkowskich) pozostał na tym samym poziomie lub nieznacznie zmalał.

Zapewnienie materialnego funkcjonowania organizacji to nadal podstawowy problem w sektorze

Nadal kluczowymi bolączkami stowarzyszeń i fundacji są te związane z zapewnieniem materialnego funkcjonowania organizacji. Już od dwóch dekad najczęściej odczuwanym przez organizacje problemem są trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnych do funkcjonowania organizacji. Obecnie takie trudności odczuwa 67% organizacji, a prawie połowa sektora społecznego (46%) deklaruje też problemy z utrzymaniem płynności finansowej. Zwiększył się też odsetek organizacji, które widzą trudności w dostępie do lokalu odpowiedniego do działalności organizacji.

Podstawowe dane o organizacjach pozarządowych



Ile jest organizacji pozarządowych?

W Polsce jest zarejestrowanych 138 tys. organizacji pozarządowych, czyli 107 tys. stowarzyszeń oraz 31 tys. fundacji (wg rejestru REGON, stan na koniec 2021 roku). Formę prawną stowarzyszenia mają także ochotnicze straże pożarne (OSP), których jest 16,5 tys., jednak ze względu na swoją specyfikę (m.in. uregulowanie działań przez odrębne przepisy oraz zapewnione finansowanie z budżetu gminy), nie są uwzględnione w podanej łącznej liczbie organizacji pozarządowych, ani też nie były uwzględniane w tym badaniu.

107 tys.
zarejestrowanych
stowarzyszeń (bez OSP)

31 tys.
zarejestrowanych
fundacji

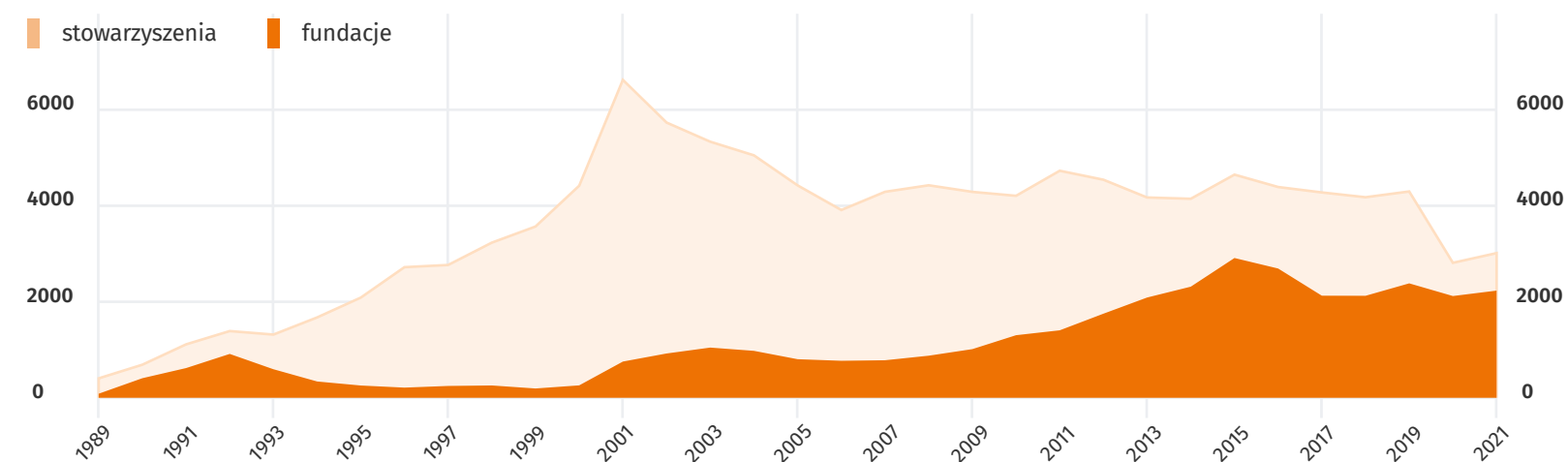
70 tys. aktywnych organizacji pozarządowych

Nie wszystkie zarejestrowane organizacje faktycznie prowadzą działalność – według danych GUS działa około 50% tych, które widnieją w rejestrze. Pozostałe zawiesiły swoją działalność lub ją zakończyły, ale nie wyrejestrowały się. Można zatem powiedzieć, że w Polsce aktywnie działa ok. 70 tys. organizacji pozarządowych (bez ochotniczych straży pożarnych). Przedstawione w raporcie dane są reprezentatywne dla tej populacji, czyli aktywnych fundacji i stowarzyszeń.

Co roku powstają nowe organizacje – w 2021 roku zarejestrowało się ich około 5 tys. (3 tys. stowarzyszeń i 2 tys. fundacji).

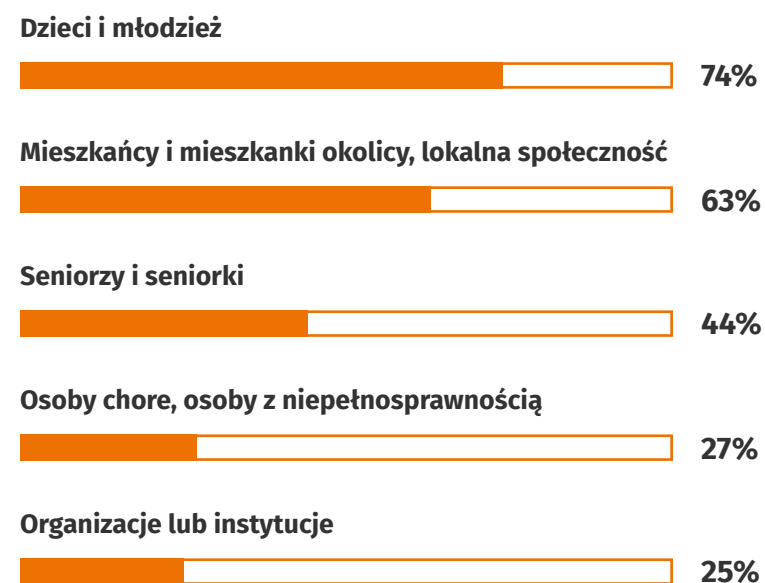
Według raportu GUS w 2020 roku działało w Polsce 66 tys. stowarzyszeń (bez OSP) i fundacji. Zestawiając tę daną z liczbą stowarzyszeń i fundacji zarejestrowanych w rejestrze REGON, otrzymujemy wskaźnik aktywności organizacji na poziomie ok. 50%.

Liczba stowarzyszeń (bez ochotniczych straży pożarnych) i fundacji rejestrujących się w ciągu roku



Dla kogo działają organizacje?

Organizacje działają na rzecz bardzo zróżnicowanych grup odbiorców i odbiorczyń. Najczęściej są to:



Co szósta organizacja (16%) wskazuje na innych odbiorców i odbiorczynie swoich działań. Między innymi wymieniono takie grupy, jak: osoby w kryzysie bezdomności, mniejszości, dorośli, grupy zawodowe czy pasjonackie, rodziny, zwierzęta.

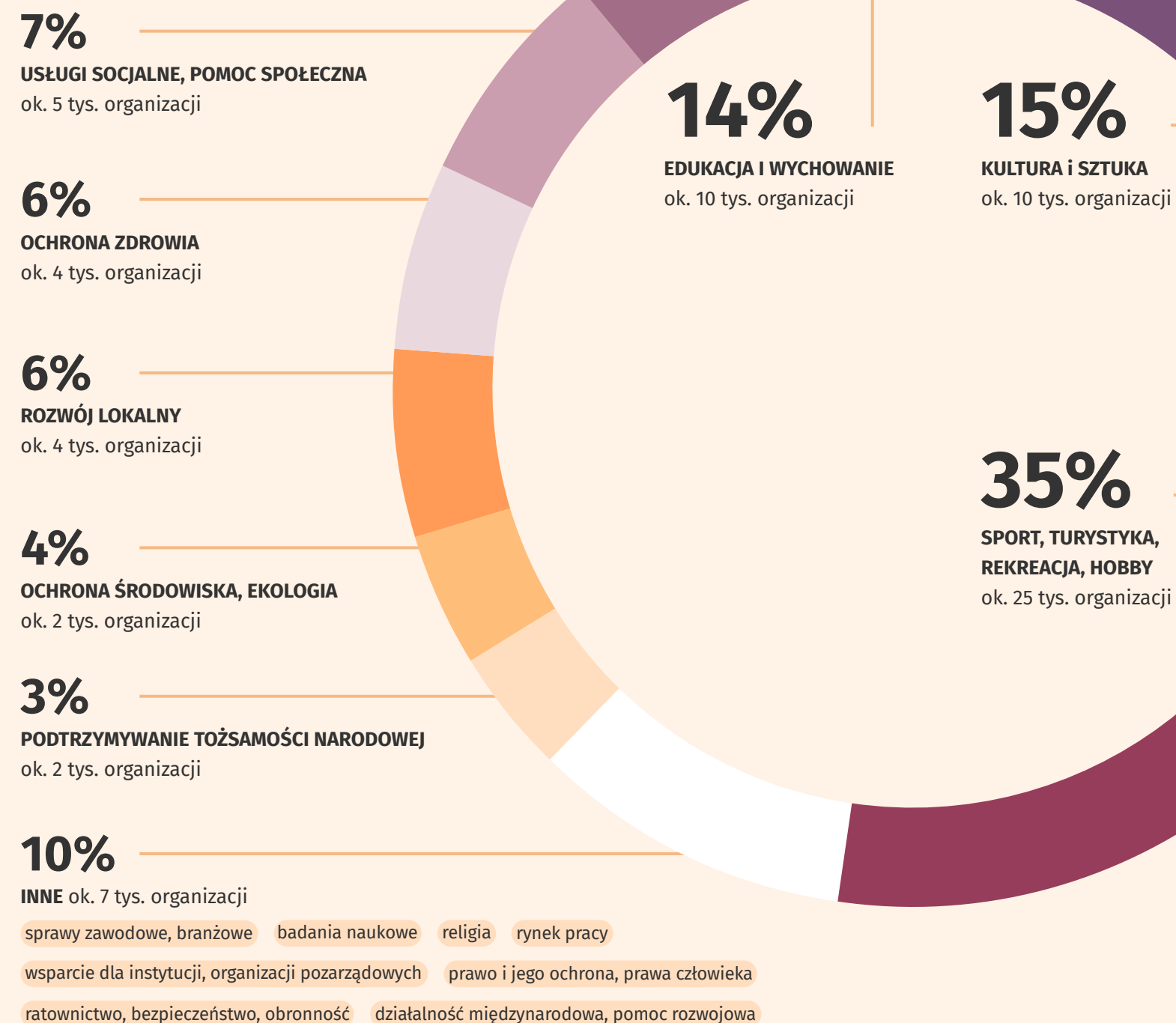
W jakich obszarach działają organizacje pozarządowe?

Na pytanie o to, w jakiej dziedzinie działają organizacje pozarządowe, można odpowiedzieć odnosząc się do ich głównego obszaru działań lub wszystkich obszarów, w jakich organizacje są aktywne. W odniesieniu do głównego obszaru działań organizacji pozarządowych nie obserwujemy istotnych zmian w ciągu ostatnich kilku lat – proporcja między poszczególnymi kategoriami jest raczej stała.

Rozróżnienie na główny obszar działań i wszystkie obszary działań jest istotne, ponieważ większość organizacji nie zajmuje się tylko jedną dziedziną, a działa wielobranżowo: organizacja wskazuje średnio ok. trzy obszary, w których podejmuje jakąś aktywność. Takie łączenie kilku dziedzin tematycznych jest typowe dla organizacji pozarządowych i wynika zarówno ze względów misyjnych, jak i pragmatycznych.



Główny obszar działań organizacji pozarządowych



Wszystkie obszary działań organizacji pozarządowych

	2018	2021
Sport, turystyka, rekreacja, hobby	53%	54%
Edukacja i wychowanie	48%	51%
Kultura i sztuka	33%	34%
Ochrona zdrowia	19%	19%
Usługi socjalne, pomoc społeczna	17%	17%
Rozwój lokalny	17%	17%
Ekologia, ochrona środowiska	12%	16%
Podtrzymywanie tożsamości narodowej	11%	13%
Wsparcie NGO i inicjatyw obywatelskich	10%	10%
Badania naukowe	9%	7%
Rynek pracy, zatrudnienie	8%	6%
Prawo, prawa człowieka, działalność polityczna	4%	5%
Działalność międzynarodowa	2%	4%
Sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe	3%	4%
Religia	2%	4%
Ratownictwo, bezpieczeństwo, obronność	3%	3%
Inne	14%	11%



Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Najwięcej organizacji, bo ponad połowa (54%), działa w obszarze sportu, turystyki, rekreacji i hobby, np. prowadząc zajęcia sportowe, organizując imprezy rekreacyjne. Tak funkcjonuje wiele przyszłolnych klubów sportowych i lokalnych stowarzyszeń. Ponad połowa organizacji (51%) zajmuje się edukacją – na różnym poziomie: przedszkolnym, szkolnym, ale też zajmując się szkolnictwem wyższym, edukacją dorosłych czy prowadząc zajęcia pozalekcyjne, wychowawcze. W porównaniu do 2018 roku przybyło organizacji, które zajmują się edukacją. Być może jest to spowodowane pandemią, kiedy to wiele organizacji, które do tej pory nie specjalizowały się w tym temacie, zaczęło wspierać edukację zdalną.

Co trzecia organizacja (34%) podejmuje działania z obszaru kultury i sztuki, a co piąta (19%) zajmuje się ochroną zdrowia. Mieści się tu zarówno profilaktyka, edukacja zdrowotna, jak i prowadzenie leczenia, dystrybucja leków i sprzętu medycznego. Mimo pandemii, nie obserwujemy wzrostu aktywności organizacji w branży zdrowotnej.

Przyglądając się zmianom między 2021 a 2018 rokiem warto zwrócić uwagę na przyrost organizacji, które prowadzą działania w obszarze ekologii i środowiska, np. zajmują się edukacją dotyczącą zrównoważonego rozwoju, działaniami na rzecz zwiększania świadomości zagrożenia związanego z kryzysem klimatycznym. Nieznacznie, ale zwiększył się również odsetek organizacji działających w obszarze podtrzymywania i upowszechniania tożsamości narodowej. I choć mieszczą się tu zarówno działania na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, jak i pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, to ta druga kategoria (pielęgnowanie polskości) zdecydowanie przeważa w grupie organizacji działających w tej branży. Podobny wzrost, jak ten zanotowany w obszarze podtrzymywania tożsamości narodowej, obserwujemy też w branżach „działalność międzynarodowa” oraz „religia”.



Jacek Bożek
Klub Gaja



Świadomość obywatelska w Polsce dotycząca zmian klimatycznych niezwykle wzrosła. Coraz częściej w komunikatach medialnych i tekstach specjalistycznych pojawia się pojęcie katastrofy klimatycznej. Sytuacja ta zmieniła podejście do ekologii w wielu sektorach i środowiskach. Wzrost wiedzy spowodował, że obywatele i obywatelki zauważają skutki zmian klimatu, które dotyczą ich bezpośrednio. Niewątpliwym wpływem na zmianę postaw, w szczególności młodych ludzi, miało powstanie Młodzieżowego Strajku Klimatycznego, który zaproponował formy aktywności społecznej akceptowane przez młodzież. Zmieniło się także podejście biznesu do zagadnień związanych z ekologią, ochroną zasobów naturalnych czy klimatem.

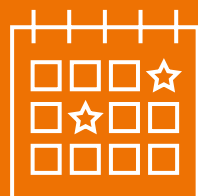
Te wszystkie wyżej wymienione czynniki otworzyły nowe możliwości dla finansowania lokalnych działań na rzecz środowiska, m.in. przez podmioty gospodarcze, co z kolei przekłada się na większą aktywność organizacji pozarządowych w obszarze ekologii i ochrony środowiska. Pandemia oraz konflikt w Ukrainie spowolniły ten wzrostowy trend, ale jest on nadal widoczny i wydaje się, że trudno o zmianę jego kierunku.

Jakie są metody działań organizacji?

Niezależnie od obszaru działań, organizacja może realizować swoje cele na różne sposoby, przy pomocy różnych form działań. Najpopularniejszą formą działania organizacji jest organizowanie wydarzeń, np. koncertów, festynów, zawodów itp. Robi to 71% organizacji (o 4 punkty procentowe więcej niż w 2018 roku). Ten wzrost może zastanawiać w kontekście obostrzeń związanych z pandemią utrudniających organizację wydarzeń „na żywo”. Z drugiej strony, dzięki pandemii rozprószyły się wydarzenia online i być może to właśnie jest przyczyną większej popularności takiej formy działań wśród organizacji. Dwie na trzy organizacje (66%) bezpośrednio świadczą usługi członkom, podopiecznym lub klientom organizacji, a połowa organizacji (48%) prowadzi działalność informacyjną.

71%

organizacji organizuje wydarzenia, np. zawody, festyny, koncerty



- Organizacją wydarzeń najczęściej zajmują się organizacje działające na wsi, których głównym obszarem działania jest sport lub kultura.
- Bezpośrednie świadczenie usług odbiorcom i odbiorczyńom to domena organizacji z obszaru usług socjalnych oraz ochrony zdrowia.

- Organizacje zdrowotne częściej niż inne prowadzą też rzecznictwo interesów swoich członków czy podopiecznych.
- Działania rzecznicze o charakterze systemowym są częściej podejmowane przez organizacje zajmujące się tematem rozwoju lokalnego oraz działające na szeroką skalę – ogólnopolską lub międzynarodową.

Zmiana, na którą warto zwrócić uwagę w ciągu ostatnich trzech lat, dotyczy zmniejszenia się częstotliwości działań rzeczniczych podejmowanych przez organizacje. Około co czwarta organizacja deklaruje, że reprezentuje i prowadzi rzecznictwo interesów swoich członków czy podopiecznych lub uczestniczy w rozmowach z administracją publiczną i organizowanych przez nią konsultacjach. Każda z tych dwóch form działań zanotowała spadek o 7 punktów procentowych w porównaniu do 2018 roku, kiedy około co trzecia organizacja prowadziła tego rodzaju aktywności. Z kolei co ósma organizacja (12%) prowadzi dziś rzecznictwo, działania lobbingowe, wpływa na zmiany o charakterze systemowym, np. pracuje na rzecz zmiany prawa. Ten rodzaj działań również zanotował spadek, choć mniejszy, bo 2-punktowy.

Zmniejsza się grupa organizacji, które prowadzą rzecznictwo interesów swoich członków i członków lub odbiorców i odbiorczyń, a także mniej jest organizacji, które biorą udział w konsultacjach i debatach prowadzonych przez administrację publiczną.

Formy działań organizacji pozarządowych

	2018	2021
Organizowanie wydarzeń	67%	71%
Bezpośrednie świadczenie usług członkom, podopiecznym lub klientom organizacji	65%	66%
Działalność informacyjna	49%	48%
Animowanie współpracy między organizacjami, instytucjami w Polsce	41%	37%
Organizowanie debat, seminariów i konferencji	38%	35%
Mobilizowanie i edukowanie opinii publicznej dla poparcia działań organizacji, prowadzenie kampanii społecznych itp.	37%	34%
Finansowe lub rzeczowe wspieranie osób indywidualnych	29%	29%
Organizowanie wzajemnej pomocy, wsparcia członków organizacji	26%	28%
Wspieranie innych organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich, np. poradnictwo, szkolenia	28%	27%
Reprezentowanie i rzecznictwo interesów członków, podopiecznych lub klientów organizacji	33%	26%
Uczestnictwo w debatach z administracją publiczną i samorządem, np. udział w konsultacjach społecznych, protestach	30%	23%
Działalność wydawnicza	22%	19%
Finansowe wspieranie innych organizacji lub instytucji	20%	17%
Animowanie współpracy międzynarodowej między instytucjami i organizacjami	15%	15%
Badania naukowe, analizy, zbieranie i przetwarzanie danych	17%	15%
Rzecznictwo, działania lobbingowe, wpływanie na zmiany o charakterze systemowym	14%	12%
Kontrola działań administracji publicznej, szerokie informowanie o jej działaniach	9%	9%



Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

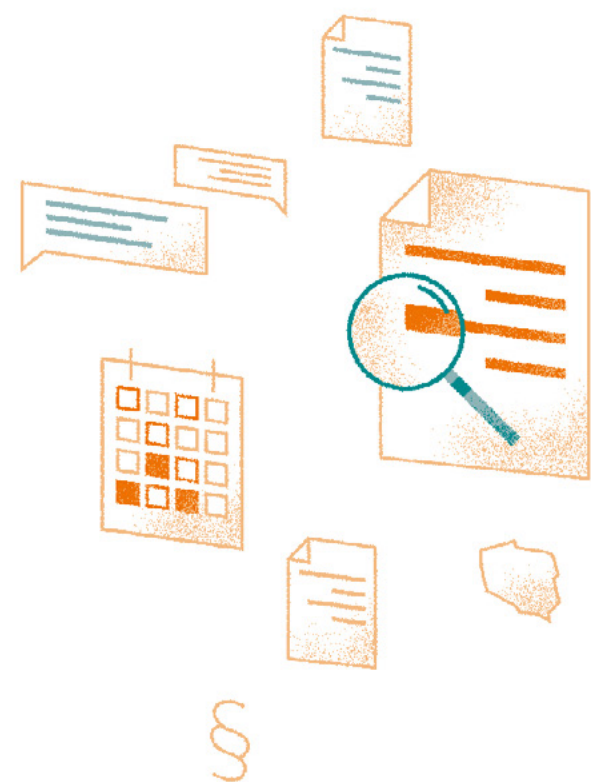


Tomasz Schimanek
Akademia Rozwoju Filantropii
w Polsce



Organizacje rezygnują z działań rzeczniczych głównie na poziomie krajowym, bo nie wierzą, że mają one jakiegokolwiek sens. Rządzący od kilku lat konsekwentnie dają bowiem do zrozumienia, że wiedzą lepiej, czego potrzebują obywatele i nie muszą ich słuchać. W związku z tym projekty ustaw czy rozporządzeń są tworzone bez udziału ich interesariuszy, czego najlepszym przykładem w odniesieniu do działalności organizacji społecznych są projekty ustawy o ekonomii społecznej oraz ustawy o sprawozdawczości organizacji pozarządowych, które powstały w zaciszach gabinetów ministerialnych.

Większość rządowych projektów aktów prawnych nie jest konsultowana publicznie, a jeżeli tak się zdarza, to rząd rzadko publikuje raporty z tych konsultacji, w których odnosi się do przedstawionych uwag, a jeszcze rzadziej te uwagi uwzględnia. Spektakularnym przykładem jest Polski Ład dotyczący dziesiątek milionów obywateli, firm i organizacji, który nie był poddany konsultacjom publicznym. Ograniczone zostały również możliwości udziału przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach parlamentarnych, a istniejące ciała dialogu z rządem zostały zmarginalizowane albo służą legitymizacji działań władzy.



Na jaką skalę działają organizacje?

Skala działania organizacji pozarządowych



Dane przedstawiają najszerszy obszar działań organizacji. Jeśli organizacja działa zarówno lokalnie, regionalnie, jak i na skalę całego kraju, to jest ujęta w kategorii organizacji ogólnopolskich.

Organizacje, które działają lokalnie to takie, które działają wyłącznie w swoim najbliższym sąsiedztwie, gminie lub powiecie. Organizacje regionalne działają na skalę województwa, regionu.

Skala działania organizacji jest powiązana z:

Wielkością miejscowości, w której organizacja ma swoją siedzibę

Im większa miejscowość, tym na szerszą skalę działa organizacja. I tak organizacje o lokalnej skali działania częściej można spotkać na wsi, a organizacje działające ogólnopolsko czy międzynarodowo – w największych miastach powyżej 200 tys. mieszkańców.

Budżetem organizacji

Wraz ze wzrostem skali działania, wzrasta budżet organizacji. Organizacje lokalne częściej niż organizacje o szerszej skali działania dysponują niewielkimi budżetami. Z kolei wśród organizacji działających na skalę całej Polski, czy nawet jeszcze szerszą, jest więcej organizacji z budżetami rocznymi min. 100 tys. zł w porównaniu do organizacji lokalnych czy regionalnych.

Branżą działania organizacji

Organizacje lokalne częściej niż organizacje działające na szerszą skalę zajmują się sportem, turystyką, rekreacją i hobby oraz rozwojem lokalnym. Organizacje regionalne i ogólnopolskie częściej zajmują się ochroną zdrowia, a stowarzyszenia i fundacje o międzynarodowej skali działania wyróżnia częstsze działanie w polu kultury i sztuki oraz edukacji.



W jakim rytmie działają organizacje?

35%

organizacji działa w rytmie codziennym



Co trzecia organizacja (35%) działa w rytmie codziennym, tzn. jest dostępna lub aktywna w dni robocze. Co czwarta organizacja (25%) działa systematycznie, choć nie codziennie, a tylko w niektóre dni tygodnia. 7% organizacji działa systematycznie, ale raz w tygodniu lub rzadziej. Duża grupa organizacji, bo 29%, nie działa systematycznie, ale swój rytm funkcjonowania uzależnia od aktualnych działań, np. czasem działa intensywnie, nawet codziennie, a czasem przez parę tygodni praktycznie nie działa.

Rytm działania organizacji jest powiązany z wielkością miejscowości, w której organizacja ma siedzibę. Codzienny lub systematyczny rytm działania mają organizacje z największych miast, natomiast zmienny tryb działania, uzależniony od bieżących działań, jest bardziej typowy dla organizacji mniejszych, działających lokalnie.

Rytm działania organizacji pozarządowych



Czy organizacje dysponują lokalem?

45%

organizacji dysponuje lokalem na stałe



45% organizacji dysponuje lokalem (lub biurem) na stałe, 31% ma dostęp do lokalu na spotkania lub zajęcia, a 25% organizacji w ogóle nie ma dostępu do lokalu.

W ciągu ostatnich trzech lat zmniejszyła się grupa organizacji dysponująca lokalem na stałe, a jednocześnie zwiększyła się grupa stowarzyszeń i fundacji, które w ogóle nie mają dostępu do lokalu. Mogłoby się wydawać, że na tę zmianę wpłynęła pandemia, jednak trend polegający na zmniejszaniu się stałego dostępu organizacji do lokalu trwa już od 2015 roku – wtedy 59% organizacji miało dostęp do lokalu, z którego mogło swobodnie korzystać.

Rytm działania organizacji oraz dostęp do biura są ze sobą powiązane – organizacje działające codziennie częściej dysponują lokalem na stałe. Stały dostęp do lokalu częściej mają też organizacje z większymi budżetami, zatrudniające pracowników, działające w obszarze ochrony zdrowia oraz usług socjalnych.

Dostęp do lokali wśród organizacji pozarządowych



Stowarzyszenia i fundacje



Podział prezentuje charakterystykę dwóch form prawnych organizacji pozarządowych. Opisywana grupa organizacji jest porównywana do przeciętnej organizacji pozarządowej lub do danych dla całego sektora pozarządowego.

Stowarzyszenia

78% sektora społecznego

- W porównaniu do ogółu organizacji pozarządowych częściej można spotkać je na wsi oraz w małych i średnich miastach (do 200 tys. mieszkańców)
- Działają częściej wyłącznie na skalę lokalną lub regionalną
- Typowe dla nich branże działania to sport i rozwój lokalny
- Częściej zajmują się organizowaniem wydarzeń takich jak koncerty, festyny, zawody
- Częściej działają na rzecz lokalnej społeczności, mieszkańców okolicy
- Mają mniejsze roczne budżety, przeciętnie 22 tys. zł
- Częściej korzystają ze środków samorządowych
- Częściej opierają się wyłącznie na pracy społecznej i w ogóle nie płacą za pracę
- To organizacje członkowskie, przeciętne stowarzyszenia zrzesza 25 osób, z czego 11 osób jest rzeczywiście aktywnych
- Zarząd przeciętnego stowarzyszenia liczy 5 osób
- Mają dłuższy staż działania niż przeciętna organizacja: 11 lat
- Częściej deklarują, że w wyniku pandemii ich sytuacja pogorszyła się
- Częściej należą do porozumień organizacji pozarządowych
- Częściej utrzymują kontakty z lokalnym urzędem miasta lub gminy, starostwem powiatowym i lokalną społecznością

Fundacje

22% sektora społecznego

- Funkcjonują zazwyczaj w największych miastach, powyżej 200 tys. mieszkańców
 - Charakteryzuje je szeroka, ogólnopolska lub międzynarodowa skala działania
 - Najczęściej specjalizują w branżach: kultura i sztuka, ochrona zdrowia oraz edukacja
 - Częściej zajmują się finansowym lub rzeczowym wspieraniem osób indywidualnych oraz organizacji i instytucji; prowadzą działania rzecznicze; animują współpracę między organizacjami i instytucjami
 - Częściej działają na rzecz chorych, osób z niepełnosprawnością
 - Są zasobniejsze finansowo niż inne organizacje, ich przeciętny roczny budżet to 55 tys. zł
 - Częściej prowadzą działalność odpłatną i gospodarczą
 - Częściej korzystają z następujących źródeł finansowania: środki unijne; wsparcie od innych krajowych lub międzynarodowych organizacji pozarządowych; zbiórki publiczne; darowizny od osób indywidualnych; przychody z działalności odpłatnej i gospodarczej
 - Częściej zatrudniają pracowników i pracowniczki na podstawie umów o pracę
 - Zarząd przeciętnej fundacji liczy 2 osoby
 - Częściej angażują wolontariuszy i wolontariuszki
- Mają krótszy staż działania niż przeciętna organizacja: 7 lat
 - Częściej deklarują, że w wyniku pandemii ich sytuacja poprawiła się
 - Częściej utrzymują kontakty z innymi organizacjami ze swojego regionu lub branży; zagranicznymi organizacjami; grupami nieformalnymi; rządem i instytucjami centralnymi; ogólnopolskimi mediami; środowiskiem akademickim

Wpływ pandemii na organizacje



Jak pandemia wpłynęła na organizacje?

66%

organizacji ocenia, że w wyniku pandemii ich sytuacja pogorszyła się



- **66%** Pogorszenie sytuacji organizacji
- **29%** Brak znaczącego wpływu na sytuację organizacji
- **2%** Poprawa sytuacji organizacji
- **3%** Trudno powiedzieć

Negatywne skutki pandemii COVID-19 najbardziej odczuły organizacje ze średnich miejscowości (pomiędzy 50 a 200 tys. mieszkańców i mieszkańek), a także takie, które opierają się wyłącznie na pracy społecznej, czyli nie mają płatnych pracowniczek i pracowników.

Niemal co trzecia organizacja (29%) uznała, że pandemia nie zmieniła znacząco jej sytuacji. Częściej twierdziły tak organizacje mające siedzibę na wsi lub w Warszawie.

Ocena konsekwencji pandemii dla organizacji nie była związana z dziedziną, w której ona działa. Podobnie odczuwały skutki pandemii fundacje i stowarzyszenia z różnych branż.

Jak organizacje reagowały na pandemię?

50%

organizacji w związku z pandemią zawiesiło istotną część działań na co najmniej na pół roku

38%

organizacji w wyniku pandemii podjęło nowe działania, tj. takie, których organizacja nie prowadziła przed pandemią

18%

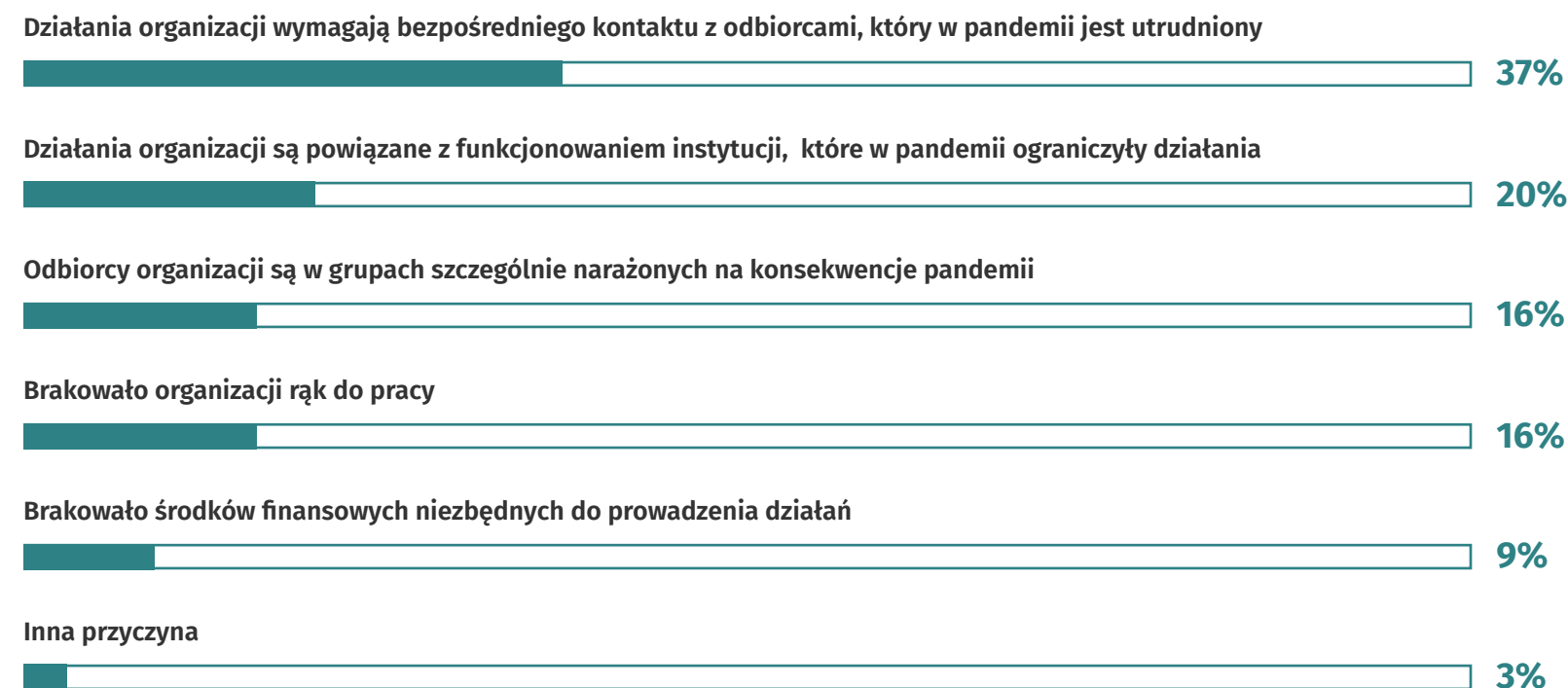
organizacji stwierdziło, że pandemia była dla nich impulsem do rozwoju organizacji

Dokładnie połowa sektora społecznego (50%) zawiesiła istotną część swoich działań na co najmniej pół roku w związku z pandemią. Mogło to znacznie wpłynąć na motywację działaczek i działaczy społecznych, a także sytuację odbiorczyń i odbiorców ich działań. Jednak już pod koniec 2021 roku, po prawie dwóch latach obostrzeń i pandemii, wstrzymanie istotnej części działalności deklarowało dwa razy mniej organizacji (24%).

Co ciekawe, u niektórych organizacji pandemia spowodowała pozytywne zmiany. Niemal co piąta fundacja lub stowarzyszenie (18%) stwierdziło, że pandemia była dla nich impulsem do rozwoju. Jeszcze więcej (38%) podjęło nowe działania, czyli takie, których nie prowadziły przed pandemią.

Co utrudniało lub uniemożliwiało organizacjom działania podczas pandemii?

Przyczyny zawieszenia lub ograniczenia działań organizacji w pandemii



Na pytanie odpowiadały organizacje, które zawiesiły istotną część działań w przeszłości (na co najmniej pół roku) lub nadal miały zawieszoną działalność. Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Organizacje zawieszały lub ograniczały swoje działania z różnych przyczyn. Najczęściej dlatego, że ich aktywności wymagały bezpośredniego kontaktu z odbiorcami, który w pandemii był utrudniony lub wręcz niemożliwy (37%). Co piąta fundacja czy stowarzyszenie (20%) deklaruowała, że nie mogła działać przez powiązanie z funkcjonowaniem instytucji państwowych (np. szkół, przychodni, bibliotek), które na skutek pandemii

również ograniczyły swoją aktywność. Część organizacji (16%) wskazywała też na to, że ich odbiorczynie i odbiorcy, przykładowo osoby chore czy starsze, były w grupach szczególnie narażonych na konsekwencje zachorowania na COVID-19. Czasami też fundacje i stowarzyszenia (9%) nie mogły funkcjonować przez utratę źródeł finansowania, stratę sponsorów i brak pieniędzy.



Jakub Wygnański
Fundacja Stocznia



Organizacje okazały się kruche w obliczu pandemii – nie wszystkie, ale istotna ich część. Ta kruchość nie jest ich winą. Od dawna sektor pozarządowy jest w stanie instytucjonalnego prekariatu. Organizacje w znakomitej większości nie mają rezerw, żyją z dnia na dzień, zwłaszcza te średnie. Dane o tym, że to one najbardziej odczuły negatywne skutki pandemii nie zaskakują. Najmniejsze organizacje mogły się zatrzymać, przeczekać i wrócić do działania, jak sytuacja uległa zmianie. Z drugiej strony duże organizacje są najlepiej przygotowane na nagłe kryzysy m.in. dzięki rezerwom finansowym i zróżnicowanym źródłom przychodów. Natomiast średnie organizacje, które w większości utrzymują się tylko ze źródeł od samorządu, a równocześnie prowadzą już regularne działania, usługi, instytucje, zatrudniają ludzi – to im musiało być najtrudniej odnaleźć się w nowej rzeczywistości.

Byłoby wspaniale, gdyby władze samorządowe na przykładzie pandemii zobaczyły, jak ważne jest inwestowanie w trwałość organizacji właśnie dlatego, żeby w trudnych momentach móc na nich polegać. Obecnie przygotowywane są propozycje dotyczące tzw. nowego okresu, czyli programów UE na lata 2021-2027. Doświadczenia czasu pandemii i to, co nastąpiło później, pokazują jak ważne jest istnienie silnych, niezależnych organizacji. Warto wspierać ich potencjał.

Jakie organizacje się rozwinęły, a jakie zawiesiły działalność?

Pod koniec 2021 roku, czyli prawie po dwóch latach pandemii, znacznie więcej organizacji, które opierają się na pracy społecznej (o 20 punktów procentowych więcej od organizacji z płatnym personelem) miało nadal zawieszony swoje działania. Możliwość zatrudniania łączy się z budżetem, a więc również te organizacje, które miały najniższe przychody (do 10 tys. zł w ciągu roku) częściej niż inne organizacje zawiesiły działalność na ponad pół roku przez pandemię, a także nie wróciły nadal do pełnej aktywności. Za to organizacje, które mają największe przychody w sektorze (powyżej 1 mln zł rocznie) dużo rzadziej wstrzymywały swoją działalność. Dane te pokazują, jak ważne jest finansowe zaplecze organizacji przy radzeniu sobie w kryzysowych i nagłych sytuacjach.

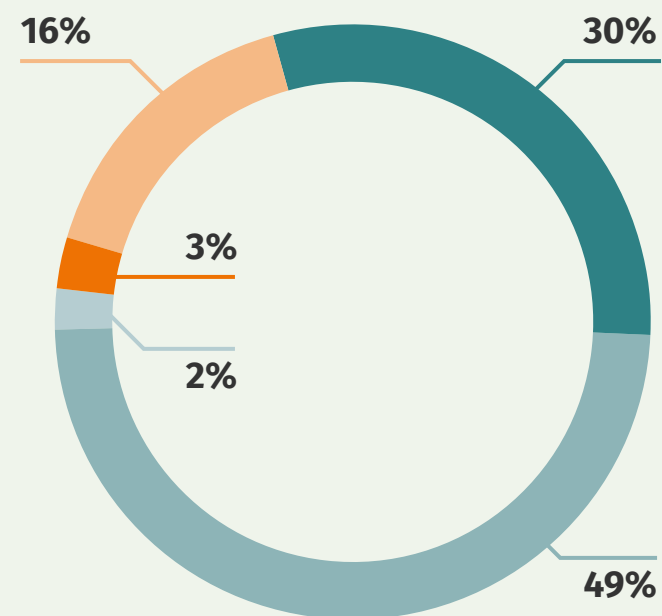
Posiadane zasoby finansowe i ludzkie (rozumiane tutaj jako płatny personel) są istotnymi czynnikami, które definiowały możliwości organizacji podczas pandemii. Większy budżet i zatrudnianie pracowniczek czy pracowników ułatwiały zachowanie ciągłości działań podczas pandemii, a także sprzyjały wykorzystaniu jej jako impulsu do rozwoju, czy wprowadzeniu strategicznych zmian w działaniach organizacji. Ewidentnie fundacje i stowarzyszenia o dużych zasobach miały większe możliwości poradzenia sobie w kryzysowej sytuacji, ale być może też posiadanie stałych zobowiązań finansowych wobec personelu czy grantodawców, wymusiło na nich szybszą reakcję na zmiany spowodowane pandemią i większą elastyczność.

Większą szansę na rozwój na skutek pandemii miały również organizacje działające w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Pozytywne zmiany dla organizacji spowodowane pandemią częściej obserwowali też organizacje z dużych miast, czyli powyżej 200 tys. mieszkańców i mieszkańców.



Czy organizacje prowadzą działania zdalne?

Obecny stopień prowadzenia przez organizacje działań w trybie zdalnym



3% Wszystkie działania organizacji są prowadzone online

16% Większość działań organizacji jest prowadzona online

30% Mniejszość działań organizacji jest prowadzona online

49% Praktycznie żadne działania organizacji nie są prowadzone online

2% Trudno powiedzieć

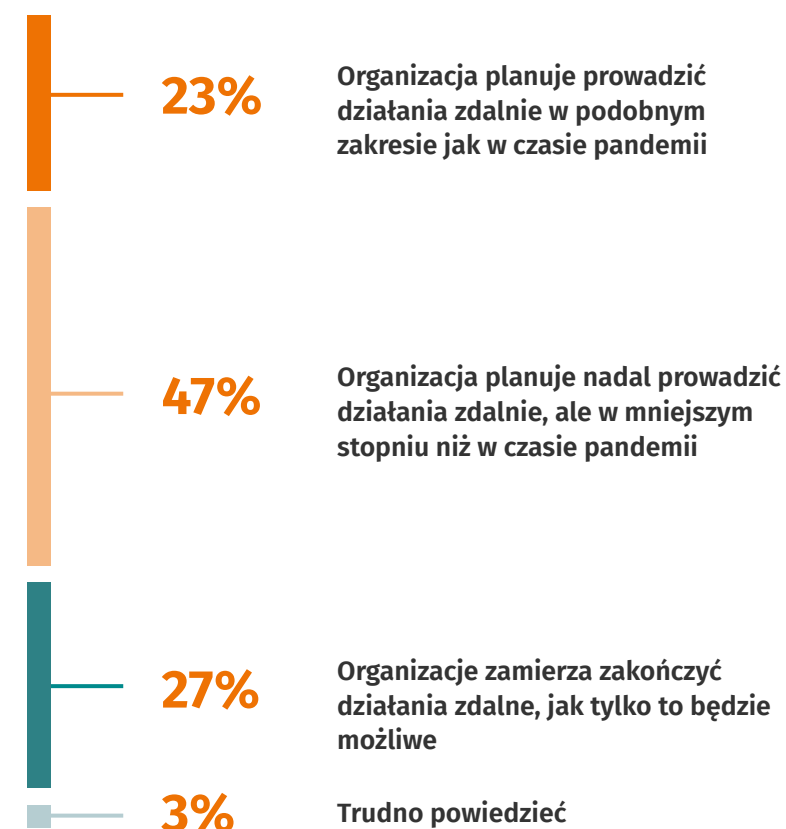
Niemal połowa organizacji (49%) praktycznie żadnych działań nie prowadzi w trybie zdalnym, tj. przez internet lub telefon (choć mogły je prowadzić zdalnie na wcześniejszych etapach pandemii). Chodzi tu o działania skierowane „na zewnątrz”, do odbiorczyń i odbiorców działań organizacji, a nie o sposób pracy jej zespołu.

Najbardziej takie rozwiązanie stosowały organizacje zajmujące się sportem, turystyką, rekreacją i hobby, a także usługami socjalnymi czy pomocą społeczną. Za to chętnie działania zdalne podejmowały fundacje i stowarzyszenia działające w obszarze edukacji i wychowania oraz ochrony zdrowia. Także organizacje z dużych miast (powyżej 200 tys. mieszkańek i mieszkańców) wyróżniały się na tle całego sektora większą gotowością do prowadzenia działań w trybie zdalnym.

Głównym powodem niepodjęcia działań w trybie zdalnym jest charakter działań organizacji, który nie pozwala na taką formę aktywności (81%). Znacznie rzadziej fundacje i stowarzyszenia deklarowały, że brak działań online wynika z problemów ze sprzętem, z braku kompetencji cyfrowych w organizacji lub wśród jej odbiorczyń czy odbiorców (na każdy z tych powodów wskazało ok. 10% badanych).

Najchętniej działania zdalne podejmowały fundacje i stowarzyszenia działające w obszarze edukacji i wychowania oraz ochrony zdrowia, a także organizacje z dużych miast.

Plany organizacji dotyczące utrzymania działań w trybie zdalnym po zakończeniu pandemii



Na pytanie odpowiadały organizacje, które prowadzą jakąś część działań w trybie zdalnym.

Wydaje się, że prowadzenie działań zdalnych to zmiana w ofercie organizacji, którą pandemia przyniosła na stałe.

Ta część sektora, która prowadziła swoje działania w trybie zdalnym w zdecydowanej większości (70%) nadal chce korzystać z takiego rozwiązania. Co piąta organizacja (23%) planuje prowadzić w przyszłości aktywności online w podobnym zakresie jak w czasie pandemii, a prawie połowa organizacji (47%) nadal chce działać zdalnie, lecz w trochę mniejszym stopniu niż w czasie pandemii. Jest jednak też pewna grupa fundacji i stowarzyszeń (27%), dla których taka formuła nie jest wystarczająca i pomimo tego, że do tej pory prowadzili działania online to chcą z nich zrezygnować, jak tylko to będzie możliwe. Najczęściej są to organizacje ze średnich miejscowości i takie, które prowadzą swoje działania w skali powiatu lub danego województwa. Co ciekawe, obszar działania organizacji nie wpływa na chęć lub niechęć kontynuowania działań w trybie zdalnym.

Jak pandemia wpłynęła na odbiorczynie i odbiorców działań organizacji?

55%

organizacji deklaruje, że w wyniku pandemii liczba odbiorców działań organizacji zmniejszyła się



39%

organizacji zaobserwowało wyraźne pogorszenie się sytuacji odbiorców ich działań w wyniku pandemii



Większe od przeciętnej zmniejszenie się liczby odbiorczyń i odbiorców, a także wyraźne pogorszenie się ich sytuacji, zaobserwowały przede wszystkim organizacje, które pracują z seniorami i seniorkami. Co więcej, szczególnie wyraźne obniżenie liczby odbiorców i odbiorczyń (o 15 punktów procentowych więcej od pozostałych) zaobserwowały organizacje zajmujące się kulturą i sztuką. Najmniejszy odpływ użytkowników i użytkowników, spowodowany pandemią, był wśród fundacji oraz stowarzyszeń działających w obszarze usług społecznych i pomocy socjalnej.



Ewa Drop
Stowarzyszenie SYNTONIA



Pandemia znacznie wpłynęła na osoby starsze i organizacje działające na rzecz seniorów. Z jednej strony pojawiła się izolacja i ograniczenie liczby beneficjentów korzystający z dotychczasowej oferty stowarzyszeń i fundacji, z drugiej pojawiły się nowe potrzeby, na które trzeba było zareagować. W naszym Stowarzyszeniu, które na co dzień zajmuje się wsparciem psychologicznym osób starszych, zwiększyło się zapotrzebowanie na taką pomoc, na wsparcie w kryzysie. Zmiana sytuacji i codziennych nawyków wywołały u seniorów i senierek obawy, strach i niepewność, doświadczenie osamotnienia i smutku, ale też gniewu i frustracji, niezgody na zaistniałe warunki. Wiele osób starszych borykało się z narastającym napięciem, niepokojem, natłokiem nieprzyjemnych myśli. Naszym zadaniem było zapewnienie i zachęcenie do kontaktu z profesjonalistami, którzy mają przygotowanie psychologiczne.

Ze szczególnym wyczuleniem na niepokojące sygnały, wiedzę na temat starości, starzenia się i schorzeń związanych z wiekiem, a także umiejętności i doświadczenie w komunikowaniu z osobami starszymi, w tym

z osobami starszymi, które mają problemy z pamięcią, demencję, a także z ich opiekunami.

Mamy poczucie, że szczególnie trudno było odnaleźć się seniorom i seniorkom w tych nowych okolicznościach, więc nie dziwi fakt, że organizacje pracujące z takimi osobami częściej deklarują pogorszenie się sytuacji swoich odbiorców. Robiliśmy co mogliśmy i ze względu na pandemię pomocy udzielaliśmy głównie telefonicznie. Pod dedykowanym numerem telefonu, osoby starsze, a także ich opiekunowie byli oczekiwani i mogli liczyć na profesjonalne, ale i życzliwe wsparcie. Wiadomo jednak, że nie zastąpi to kontaktu z drugim człowiekiem, którego seniorzy i seniorki bardzo potrzebują.

Ludzie w organizacjach pozarządowych



Skład

Zarząd

Zebranie

Stowarzyszenia

Władze organizacji

Są powoływane w określony w jej statucie sposób, odpowiadają za funkcjonowanie organizacji zgodnie z przepisami prawa i statutem. Kluczową funkcję pełnią w organizacjach zarządy. Inne organy władzy (np. komisja rewizyjna, rada programowa) pełnią role kontrolne i doradcze. W raporcie pisząc o „władzach organizacji” będziemy odnosić się wyłącznie do zarządu, czyli grupy osób, które kierują organizacją na co dzień.

Członkinie i członkowie

Stanowią istotę funkcjonowania stowarzyszeń. Od 2015 roku do założenia stowarzyszenia koniecznych jest co najmniej 7 osób (założycieli), wcześniej było to 15 osób. W zależności od przyjętego modelu działania członkinie i członkowie mogą angażować się w bieżące prace (społecznie lub odpłatnie) lub jedynie uczestniczyć w walnych zebraniach raz na jakiś czas.

Wolontariuszki i wolontariusze

To osoby, którzy społecznie, tzn. dobrowolnie i bez wynagrodzenia, działają na rzecz organizacji. W raporcie nazywamy nimi osoby spoza organizacji (niezrzeszone w niej i nienależące do władz), bez względu na to, czy mają podpisaną umowę wolontariacką, czy też nie.

Pracowniczki i pracownicy oraz współpracowniczki i współpracownicy

Otrzymują wynagrodzenie za pracę na rzecz organizacji (choć różnią się formą umowy, wymiarem czasu pracy oraz jej regularnością). W raporcie szczególną uwagę poświęcamy osobom pracującym w organizacjach co najmniej raz w tygodniu (niezależnie od formy umowy). Upraszczając, grupę tę nazywamy stałym zespołem pracowniczym organizacji lub pracowniczkami i pracownikami (choć nie wszystkie osoby są zatrudnione na umowę o pracę).

Zarządy organizacji pozarządowych



Zarząd jest kolegiatnym ciałem powołanym do kierowania organizacją (choć w fundacjach skład zarządu może być jednoosobowy, a jego uprawnienia ograniczone na rzecz innych organów powołanych przez fundatora).

4 osoby
działają w zarządzie przeciętnej organizacji

Przeciętna liczba osób w zarządzie różni się w zależności od formy prawnej organizacji: w fundacjach są to 2 osoby, w stowarzyszeniach 5 osób.

Kto tworzy zarządy organizacji?

Kobiety i mężczyźni w zarządach

49%

składów zarządów stanowią kobiety

59%

w takiej części organizacji prezesem zarządu jest mężczyzna

Proporcja kobiet i mężczyzn w zarządach organizacji jest niemal równa, co nie znaczy, że we wszystkich organizacjach jest zachowany parytet płci. W zarządach 22% organizacji nie ma żadnych kobiet, zaś w 20% stowarzyszeń i fundacji kobiety stanowią cały skład zarządu.

Kobiety dominują w zarządach organizacji zajmujących się ochroną zdrowia (stanowią średnio 71%), pomocą społeczną (69%), edukacją (63%), kulturą i sztuką (59%), a także rozwojem lokalnym (56%). Za to w mniejszości są w organizacjach działających w obszarze sportu, rekreacji, turystyki i hobby (32%). Ponadprzeciętny udział kobiet w zarządach widać także w organizacjach działających na rzecz najbliższego sąsiedztwa, a także w tych o najkrótszym stażu działania (do 5 lat).

Co ciekawe, niemal równa proporcja między płciami w zarządach nie przekłada się na taką samą proporcję między mężczyznami a kobietami pełniącymi funkcję prezesa lub prezeski organizacji. Tu dominują mężczyźni, którzy w 59% organizacji są prezesami zarządu. W 39% organizacji prezeską zarządu jest kobieta, a 2% organizacji nie ma wyodrębnionej tego typu funkcji.

Wiek przedstawicielek i przedstawicieli zarządu

9%

składów zarządów stanowią osoby poniżej 30 roku życia

21%

składów zarządów stanowią osoby powyżej 60 roku życia

Większość członkiń i członków zarządów (70%) ma między 30 a 60 lat. Mniej więcej co dziesiąta osoba działająca w zarządach organizacji jest poniżej 30 roku życia, dwa razy więcej jest osób powyżej 60 lat. W zdecydowanej większości organizacji (80%) żaden członek zarządu nie jest poniżej trzydziestki. Z kolei w 55% organizacji w zarządach nie ma osób powyżej 60 roku życia.

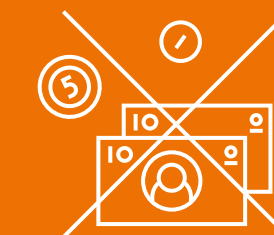
Organizacje zajmujące się edukacją i wychowaniem, a także kulturą i sztuką, mają w zarządach nieco więcej osób poniżej 30 roku życia w porównaniu do średniej dla całego sektora (po 11%). Z kolei najmniejszą reprezentację osób młodych w zarządach mają organizacje działające w obszarze ochrony zdrowia (2%). Średni odsetek osób powyżej 60-tki jest najwyższy w zarządach organizacji z branży pomocy społecznej (30%) i ochrony zdrowia (27%), a najniższy w organizacjach zajmujących się sportem, rekreacją, turystyką i hobby (16%).

Widać też związek między stażem organizacji a wiekiem osób w zarządach. Stowarzyszenia i fundacje działające krócej niż 5 lat częściej niż inne są zarządzane przez osoby poniżej 30 roku życia (stanowią średnio 12% zarządów „młodych” organizacji). Z kolei w fundacjach i stowarzyszeniach, które działają ponad 15 lat, średnio 30% członkiń i członków zarządów jest powyżej sześćdziesiątki.

Aktywność oraz praca odpłatna przedstawicielek i przedstawicieli zarządu

77%

w takiej części organizacji żadna osoba z zarządu nie pracuje odpłatnie w organizacji



Zdecydowana większość członkiń i członków zarządu (średnio 80%) aktywnie działa na rzecz organizacji. W 2% organizacji żadna osoba z zarządu nie jest aktywna, a z kolei w 63% organizacji wszystkie członkinie i członkowie zarządu włączają się w działania.

Aktywność w zarządach organizacji to dla większości lidererek i liderów organizacji dodatkowa, pozazawodowa forma aktywności. Średnio tylko 13% osób w zarządach stowarzyszeń i fundacji pobiera wynagrodzenie za regularną pracę w organizacji (chodzi o stałą, odpłatną pracę w organizacji, a nie o wynagrodzenie za udział w pracach zarządu). W 77% organizacji żadna osoba z zarządu nie pracuje odpłatnie w organizacji. Wszystkie członkinie i członkowie zarządu należą do zespołu stałych pracowników lub współpracowników w 6% stowarzyszeń i fundacji. Procent osób, które łączą działalność w zarządzie z odpłatną pracą w organizacji rośnie wraz z wielkością ich budżetu, skalą działania i wielkością miejscowości, w której mają siedzibę.

Jak zmieniają się składy zarządów organizacji?

59% organizacji ma zarząd, w którego skład wchodzi w większości te same osoby, co w poprzedniej kadencji

Między 2018 a 2021 rokiem liczebność zarządu przeciętnej organizacji zmniejszyła się z 5 do 4 osób. Może to mieć związek z obserwowanym od lat brakiem chętnych do zaangażowania się w pracę zarządu, przejawiającym się brakiem kandydatek i kandydatów do przejścia władzy w organizacji, a w konsekwencji małą zmiennością składu zarządów.

Zmiana składu zarządu w stosunku do poprzedniej kadencji



55% średnio tyle osób z bieżącego składu zarządu organizacji działa w zarządzie od momentu założenia organizacji

Zarząd w tym samym lub podobnym składzie działa często nie tylko od poprzedniej kadencji, ale od momentu powstania organizacji. Największy odsetek przedstawicieli zarządu działających w nim od powstania organizacji (średnio 80%) jest w stowarzyszeniach i fundacjach o krótkim stażu (do 5 lat). To zrozumiałe – krótki staż działania organizacji oznacza, że niewiele kadencji zarządu minęło od założenia organizacji, więc skład zarządu miał mniej okazji do zmian. Jednak nawet wśród organizacji działających ponad 15 lat średnio 28% członków i członkiń zarządu jest w nim od początku.

Średni procent członków i członkiń zarządu działających w nim od momentu założenia organizacji



15% w tylu procentach organizacji liczba osób kandydujących do zarządu przekroczyła liczbę miejsc

Nadal aktualny jest problem braku osób chętnych do angażowania się w pracę zarządu. W zdecydowanej większości organizacji (80%) w trakcie ostatnich wyborów liczba osób kandydujących do zarządu nie była większa niż liczba miejsc do obsadzenia. Trudno się dziwić, że dla 41% organizacji brak następców dla obecnych liderów i liderów jest poważnym problemem.



dr hab. Ewa Bogacz-Wojtanowska
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ

Stosunkowo niewielkie liczbowo zarządy to zjawisko, które towarzyszy polskim organizacjom pozarządowym od lat. Istotne jest jednak to, w jaki sposób wielkość zarządu wpływa na skuteczne zarządzanie organizacją. Większe zarządy mogą spowalniać procesy podejmowania decyzji, osłabiać indywidualną odpowiedzialność, a jednocześnie zwiększać skuteczność w pozyskiwaniu funduszy i poprawiać relacje z otoczeniem. Mniej liczne z kolei to większe skupienie na wewnętrznych funkcjach w stosunku do organizacji, czyli bieżącym funkcjonowaniu, przywództwie i podtrzymywaniu ciągłości. Nieliczny zarząd to potencjalne osłabienie relacji z otoczeniem, skutkujące nie tylko problemami z pozyskiwaniem zasobów, ale także spadkiem wpływu i znaczenia w społeczności, w której działa organizacja.

Druga istotna kwestia związana z funkcjonowaniem zarządów w polskich organizacjach to coraz bardziej dotkliwy problem sukcesji. Pokolenie liderów z okresu pierwszych lat transformacji wchodzi stopniowo w wiek emerytalny, a jednocześnie brak następców jest odczuwalny i budzi coraz większy niepokój. Sukcesja to proces, który zachodzi między dwiema generacjami (seniorami i sukcesorami), którego celem jest przekazanie do młodszego pokolenia wiedzy, władzy i własności (co w organizacjach nie oznacza tego samego co w biznesie). Przeprowadzenie tego procesu wymaga długofalowej strategii oraz zespołu działań, które pozwolą organizacji trwać i kontynuować działalność w przyszłości.

Problem sukcesji w trzecim sektorze nie dotyczy tylko Polski. W wiek emerytalny wchodzi pokolenie amerykańskiego baby boomu, z podobnymi wyzwaniem boryka się brytyjski czy izraelski sektor. Niestety, znalezienie skutecznych wzorców sukcesyjnych nie jest łatwe, należy tu unikać chęci bezrefleksyjnego powielania rozwiązań sukcesyjnych z biznesu. Wnioski z badań prowadzonych na gruncie rodzinnego biznesu w Polsce dowodzą, że skuteczność działań sukcesyjnych jest niewysoka. Zaledwie około 30% biznesów rodzinnych kontynuuje działalność w drugim pokoleniu, a 10% ma szansę dotrzeć do trzeciego pokolenia (Więcek-Janka, 2015).

Więcek-Janka E. (2015), Bariery w procesie sukcesji w opinii sukcesorów firm rodzinnych (wyniki badań), Przedsiębiorczość i Zarządzanie, Tom XVI, Zeszyt 7, Część I, s. 39-52.

Członkostwo w stowarzyszeniach



Członkinie i członkowie stanowią istotę funkcjonowania stowarzyszenia. Od 2015 roku, aby powstało stowarzyszenie, wymagana jest wspólna wola co najmniej 7 osób (założycieli), wcześniej było to 15 osób. W zależności od przyjętego modelu działania członkinie i członkowie mogą się angażować w bieżące prace stowarzyszenia (społecznie lub odpłatnie) lub jedynie uczestniczyć w walnych zebraniach.

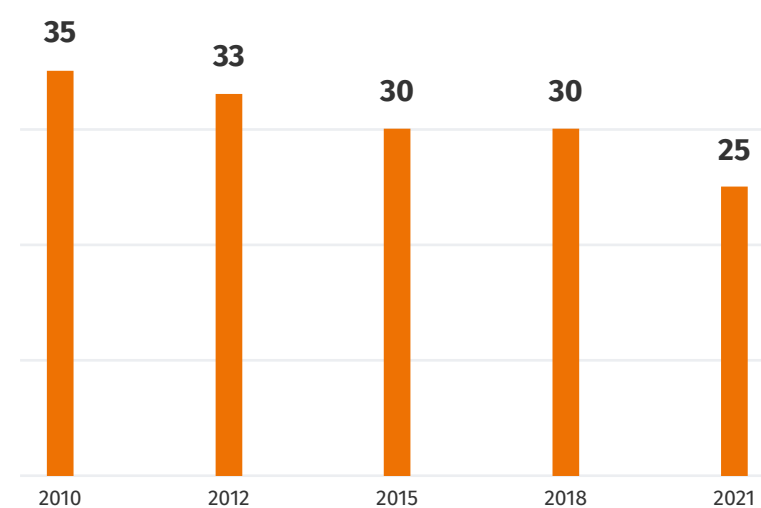
Ile osób zrzeszają stowarzyszenia?

25 osób

zrzesza przeciętne stowarzyszenie

Od lat obserwujemy spadek liczby członkiń i członków w stowarzyszeniach – między 2010 a 2021 rokiem liczba osób zrzeszonych w przeciętnym stowarzyszeniu spadła z 35 do 25.

Liczba członkiń i członków przeciętnego stowarzyszenia



Na liczbę członkiń i członków w stowarzyszeniach wpłynęła pandemia. Co prawda w 12% stowarzyszeń w wyniku pandemii liczba członkiń i członków wzrosła, ale jednocześnie w 22% członkostwo spadło.

Jak wygląda aktywność członkiń i członków?

45% średnio taka część członkiń i członków stowarzyszeń jest aktywna (ok. 11 osób)

Nie wszystkie osoby zrzeszone w stowarzyszeniach aktywnie włączają się w działania organizacji, uczestniczą w jej pracach i poświęcają jej swój czas.

Aktywność członkiń i członków jest większa w organizacjach zlokalizowanych na terenach wiejskich i w średnich miejscowościach, zaś wyraźnie mniejsza w największych miastach. Widać też zależność między stażem organizacji a aktywnością jej członkiń i członków – im dłużej działa stowarzyszenie, tym mniejsza jest aktywność zrzeszonych w nim osób.



Beata Charycka
Stowarzyszenie Klon/Jawor,
Kooperatywa Spożywcza „Dobrze”

Dane dla całego sektora społecznego pokazują spadek liczby osób zrzeszonych w stowarzyszeniach. Z pewnością specyfika organizacji wpływa na powody zmniejszania się poziomu członkostwa w konkretnych stowarzyszeniach. Kooperatywa „Dobrze” jest przykładem organizacji, w której wyzwania związane

z wielkością bazy członkowskiej zapoczątkowała pandemia. Nasza organizacja działa od 2014 roku i rokrocznie notowała wzrost liczby członkiń i członków. Liczba zrzeszonych osób zmienia się z miesiąca na miesiąc, ponieważ organizacja regularnie prowadzi otwarte nabory członkowskie i wdraża nowe osoby do stowarzyszenia. Rekordowo dużą społeczność Kooperatywa liczyła w marcu 2020 roku.

Wraz z rozpoczęciem pandemii baza członkowska stowarzyszenia zaczęła się kurczyć. Wzrostowy trend został zahamowany, a w połowie 2020 roku poziom członkowska wrócił do tego z początków 2019 roku. Członkinie i członkowie rezygnowali z członkostwa z różnych powodów, m.in. początek pandemii COVID-19 zmotywował ich do wyjazdu z Warszawy, a wprowadzone przez rząd obostrzenia oraz lęk przed zakażeniem sprawiły, że nie mieli możliwości aktywnego włączania się w organizację. Rok 2021 był czasem odbudowywania bazy członkowskiej.

Jednak obecny kryzys finansowy panujący w Polsce, rekordowo wysoka inflacja i wzrost kosztów życia, ponownie utrudniają powiększanie członkowskiego kapitału. Członkostwo w Kooperatywie umożliwia włączanie się w życie aktywnej społeczności, ale też pozwala na zakup żywności ekologicznej po niższych niż rynkowo cenach. Obserwujemy, że z powodów finansowych część osób rezygnuje z członkostwa i oferowanych przez organizację benefitów. Tak więc najpierw pandemia, a teraz trudna sytuacja finansowa w kraju, to istotne bariery dla powiększania bazy członkowskiej.

Wolontariat w organizacjach pozarządowych



Jaka jest skala wolontariatu w organizacjach?

61%

organizacji angażuje wolontariuszy i wolontariuszki, w tym:



41%

robi to w sposób regularny

20%

w sposób akcyjny



Wolontariuszkami i wolontariuszami nazywamy osoby spoza organizacji, które angażują się dobrowolnie i nieodpłatnie w działania organizacji, bez względu na to, czy mają podpisaną umowę wolontariacką, czy też nie.

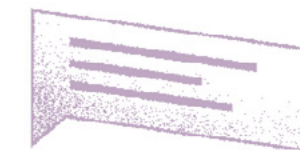
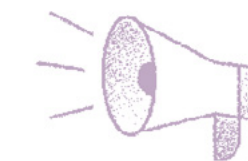
5

wolontariuszy i wolontariuszek angażuje rocznie przeciętna organizacja

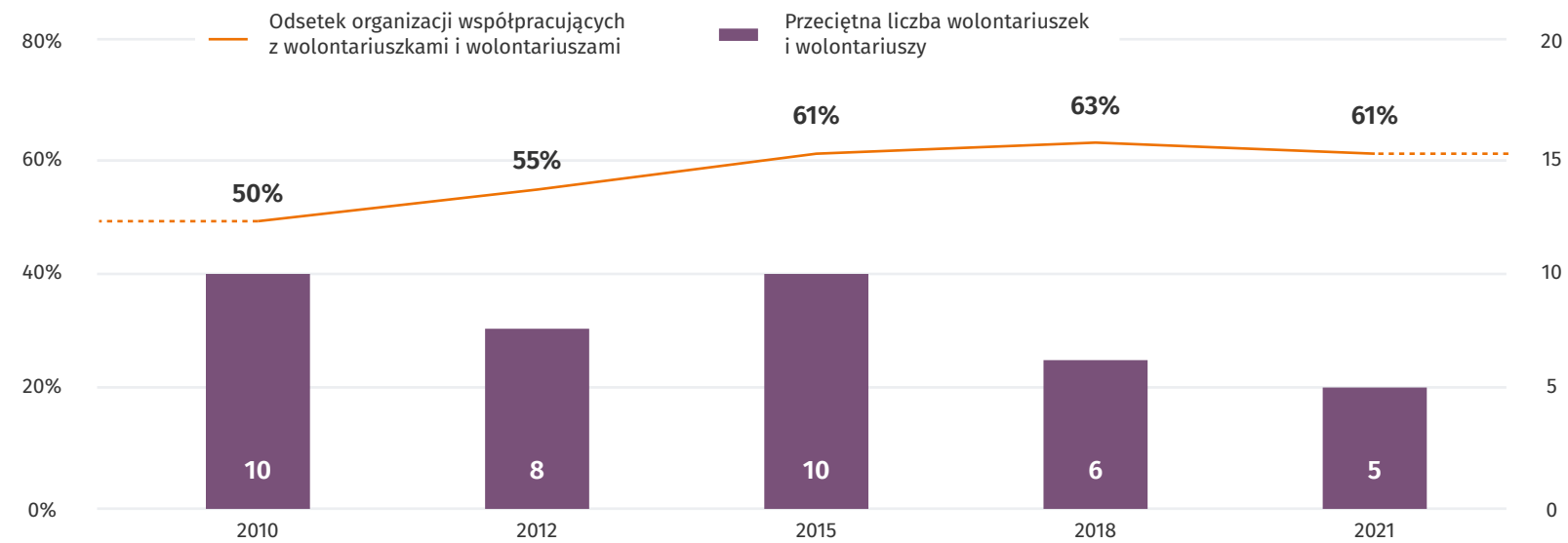


Po raz pierwszy od ponad dekady obserwujemy spadek odsetka organizacji, które do swoich działań angażują wolontariuszki i wolontariuszy. W 2021 roku takich organizacji było 61% – tyle samo co w 2015 roku.

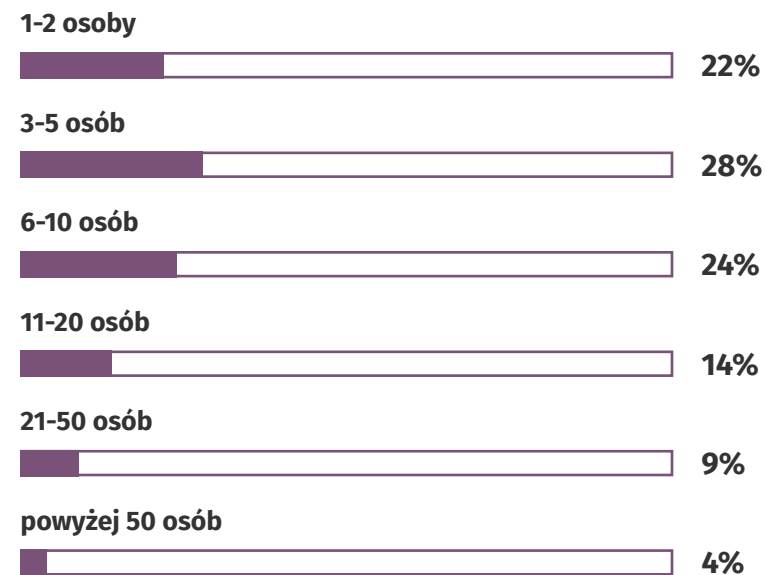
Spadek obserwujemy też w przeciętnej liczbie osób, które organizacja angażuje na zasadach wolontariatu. W 2021 roku organizacja współpracowała przeciętnie z 5 wolontariuszkami i wolontariuszami, podczas gdy w 2015 roku takich osób było dwukrotnie więcej.



Odsetek organizacji współpracujących z wolontariuszkami/-ami oraz przeciętna liczba osób, którą organizacja angażuje




Odsetek organizacji angażujących określoną liczbę wolontariuszek i wolontariuszy



Zespoły wolontariackie są zazwyczaj niewielkie. Około co czwarta organizacja współpracująca z wolontariuszkami i wolontariuszami (22%) angażuje tylko 1 lub 2 osoby. Zespoły wolontariackie liczące więcej niż 20 osób ma 13% organizacji angażujących wolontariuszki i wolontariuszy.

Po raz pierwszy od ponad dekady obserwujemy spadek odsetka organizacji, które do swoich działań angażują wolontariuszki i wolontariuszy.

 Dane odnoszą się do grupy organizacji, które współpracują z wolontariuszkami i wolontariuszami.

Wolontariuszki i wolontariuszy częściej angażują:

Fundacje

72% fundacji korzysta ze wsparcia wolontariuszek i wolontariuszy, podczas gdy wśród stowarzyszeń robi to 58% organizacji. Taki wynik nie dziwi, ponieważ stowarzyszenia mają członków i członkinie, czyli osoby gotowe do społecznego zaangażowania w organizację. Fundacje nie mogą mieć członków, dlatego częściej odwołują się do zaangażowania wolontariackiego.

Organizacje usług społecznych

83% organizacji branży pomocy społecznej i usług społecznych współpracuje z wolontariuszkami i wolontariuszami. Najczęściej robią to organizacje kulturalne – 54% z nich korzysta z wolontariatu. Organizacje specjalizujące się w usługach społecznych mają też największe zespoły wolontariackie – liczą one przeciętnie 10 osób.

Organizacje ze stałym, płatnym personelem i dużymi zasobami finansowymi

Wśród organizacji, które mają osoby pracujące w organizacji regularnie i na stałe (bez względu na formę umowy), 65% angażuje wolontariuszki i wolontariuszy. Z kolei wśród organizacji o budżetach powyżej 1 mln zł rocznie 72% organizuje wolontariat. Może się wydawać, że powinno być odwrotnie, tzn. organizacje, które nie mogą sobie pozwolić na stały, płatny personel, powinny częściej korzystać z pracy społecznej osób spoza organizacji. Jest dokładnie odwrotnie – zapewne dlatego, że organizacje bardziej zasobne finansowo, które stać na opłacanie pracowników i pracowniczek, łatwiej mogą koordynować współpracę z wolontariuszkami i wolontariuszami. Zasobniejsze finansowo organizacje prowadzą też więcej działań, do których potencjalnie mogą zaprosić osoby zainteresowane wolontariatem.

Organizacje działające regionalnie

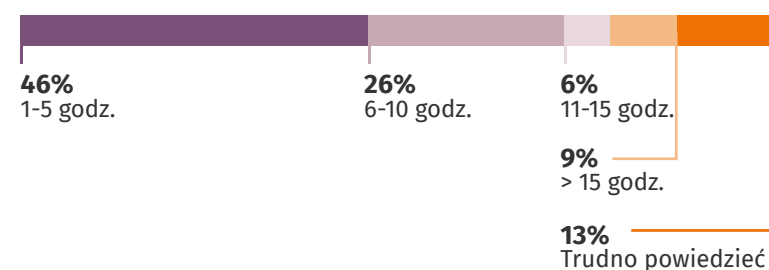
67% organizacji o zasięgu regionalnym angażuje wolontariuszki i wolontariuszy. Wśród organizacji działających tylko dla najbliższego sąsiedztwa robi to 41%, a wśród organizacji o najszerszej, międzynarodowej skali – 59%.


Jaka jest intensywność zaangażowania wolontariuszek i wolontariuszy?

Spośród 5 wolontariuszy i wolontariuszek, którzy działają w organizacji, 2 osoby angażują się regularnie, tj. przynajmniej raz w miesiącu. Jednocześnie, w niemal co trzecim stowarzyszeniu i fundacji organizującym wolontariat (32%), nie ma ani jednej osoby, która angażowałaby się wolontariacko w sposób regularny. Oznacza to, że co trzecia organizacja współpracująca z wolontariuszami i wolontariuszkami robi to w sposób akcyjny. Gdyby odnieść ten wskaźnik do ogółu organizacji, a nie tylko tych korzystających ze wsparcia wolontariackiego, to okaże się, że 20% wszystkich organizacji pozarządowych współpracuje z wolontariuszkami i wolontariuszami w sposób akcyjny, 41% robi to w sposób regularny, przynajmniej raz w miesiącu, a pozostałe 39% w ogóle nie współpracuje w ten sposób.

Organizacje, które mają wolontariuszy angażujących się regularnie, deklarowały ile średnio godzin w miesiącu przepracowała przeciętna wolontariuszka lub wolontariusz. Najwięcej, niemal połowa organizacji (46%) wskazuje, że zaangażowanie przeciętnej osoby wynosiło od 1 do 5 godzin w ciągu miesiąca.

Średnia liczba godzin przepracowanych w miesiącu przez osobę angażującą się regularnie w wolontariat



 Dane odnoszą się do grupy organizacji, które współpracują z wolontariuszkami i wolontariuszami w sposób regularny.

Jak zmienił się wolontariat w organizacjach podczas pandemii?

27%

organizacji odnotowało zmniejszenie liczby wolontariuszek i wolontariuszy współpracujących z nimi w czasie pandemii

Pandemia wpłynęła na ilość pracy, jaką organizacje zlecały wolontariuszkom i wolontariuszom oraz na liczbę osób, które stowarzyszenia i fundacje angażowały na zasadach wolontariatu.

31% organizacji podaje, że w ciągu ostatniego roku, czyli w 2021 roku, zmniejszyła się ilość pracy, jaką organizacja zlecała wolontariuszom i wolontariuszkom. W przypadku 12% organizacji ilość tej pracy wzrosła, a dla 48% organizacji nie zmieniła się. Pozostałe 9% organizacji nie potrafi tego określić.

Podobnie wyglądają wyniki odnośnie zmiany liczby wolontariuszek i wolontariuszy zaangażowanych w organizacjach w czasie pandemii. 27% stowarzyszeń i fundacji organizujących wolontariat podaje, że zmniejszyła się liczba osób pomagających im w ten sposób w porównaniu do sytuacji sprzed marca 2020 roku. 11% organizacji odnotowało wzrost liczby wolontariuszek i wolontariuszy, 55% twierdzi, że nie nastąpiły żadne zmiany w tym zakresie, a pozostałe 8% nie potrafi tego określić.

Zmiany w liczbie zaangażowanych wolontariuszek i wolontariuszy oraz ilości zlecanej im pracy są związane z działaniem organizacji w pandemii. Organizacje, które w tym czasie zawiesiły istotną część swoich działań, częściej deklarują,

że zmniejszyła się ilość potrzebnej im pracy wolontariackiej oraz liczba zaangażowanych wolontariuszek i wolontariuszy. Z kolei organizacje, które w pandemii podjęły nowe działania, częściej wskazują na wzrost ilości pracy zlecanej wolontariuszkom i wolontariuszom i zwiększenie wielkości zespołów wolontariackich.



Agnieszka Lissowska-Lewkowicz
Centrum Wolontariatu



Ostatnie lata, czyli okres pandemii i obecnie czas kryzysu wojennego, przyniosły widoczne zmiany w wolontariacie. Z jednej strony na skutek obostrzeń pandemicznych, zamykania placówek na osoby z zewnątrz oraz przechodzenie stanu izolacji i kwarantanny, zmniejszyło się zaangażowanie wolontariuszy przez organizatorów (NGO, instytucje i inni uprawnieni). Z drugiej strony znacząco wzrosły działania oddolne, inicjatywy nieformalne, sąsiedzkie i działania organizacji dotychczas aktywnych wolontariacko, choć na mniejszą skalę, np. harcerstwo, OSP. Można powiedzieć, że działalność wolontariacka w rozumieniu ustawowym uległa ograniczeniu, ale zaangażowanie społeczne w pomaganie znacznie wzrosło. Włącza się tu także zaangażowanie nigdzie niewykazywane, jak np. wzajemna pomoc rodzinno-koleżeńsko-sąsiedzka w robieniu zakupów, wyprowadzaniu zwierząt, opiece nad dziećmi itp.

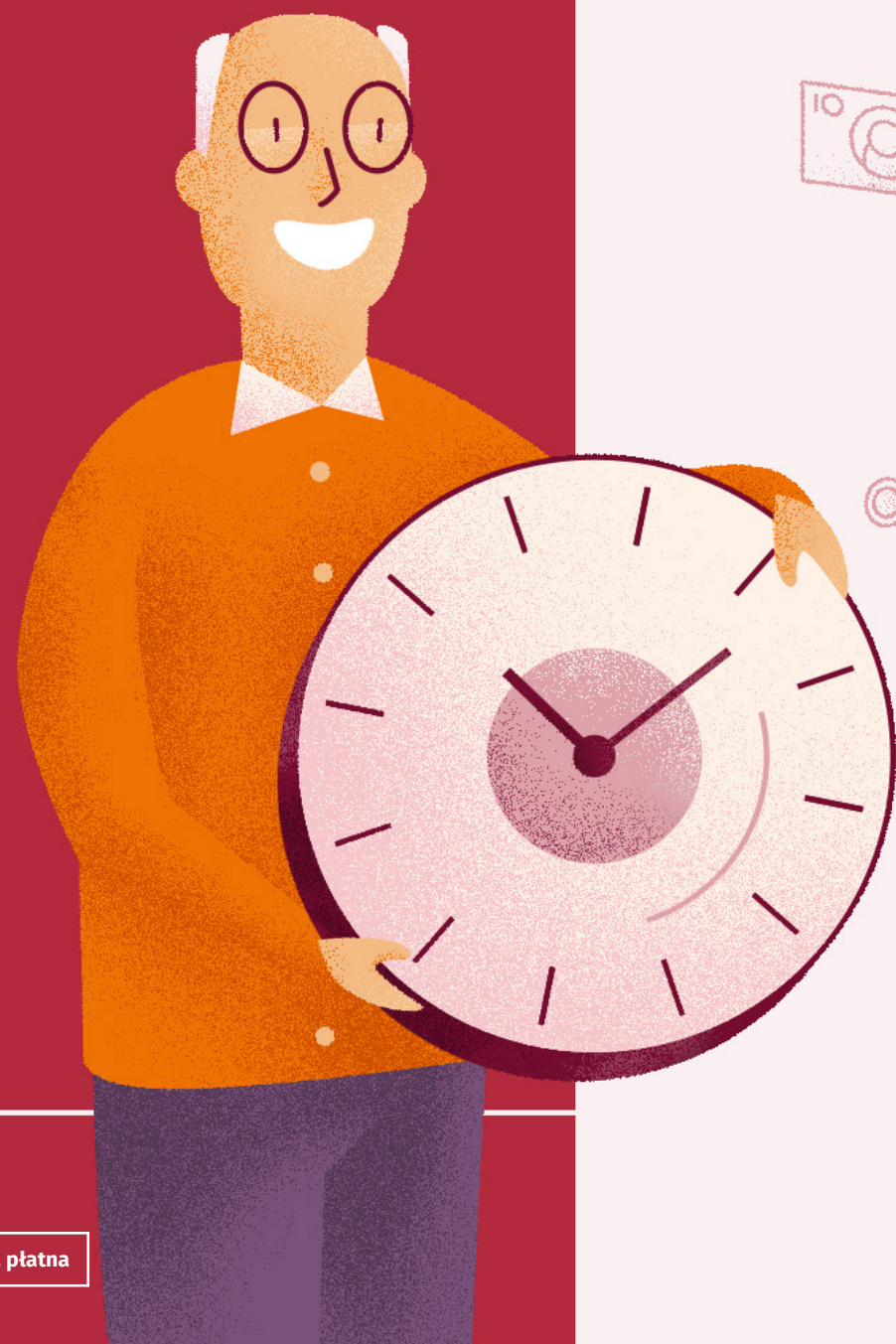
Obserwujemy też zaangażowanie społeczne niezwiązane z konkretną organizacją. Przykładowo, wśród

ofert wolontariatu na rzecz wsparcia uchodźców jest wiele zaproszeń od organizacji i instytucji, często z innych sektorów niż pomocowe, ale też wiele osób, czując potrzebę działania, robi to całkowicie oddolnie. Tak formują się nawet duże grupy aktywistów, które podejmują działania porównywalne do tych instytucjonalnych, choć, co jest bardzo istotne, nie wypełniają ustawowo nałożonych zobowiązań wobec wolontariuszy (np. ubezpieczenie lub porozumienie w przypadku wolontariatu długoterminowego).

Intensywnie rozwijającym się, ale niezupełnie nowym, zjawiskiem jest e-wolontariat. Przed pandemią był on swego rodzaju nowinką, a dziś jest rozwiązaniem często wybieranym, czy wręcz świadomie poszukiwanym. Mamy też do czynienia z modą na wolontariat, kreowaną nie tylko oddolnie, ale i odgórnie. Organizacje i instytucje czują presję, czują, że wypada mieć wolontariuszy. To powoduje, że na „rynku wolontariackim” jest coraz większa konkurencja, ale też to, że niektóre oferty wolontariackie nie wynikają z misji organizacji, przez co tracą na jakości.

Ostatnie lata pokazują zatem wyraźną tendencję chęci i potrzeby zaangażowania społecznego, ale bez konieczności działania w ramach określonych struktur. To z kolei może być (i powoli już jest) problemem dla organizatorów wolontariatu, którym jest coraz trudniej rekrutować wolontariuszy, przebić się ze swoją ofertą i pokazać wartość wolontariatu wpisanego w procedury, ramy projektowe czy instytucjonalne.

Praca płatna w organizacjach pozarządowych



Jaka jest skala płatnej pracy w sektorze społecznym?

Organizacje pozarządowe są kojarzone ze społecznym, bezpłatnym zaangażowaniem działaczek i działaczy. Jednakże, poza pracą społeczną, korzystają też z pracy odpłatnej – i robią to coraz częściej. Tym samym zmniejsza się odsetek organizacji, które opierają się wyłącznie na pracy społecznej. W 2021 roku niemal dwie na trzy organizacje (65%) płaciły za wykonywaną dla nich pracę. Dekadę temu takich organizacji było tylko 44%.

65%

organizacji korzysta z pracy płatnej

35%

organizacji korzysta wyłącznie z pracy społecznej

Fakt, czy organizacja korzysta z pracy płatnej, czy też nie, jest związany z:

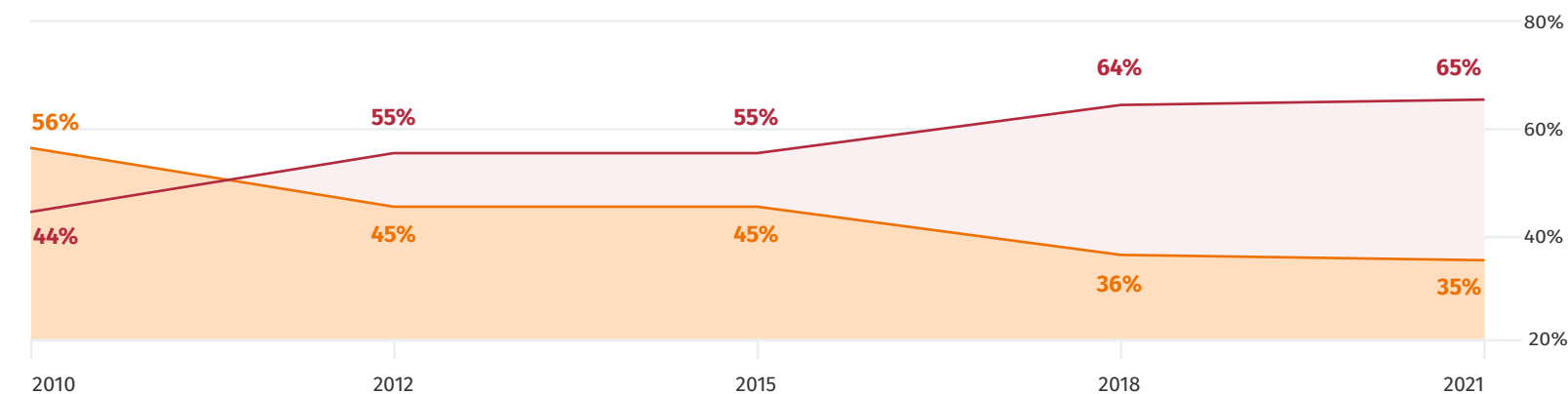
- **budżetem organizacji:** częściej za pracę płać organizacje o budżetach powyżej 10 tys. zł rocznie,
- **wielkością miejscowości, w której organizacja ma siedzibę:** częściej za pracę płać organizacje ze średnich i dużych miast, tj. powyżej 50 tys. mieszkańców i mieszkańek,
- **formą prawną organizacji:** częściej z pracy płatnej korzystają fundacje,
- **zasięgiem działań organizacji:** częściej za pracę płać organizacje o zasięgu co najmniej regionalnym.

Nie obserwujemy istotnego związku pomiędzy branżą działania organizacji, a tym, czy płaci ona za pracę, czy też opiera się wyłącznie na zaangażowaniu społecznym.

Organizacje korzystające z pracy płatnej oraz opierające się wyłącznie na pracy społecznej

■ Organizacja korzysta z pracy płatnej

■ Organizacja korzysta wyłącznie z pracy społecznej



Organizacje, które korzystają z pracy płatnej to takie, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy opłaciły pracę co najmniej jednej osobie, bez względu na formę umowy, wymiar czasu pracy oraz jej regularność.

Jaki jest zakres i forma zatrudnienia w organizacjach?

65% organizacji korzysta z pracy odpłatnej, choć w różnym zakresie i w różnej formie. Wśród nich możemy wyróżnić takie, które płacą za pracę stale i regularnie – takich organizacji jest 41%. Pozostałe 24% nie ma stałego płatnego personelu, ale korzysta z płatnej pracy i ma swoich współpracowników czy zleceńbiorczyńnię.

Przyjrzyjmy się organizacjom, które mają stały zespół pracowniczy, czyli wspomnianym 41% organizacji. Ponad połowa z nich (22%) zatrudnia na podstawie umów o pracę (przynajmniej jedną osobę), a pozostałe 19% to organizacje, które korzystają ze stałej i regularnej pracy osób zatrudnionych na inne umowy niż umowa o pracę. W 2018 roku 37% stowarzyszeń i fundacji posiadało stałe zespoły pracownicze, a 19% organizacji zatrudniało na umowę o pracę.

Posiadanie stałego zespołu pracowniczego jest powiązane z budżetem organizacji, zasięgiem jej działania, wielkością miejscowości, w której organizacja ma siedzibę, formą prawną i branżą działania.

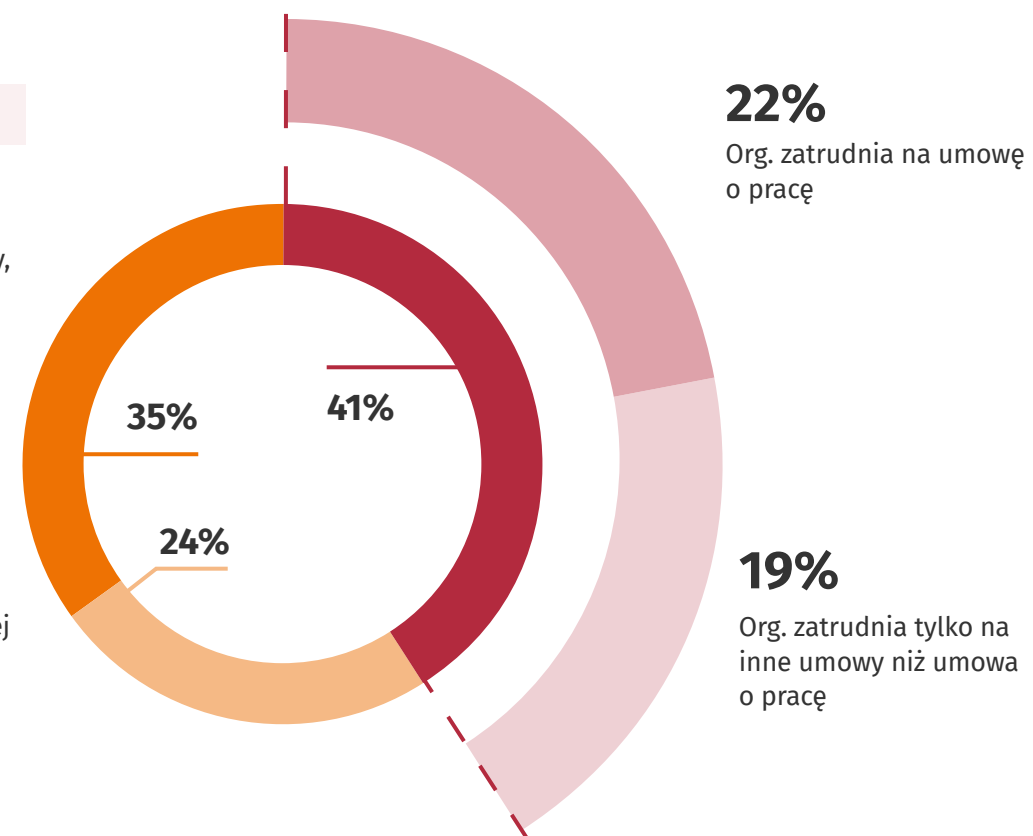


Organizacje, które mają zespół pracowniczy to takie, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy na stałe zatrudniały co najmniej jedną osobę, bez względu na formę umowy oraz wymiar czasu pracy.

Organizacje, które zlecają płatną pracę sporadycznie to takie, które nie mają stałego zespołu pracowniczego, ale nieregularnie, kilka/kilkanaście razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zlecały odpłatnie działania w formie innych umów niż umowa o pracę.

Zakres i forma płatnej pracy w organizacjach

- 41%** Org. ma stały zespół pracowniczy, stale i regularnie płaci za pracę
- 24%** Org. nie ma stałego zespołu pracowniczego, zleca płatną pracę sporadycznie
- 35%** Org. nie płaci za pracę, działa wyłącznie dzięki pracy społecznej

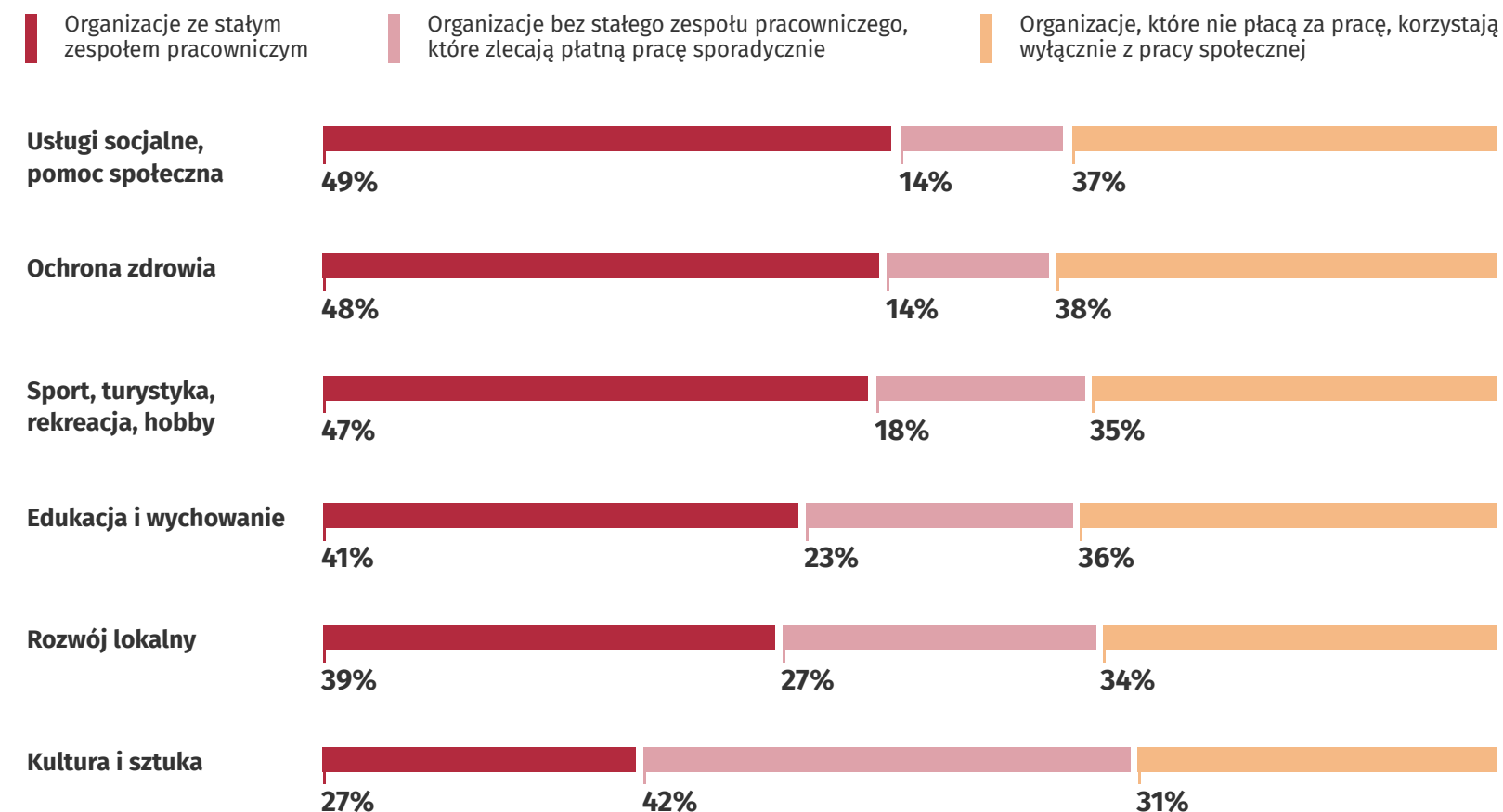


Sektor społeczny jest zróżnicowany pod względem możliwości i zapotrzebowania zatrudniania stałego, płatnego personelu. Przyglądając się zróżnicowaniu branżowemu nie zaskakuje to, że organizacje trzech wyżej wymienionych branż częściej zatrudniają pracowników i pracowniczki na stałe w porównaniu do pozostałych branż. Organizacje socjalne, zdrowotne czy sportowe często do prowadzenia swoich działań potrzebują stałego personelu, np. do wsparcia kryzysowego i interwencyjnego, prowadzenia zajęć rehabilitacyjnych czy zajęć sportowych. Warto także zwrócić uwagę na zatrudnienie w branży kulturalnej. Choć stowarzyszenia i fundacje zajmujące się kulturą najrzadziej (spośród 6 największych branż sektora społecznego) mają stały zespół, to najczęściej zlecają płatną pracę w sposób nieregularny, sporadyczny.

Stale zespoły pracownicze częściej mają organizacje:

- z większymi budżetami (powyżej 100 tys. zł),
- działające na szerszą skalę (co najmniej regionalną),
- mające siedziby w miastach z 50 tys. mieszkańców lub większych,
- o statusie fundacji,
- z branż usług socjalnych, ochrony zdrowia oraz sportu.

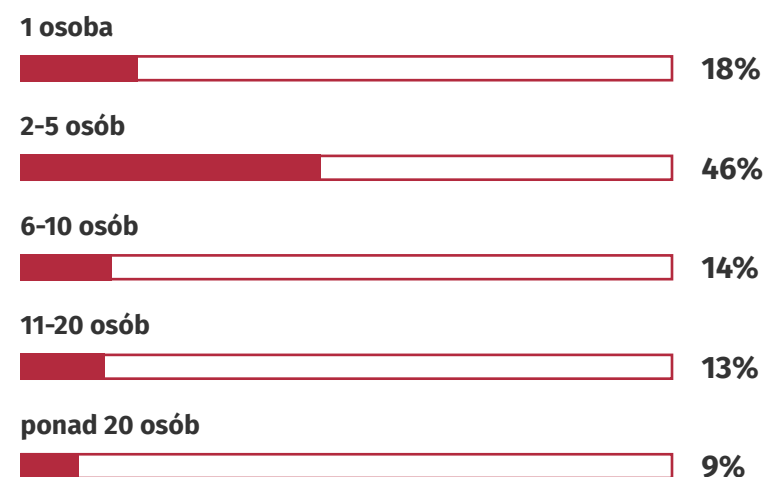
Zakres i forma płatnej pracy w organizacjach różnych branż



Jak wyglądają zespoły pracownicze organizacji społecznych?

Płatne zespoły pracownicze ma 41% organizacji. Są to organizacje, które mają w swoim zespole osoby pracujące dla organizacji stale i regularnie, co najmniej raz w tygodniu, bez względu na formę umowy. Płatny zespół organizacji to przeciętnie 3 osoby, podobnie jak w 2018 roku. Jednak najczęściej organizacji, bo 18% (spośród organizacji posiadających zespoły pracownicze), ma zespoły 1-osobowe (chodzi o dominantę, czyli najczęściej występującą wartość). Najliczniejsze zespoły mają organizacje usług socjalnych (przeciętnie 12 osób) i ochrony zdrowia (10 osób), a najmniej liczne – organizacje sportowe i kulturalne (3 osoby).

Wielkość zespołów pracowniczych organizacji pozarządowych



Dane odnoszą się do grupy organizacji, które mają stały zespół pracowniczy.

Średnio 58% składu zespołu pracowniczego organizacji pozarządowej to kobiety (tyle samo co w 2018 roku). Można zatem powiedzieć, że zespół przeciętnej organizacji to 3 osoby, w tym 2 kobiety i 1 mężczyzna.

3 osoby

składają się na przeciętny zespół organizacji



58%
kobiet



42%
mężczyzn



Większy odsetek kobiet w zespołach pracowniczych organizacji pozarządowych mają organizacje:

z największych miast, liczących 200 tys. mieszkańców lub więcej

z branż ochrony zdrowia, usług socjalnych, edukacji i rozwoju lokalnego

Odsetek kobiet w zespołach pracowniczych różni się w zależności od wielkości miejscowości, w której organizacja ma siedzibę oraz branży działania. Im większa miejscowość, w której organizacja ma siedzibę, tym większą część zespołu pracowniczego stanowią kobiety. I tak, wśród organizacji wiejskich, które mają stały zespół pracowniczy, średnio 42% składu zespołu pracowniczego to kobiety, w największych miastach powyżej 200 tys. mieszkańców – 67%, a w Warszawie – 76%.

Stopień feminizacji zespołów pracowniczych zależy także od dziedziny, w której organizacja działa. Najwięcej kobiet znajdziemy w zespołach organizacji ochrony zdrowia (82%) i usług socjalnych (79%), a najmniej wśród organizacji sportowych (36%). Przyglądając się średniemu odsetkowi kobiet w zespołach pracowniczych organizacji różnych branż można powiedzieć, że sport jest najmniej sfeminizowany.

Odsetek kobiet wśród zespołów pracowniczych organizacji różnych branż



Dane odnoszą się do grupy organizacji, które mają stały zespół pracowniczy.



dr Anna Jawor-Joniewicz
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych



Ostatni rok był dla organizacji pozarządowych czasem dalszej profesjonalizacji ich działalności. Zjawisko to dotyczy zwłaszcza tych największych, dysponujących znacznymi budżetami na realizację projektów o zasięgu ponadregionalnym. To właśnie one mogą pozwolić sobie na tworzenie stałych zespołów pracowniczych. Zwykle w NGO są one niezbyt liczne, przeciętnie trzyosobowe, choć często gros zadań realizuje tylko jedna osoba, np. prezes, prezeska. Stanowi to wówczas rodzaj alternatywy dla samozatrudnienia.

Zmiany zachodzące na rynku pracy, m.in. związane z odczuwanymi w wielu branżach brakami kadrowymi, nie pozostają obojętne dla NGO, które od lat konsekwentnie odchodzą od modelu działania opierającego się wyłącznie na pracy społecznej. Większość badanych podmiotów oferuje osobom współpracującym wynagrodzenie za wykonywane zadania. W ciągu ostatnich 3 lat zauważalny był niewielki wzrost odsetka organizacji zatrudniających pracowników w ramach umowy o pracę, co z jednej strony może świadczyć o zwiększającej się stabilizacji finansowej organizacji. Z drugiej zaś strony może być próbą radzenia sobie z wyzwaniami wynikającymi z pandemii i poszukiwania alternatywnych źródeł dochodu w sytuacji pogorszenia się kondycji części przedsiębiorstw. Działalność NGO opiera się przede wszystkim na zaangażowaniu kobiet, które przeważają w składach zespołów badanych organizacji. Może to być uwarunkowane ich gorszą sytuacją na polskim rynku pracy, a także być przejawem ich dążenia do zapewnienia luk w istniejących usługach, np. skierowanych do opiekunów osób zależnych.

Jak zmieniły się zespoły pracownicze organizacji pozarządowych w pandemii?

Pandemia spowodowała zmiany w liczbie osób pracujących lub współpracujących z organizacjami. W 12% organizacji zatrudniających „na etat” spadła liczba osób zatrudnionych na umowę o pracę. Wśród organizacji mających w zespołach osoby niezatrudnione na umowy o pracę, 15% stowarzyszeń i fundacji odnotowało spadek liczby osób pracujących dla organizacji stale i regularnie, ale na inne umowy niż umowa o pracę. Jednak największy spadek obserwujemy w kategorii osób współpracujących – 19% organizacji mających stałych współpracowników lub współpracowniczki zmniejszyło liczbę osób tak współpracujących z organizacją.

Zmiana liczby osób pracujących dla organizacji w związku z pandemią

Liczba pracowników na umowy o pracę



Liczba osób, które stale i regularnie pracują odpłatnie, ale na inne umowy niż umowa o pracę



Liczba stałych współpracowników, którym od czasu do czasu organizacja zleca odpłatnie jakieś działania



Jednocześnie, część organizacji odnotowała wzrost zatrudnienia – niemal co czwarta (18%) deklaruje, że wzrosła u niej liczba osób zatrudnionych na umowę o pracę. 14% organizacji odnotowało powiększenie zespołu zatrudnionego na inne umowy niż umowa o pracę, a 8% – powiększenie grupy stałych współpracowników. Te wartości procentowe odnoszą się do grupy organizacji, które posiadają daną kategorię pracowników lub współpracowników.

Zmiana liczby osób pracujących lub współpracujących z organizacją jest związana z:

- **oceną wpływu pandemii:** organizacje, które oceniają, że pandemia pogorszyła ich sytuację częściej deklarują spadek liczby pracowników na umowy o pracę, inne umowy oraz stałych współpracowników,
- **podjęciem nowych działań w pandemii:** organizacje, które takie działania podjęły częściej zwiększyły liczbę osób we wszystkich trzech wyżej wymienionych kategoriach zatrudnienia,
- **budżetem organizacji:** organizacje najbardziej zasobne finansowo, mające rocznie więcej niż 1 mln zł, częściej deklarują wzrost liczby pracowników na umowę o pracę i inne umowy,
- **wielkością miejscowości, w której organizacja ma siedzibę:** organizacje z największych miast, powyżej 200 tys. mieszkańców, częściej zwiększyły w pandemii zatrudnienie osób na umowę o pracę.

Wyniki odnoszą się do grupy organizacji, które mają daną kategorię pracowników lub współpracowników.

Jakie szkolenia oferują organizacje swoim pracownikom?

55% wszystkich organizacji oferuje szkolenia różnym osobom, które pracują odpłatnie lub nieodpłatnie działają na rzecz organizacji. Wśród organizacji, które mają stały zespół pracowniczy, 76% oferuje szkolenia. Najczęstszą formą podnoszenia kompetencji osób z zespołów pracowniczych są szkolenia zewnętrzne, czyli prowadzone przez osoby spoza organizacji – taką możliwość daje 66% organizacji mających stały zespół pracowniczy.

76% organizacji, które ma stały zespół pracowniczy, oferuje szkolenia

Rodzaje szkoleń oferowanych przez organizacje mające stały zespół pracowniczy

Szkolenia zewnętrzne – prowadzone przez osoby spoza organizacji



Szkolenia wewnętrzne – prowadzone przez osoby z organizacji



Konferencje



Konsultacje, doradztwo, spotkania ze specjalistami



Wizyty studyjne



Dofinansowanie do studiów (w tym podyplomowych)



Inne działania podnoszące kompetencje



Organizacja nie oferuje szkoleń



Wyniki odnoszą się do grupy organizacji, które mają stały zespół pracowniczy. Organizacja mogła wskazać wiele rodzajów szkoleń.

Organizacje wiejskie i miejskie



Podział prezentuje charakterystykę organizacji pozarządowych zlokalizowanych w czterech typach wielkości miejscowości. Opisywana grupa organizacji jest porównywana do przeciętnej organizacji pozarządowej lub do danych dla całego sektora pozarządowego.

Organizacje wiejskie

26% sektora społecznego

- Typowe formy organizacji to stowarzyszenia lub kluby sportowe
- Główny obszar ich działań to sport, turystyka, rekreacja i hobby
- Działają przede wszystkim w skali lokalnej – w sąsiedztwie, gminie lub powiecie
- Mają najmniejsze budżety – przeciętnie 16,5 tys. zł rocznie
- Najczęściej deklarują pogorszenie swojej sytuacji w wyniku pandemii
- Ich odbiorczynie i odbiorcy to przede wszystkim lokalna społeczność oraz dzieci i młodzież
- Mają najczęstsze kontakty z lokalnym samorządem
- Najczęściej posiadają stałych pracowników/pracowniczki lub współpracowników/współpracowniczki
- Szczególnie odczuwają problemy związane z nadmiernie rozwiniętą biurokracją i formalnościami
- Najczęściej korzystają ze źródeł samorządowych

Organizacje z małych miast

do 50 tys. mieszkanek i mieszkańców

24% sektora społecznego

- Zazwyczaj są to stowarzyszenia i działają na skalę powiatu
- Zajmują się głównie sportem, kulturą i edukacją
- W ciągu roku mają przeciętnie do dyspozycji ok. 17 tys. zł
- Ich odbiorczynie i odbiorcy to głównie mieszkańcy i mieszkańki okolicy, a także dzieci i młodzież
- Utrzymują bliskie relacje z lokalnym samorządem, lokalnymi mediami i starostwem powiatowym
- Najczęściej działają w oparciu o pracę społeczną
- Częściej niż w pozostałych organizacjach w sektorze funkcję prezesa zarządu pełni kobieta
- Rzadziej zawieszały istotną część działań w związku z pandemią i często oceniały warunki działania w 2020 roku jako takie same jak w latach poprzednich
- Najczęściej wykorzystywanym przez nich źródłem przychodu są składki członkowskie
- Więcej organizacji z małych miast niż w pozostałych grupach planuje w najbliższym czasie ograniczyć, zawiesić lub zakończyć swoją działalność

Organizacje ze średnich miast

50 - 200 tys. mieszkanek i mieszkańców

18% sektora społecznego

- Częściej niż inne organizacje zajmują się edukacją i wychowaniem, a także ochroną zdrowia
- Najczęściej działają na skalę regionu
- Mają ponadprzeciętne przychody: dla połowy to co najmniej 35 tys. zł rocznie, ale częściej niż inne organizacje narzekają na problemy związane z pozyskaniem funduszy i utrzymaniem płynności finansowej
- Najczęściej wśród całego sektora odbiorczyniami i odbiorcami ich działań są osoby chore oraz osoby z niepełnosprawnościami
- Mają najczęstsze kontakty z lokalnymi mediami, biznesem i publicznymi instytucjami zajmującymi się ochroną zdrowia
- Często korzystają z pracy płatnej oraz posiadają stały zespół pracowników i pracowniczek
- Najczęściej deklarują pogorszenie swojej sytuacji w wyniku pandemii, a także najczęściej zawieszały działania na co najmniej pół roku podczas pandemii
- Częściej niż inne organizacje mają przychody z 1% podatku oraz z darowizn od firm i instytucji
- Optymistycznie patrzą w przyszłość – najgorzej oceniają warunki działania w poprzednim roku, ale też najczęściej spodziewają się lepszych warunków w kolejnych latach i planują istotnie rozwijać swoją działalność

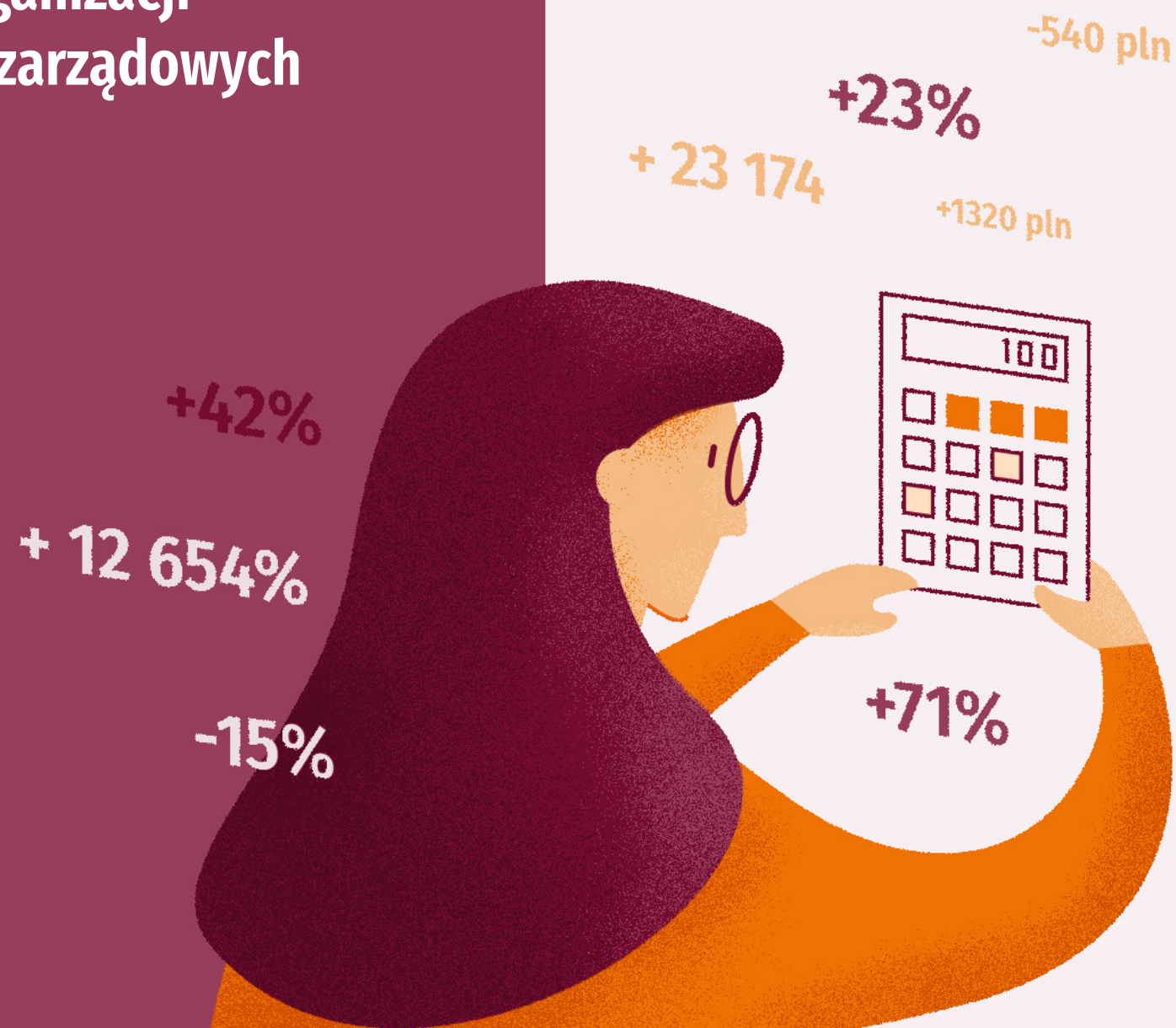
Organizacje z dużych miast

powyżej 200 tys. mieszkanek i mieszkańców

32% sektora społecznego

- Ponadprzeciętna reprezentacja fundacji i mniejsza liczba klubów sportowych
- Działają zazwyczaj na skalę ogólnopolską, regionalną lub międzynarodową
- Częściej niż inne organizacje zajmują się badaniami naukowymi, działalnością międzynarodową i pomocą rozwojową, a także sprawami zawodowymi czy pracowniczymi
- Mają największe budżety – 60 tys. zł rocznie i jest to jedyna grupa, której budżet w 2020 roku wzrósł w stosunku do 2018 roku
- Najczęściej wśród całego sektora działają na rzecz innych organizacji lub instytucji
- Dysponują największą bazą członkowską i najczęściej zatrudniają stały, płatny personel
- Najmniej negatywnie oceniają pandemię, często deklarują, że była dla nich impulsem do rozwoju i podjęty nowe działania w wyniku pandemii
- Najczęściej korzystają ze środków samorządowych, a najczęściej z darowizn finansowych od osób indywidualnych i przychodów z działalności gospodarczej
- Częściej niż inne organizacje dostrzegają problem niekorzystnego wizerunku organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej

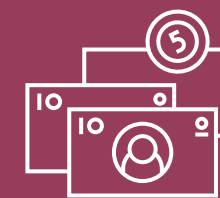
Finanse organizacji pozarządowych



Ile pieniędzy mają organizacje?

26 tys. zł

przeciętny roczny budżet organizacji w 2020 roku



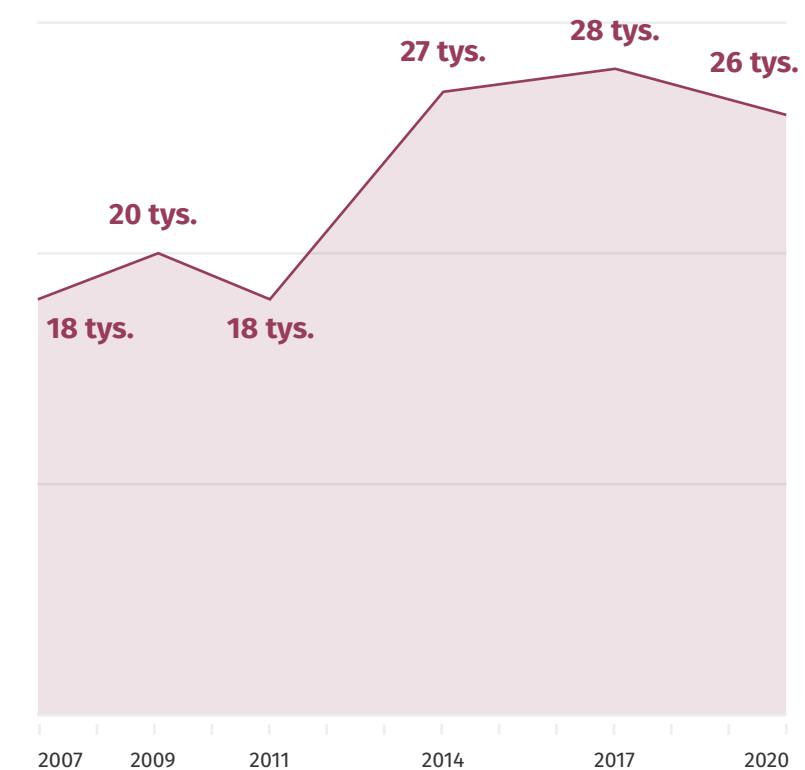
Wysokość przeciętnych przychodów różni się w zależności od:

- **formy prawnej:** przychody fundacji są większe (55 tys. zł) niż przychody stowarzyszeń (22 tys. zł),
- **stażu działania organizacji:** organizacje działające nie dłużej niż 5 lat mają najniższe przychody (11 tys. zł), zaś te o stażu dłuższym niż 15 lat najwyższe (72 tys. zł),
- **wielkości miejscowości, w której organizacja ma siedzibę:** im większa miejscowość, tym wyższe przychody – roczny budżet organizacji z terenów wiejskich to 17 tys. zł, zaś organizacji z miast pow. 200 tys. mieszkańców to 61 tys. zł,
- **branży, w której organizacja działa:** najwyższe przychody mają organizacje zajmujące się pomocą społeczną (104 tys. zł) i ochroną zdrowia (74 tys. zł); z kolei najniższe są budżety organizacji, których główną dziedziną działania jest kultura (15 tys. zł) i rozwój lokalny (21 tys. zł).

Jak zmienia się sytuacja finansowa organizacji pozarządowych?

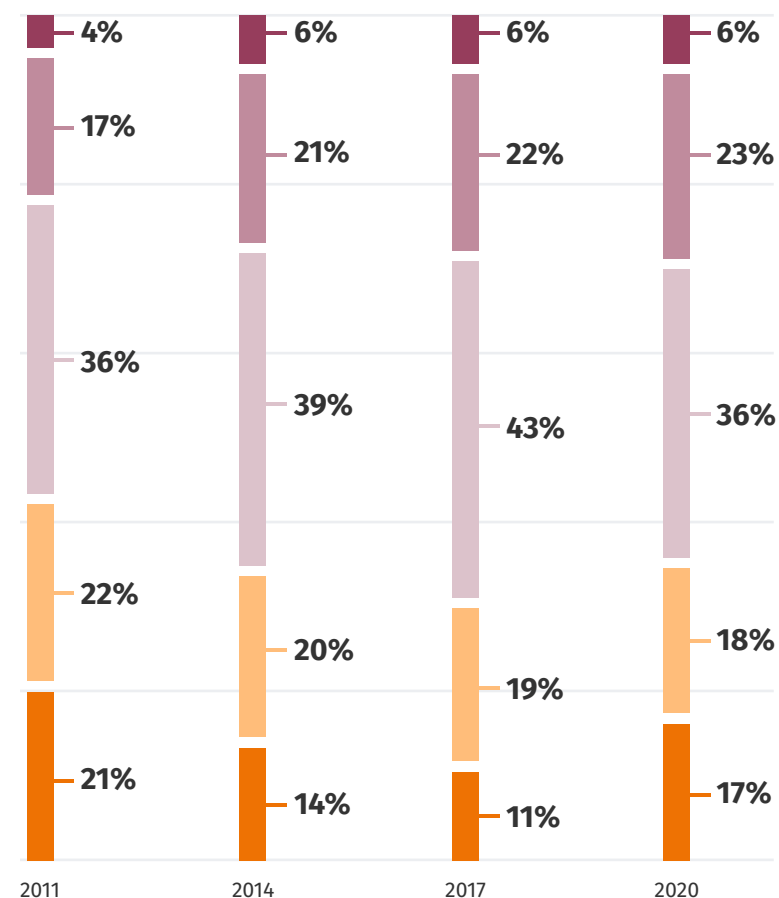
W 2020 roku, po raz pierwszy od niemal dekady, przeciętne przychody organizacji spadły w stosunku do poprzedniego pomiaru: w 2017 roku wynosiły 28 tys. zł, a w 2020 roku 26 tys. zł.

Przeciętne roczne przychody organizacji w PLN w latach 2007-2020



Zmianę widać także w strukturze przychodów organizacji. W latach 2011-2017 następowało stopniowe zwiększanie się sektorowej „klasy średniej”, czyli organizacji o przychodach między 10 tys. a 100 tys. zł. W 2020 roku udział organizacji o budżetach mieszczących się w tym przedziale spadł o 7 punktów procentowych w stosunku do 2017 roku. Równoległe zwiększył się odsetek organizacji o przychodach najniższych (do 1 tys. zł): z 11% w 2017 do 17% w 2020 roku. O większym rozwarstwieniu przychodów organizacji w 2020 roku w stosunku do roku 2017 świadczy porównanie sum przychodów 10% organizacji o największych budżetach – w 2020 roku dysponowały one 85% całości środków sektora pozarządowego, a w 2018 roku 83%.

Struktura przychodów organizacji w latach 2011-2020

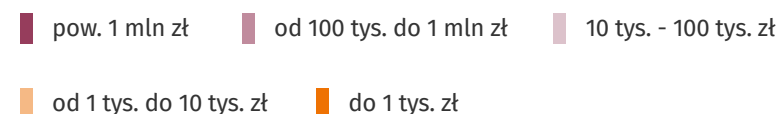


Spadek przeciętnych budżetów i zmiany w strukturze przychodów w 2020 roku są w dużym stopniu związane z pandemią COVID-19. 44% stowarzyszeń i fundacji stwierdziło, że ich przychody w 2020 roku były niższe niż w roku 2019 – zdecydowana większość (80%) łączy ten fakt z konsekwencjami pandemii. Przychody wyższe niż w roku poprzednim miało w 2020 roku 18% organizacji – wśród nich tylko 13% łączy wzrost przychodów z pandemią.

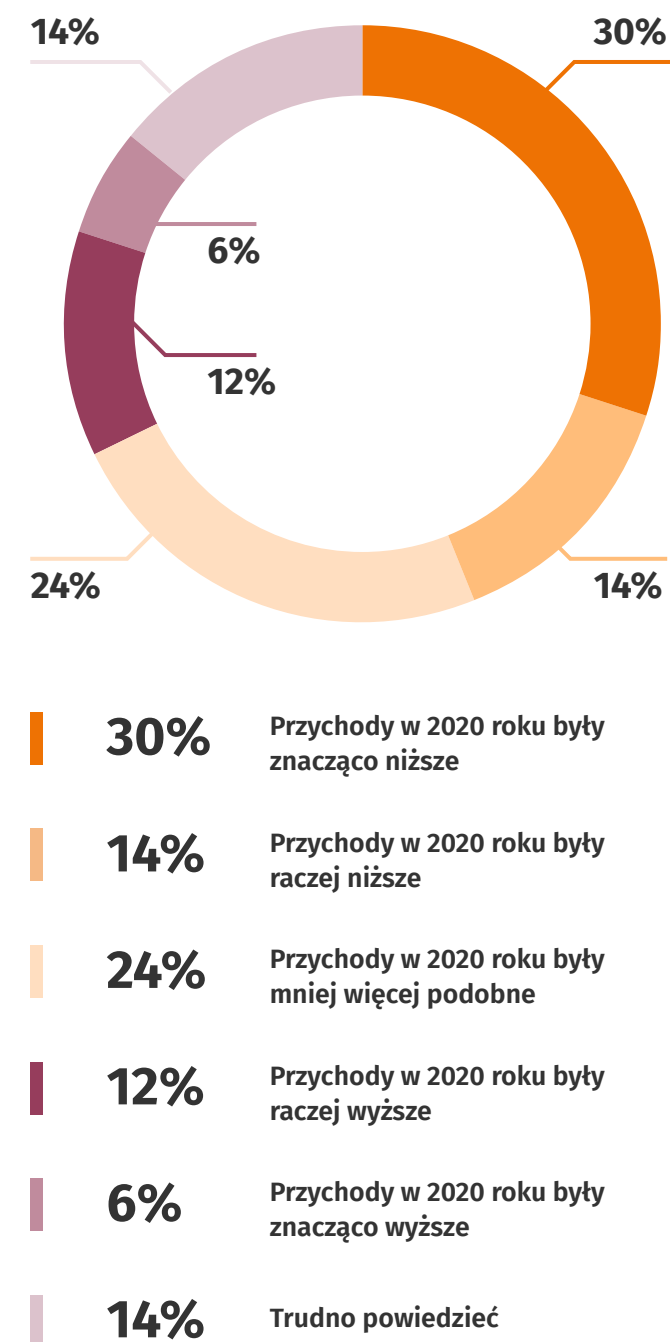
Pozostaje kwestią otwartą, czy kondycja finansowa organizacji poprawi się po zakończeniu pandemii, czy widoczne spadki przychodów są początkiem dłuższego kryzysu. Pod koniec 2021 roku (ciągle w trakcie pandemii) organizacje tak oceniały wysokość przychodów w roku bieżącym w stosunku do roku poprzedniego:

- 31% stowarzyszeń i fundacji stwierdziło, że ich przychody w 2021 roku były niższe niż w 2020 roku.
- W 24% organizacji budżet w 2021 roku był wyższy niż w 2020 roku.
- W 27% organizacji przychody w 2020 i 2021 roku były na podobnym poziomie.

Dużej części organizacji, których sytuacja finansowa pogorszyła się w pierwszym roku pandemii, w kolejnym roku wiodło się jeszcze gorzej: niemal połowa organizacji (48%), które odnotowały spadek przychodów między rokiem 2019 a 2020, w 2021 roku miała budżet niższy niż w 2020 roku. Z kolei 43% organizacji, których przychody w 2020 roku wzrosły w stosunku do roku 2019, także w 2021 roku, odnotowało wzrost przychodów.



Zmiana wysokości przychodów organizacji w 2020 roku w stosunku do roku 2019



Czy organizacje korzystały z tzw. tarczy antykryzysowej?

26% organizacji skorzystało z rozwiązań tzw. tarczy antykryzysowej

Odpowiedzią państwa na kryzys związany z pandemią COVID-19 była tzw. tarcza antykryzysowa.

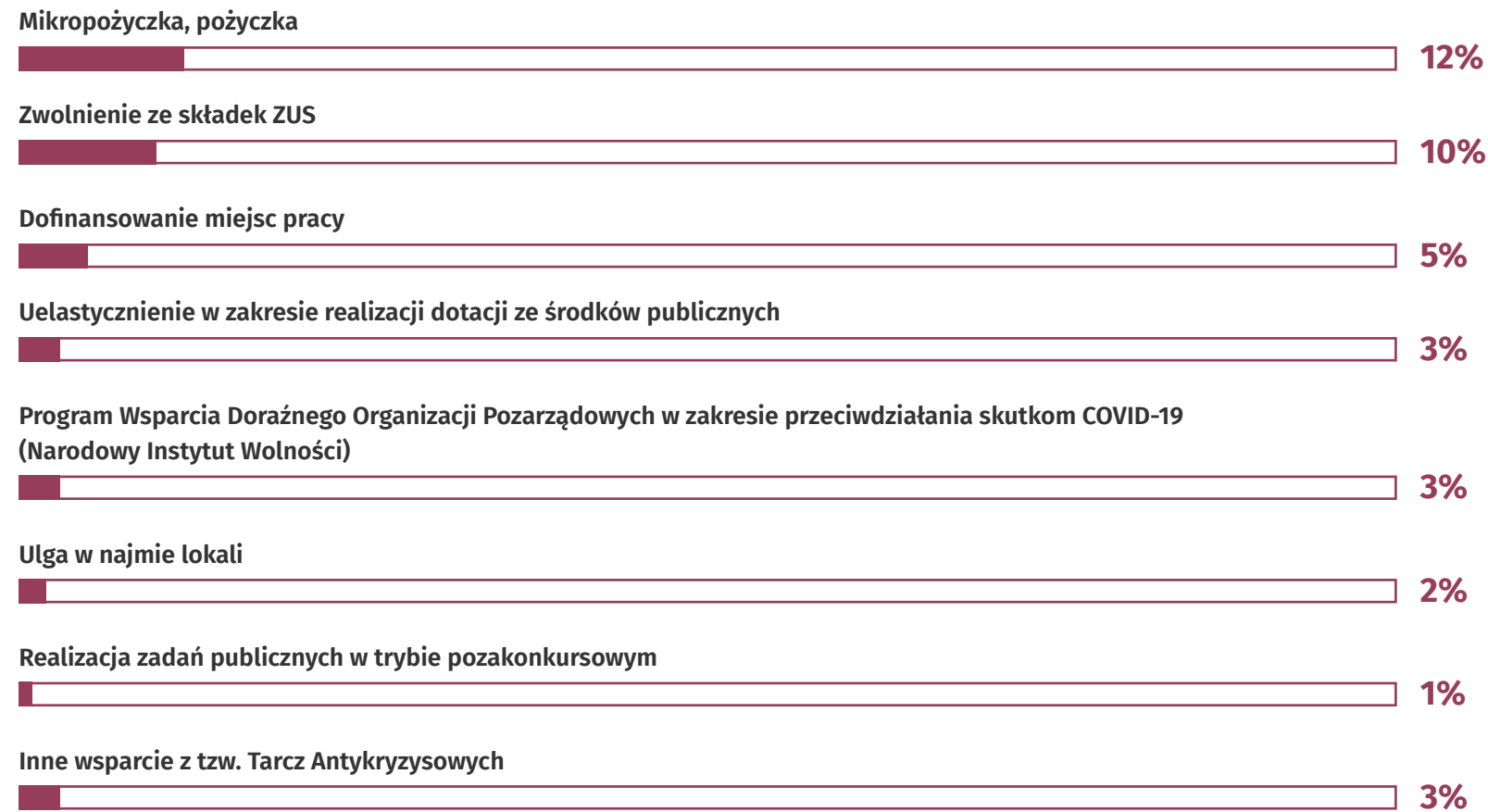
Najczęściej wykorzystywanymi przez organizacje rozwiązaniami były mikropożyczki lub pożyczki (12%) oraz zwolnienia ze składek ZUS (10%).

Korzystanie z rozwiązań proponowanych w tarczy antykryzysowej częściej deklarowały organizacje:

- o większych budżetach,
- działające w większej skali,
- z dużych miast,
- posiadające stały zespół pracowników i współpracowników, a w szczególności zatrudniające pracowników na umowę o pracę.

Siła związku w przypadku tego ostatniego czynnika była największa, co nie powinno dziwić: to organizacje zatrudniające personel mogły skorzystać ze zwolnień ze składek ZUS.

Korzystanie z rozwiązań tzw. tarczy antykryzysowej



Organizacje mogły wskazać kilka odpowiedzi.

Większość organizacji (68%) nie korzystało z żadnych instrumentów wsparcia proponowanych ramach tarczy antykryzysowej. Trudno się więc dziwić, że w sektorze pozarządowym dominuje opinia (podzielana przez 44% organizacji), że pomoc państwa w trakcie pandemii była niewystarczająca. Przeciwnego zdania było 16% stowarzyszeń i fundacji. 40% organizacji nie wyraziło jednoznacznej opinii, albo twierdząc, że pomoc państwa była „ani dobra, ani zła” (15%), albo deklarując, że nie mają na ten temat zdania (25%).

Trudno się więc dziwić, że w sektorze pozarządowym dominuje opinia (podzielana przez 44% organizacji), że pomoc państwa w trakcie pandemii była niewystarczająca.



Katarzyna Sadło
Fundacja Rozwoju Społeczeństwa
Obywatelskiego

Wyniki badania mnie nie zaskakują. Już przy wprowadzaniu kolejnych odstępów tarcz było wiadomo, że możliwości skorzystania z nich są dla organizacji bardzo ograniczone. Niektóre organizacje były za małe, inne za duże, jeszcze inne nie prowadziły działalności gospodarczej lub miały nie taki kod PKD jak trzeba. Każdy instrument wsparcia zawierał jakieś warunki, które mocno ograniczały dostępność tarcz. A te, które były wystarczająco elastyczne, żeby ułatwić organizacjom funkcjonowanie (np. możliwość wprowadzenia zasadniczych zmian w projektach realizowanych ze środków publicznych, gdzie ustawodawca zostawił naprawdę dużą swobodę) często rozбивały się o nadmierną ostrożność urzędników. Często nie korzystali oni z możliwości (wspólnego z grantodawcami) dostosowania umów do pandemicznych warunków ich realizacji. Z punktu widzenia logiki samej tarczy pierwszym błędem było niezrównanie w dostępie do niektórych instrumentów organizacji prowadzących działalność odpłatną z tymi prowadzącymi gospodarczą. A drugim chyba największa „wtopa” ustawodawcy – zastosowanie w tarczy branżowej jako kryterium kodu PKD z REGON, nie z KRS, co wykluczyło znakomitą większość organizacji mimo merytorycznego kwalifikowania się do wsparcia.

Zwracaliśmy na to wszystko uwagę w tekstach na temat tarczy publikowanych w ngo.pl, bez skutku. Dla mnie jest to niestety kolejny dowód na słabość sektora pozarządowego w relacjach z państwem – władza nie bierze pod uwagę naszych potrzeb, a jak o tym mówimy – nie chce słuchać.

Czy sytuacja finansowa organizacji jest stabilna?

27% organizacji rok 2020 zakończyło stratą

Działanie w sytuacji pandemii nadwyrężyło i tak niewielkie rezerwy finansowe organizacji. W 2018 roku 42% organizacji twierdziło, że posiada własne fundusze, które mogą być traktowane jak rezerwy finansowe i wydane na dowolny cel statutowy. W 2021 roku, po niemal dwóch latach funkcjonowania w pandemii, posiadane tego typu środków zadeklarowało 25% organizacji, a więc o 17 punktów procentowych mniej niż w 2018 roku.

Rezerwą finansową częściej dysponują:

- fundacje (30%),
- organizacje z największych miast (31%),
- organizacje posiadające stałe zespoły płatnych pracowników i współpracowników (30%),
- organizacje działające w dziedzinie rozwoju lokalnego (36%), ochrony zdrowia (33%) i pomocy społecznej (29%),
- organizacje o budżetach między 100 tys. a 1 mln zł (33%), a także te o przychodach powyżej 1 mln zł (45%).

Środki finansowe będące własnością organizacji zazwyczaj są traktowane jako fundusz rezerwowy – przeciętnie starczyłby on na 10 miesięcy prowadzenia podstawowych działań. Tylko dla 1% stowarzyszeń i fundacji posiadane aktywa finansowe są kapitałem żelaznym, z którego zysk jest dodatkowym przychodem organizacji.

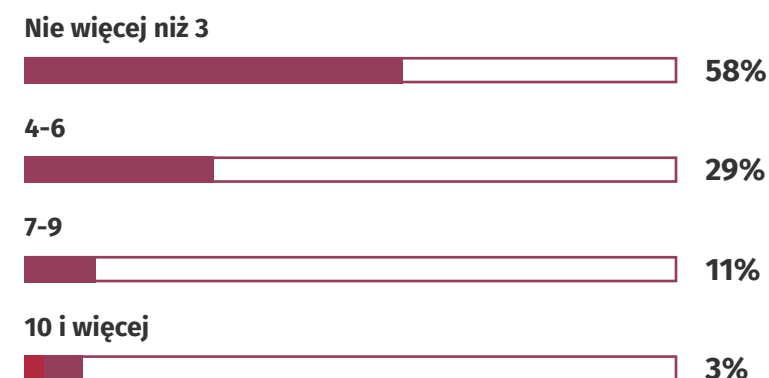
Skąd organizacje mają pieniądze?

Organizacje mają możliwość finansowania swoich działań z różnych źródeł. Liczba typów źródeł przychodów w budżecie organizacji ma związek z jej zamożnością – im więcej źródeł, tym przeciętnie wyższe przychody.

W badaniu wyróżniliśmy 20 typów funduszy zasilających budżety stowarzyszeń i fundacji. Większość organizacji korzysta jednak tylko z kilku źródeł: przeciętna organizacja – podobnie jak w latach poprzednich – z trzech.

Bardziej szczegółowa analiza liczby wykorzystywanych źródeł przychodów pokazuje, że w 2020 roku zwiększył się w stosunku do 2017 roku zarówno udział organizacji dysponujących nie więcej niż trzema typami źródeł (z 53% w 2017 roku do 58% w 2020 roku), jak i tych korzystających z ponad sześciu rodzajów funduszy (z 11% do 14%).

Liczba wykorzystywanych przez organizacje typów źródeł przychodów



Najczęściej wykorzystywanymi źródłami przychodów są: składki członkowskie, źródła samorządowe oraz darowizny od osób prywatnych, a także instytucji i firm

Choć zestaw czterech źródeł przychodów najczęściej zasilających budżety organizacji nie zmienia się od lat, to między 2020 a 2017 rokiem odnotowano kilka istotnych zmian w poziomie wykorzystania poszczególnych typów funduszy.

Źródła przychodów, z których w 2020 roku organizacje korzystały rzadziej w porównaniu do 2017 roku:

- środki samorządowe (spadek o 8 punktów procentowych),
- składki członkowskie (spadek o 7 punktów procentowych),
- darowizny od instytucji i firm (spadek o 5 punktów procentowych),
- odsetki bankowe (spadek o 4 punkty procentowe).

Źródła przychodów, z których w 2020 roku organizacje korzystały częściej niż w 2017 roku:

- środki rządowe (wzrost o 7 punktów procentowych),
- działalność gospodarcza (wzrost o 5 punktów procentowych),
- odpłatna działalność pożytku publicznego, zagraniczne źródła publiczne spoza UE oraz wsparcie krajowych organizacji pozarządowych (w każdej kategorii wzrost o 2 punkty procentowe).

Procent organizacji korzystających z poszczególnych źródeł przychodu

	2011	2014	2017	2020
Składki członkowskie	61%	60%	63%	56%
Źródła samorządowe	49%	55%	61%	53%
Darowizny od osób prywatnych*	28%	45%	50%	49%
Darowizny od instytucji i firm*	30%	35%	36%	31%
Źródła rządowe i administracji centralnej	12%	18%	20%	27%
Przychody z przekazania 1% podatku	17%	23%	25%	26%
Odpłatna działalność pożytku publicznego	9%	11%	18%	20%
Wsparcie krajowych organizacji pozarządowych	9%	11%	12%	14%
Działalność gospodarcza	9%	7%	7%	12%
Fundusze Unii Europejskiej**	12%	18%	11%	11%
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, udziały i akcje	17%	13%	13%	9%
Przychody ze zbiórek publicznych	7%	10%	10%	9%
Przychody z majątku, np. wynajmu lokali, sprzętu itp.	2%	4%	5%	5%
Wsparcie zagranicznych organizacji pozarządowych	3%	4%	3%	3%
Zagraniczne źródła publiczne spoza UE	2%	4%	1%	3%
Dotacje od oddziału tej samej organizacji	2%	2%	2%	1%
Inne źródła	9%	5%	4%	5%



* Od 2014 roku darowizny od osób indywidualnych oraz instytucji i firm obejmują zarówno darowizny finansowe, jak i rzeczowe.

** Kategoria „Fundusze Unii Europejskiej” obejmuje zarówno programy funduszy strukturalnych, jak i programy Komisji Europejskiej.

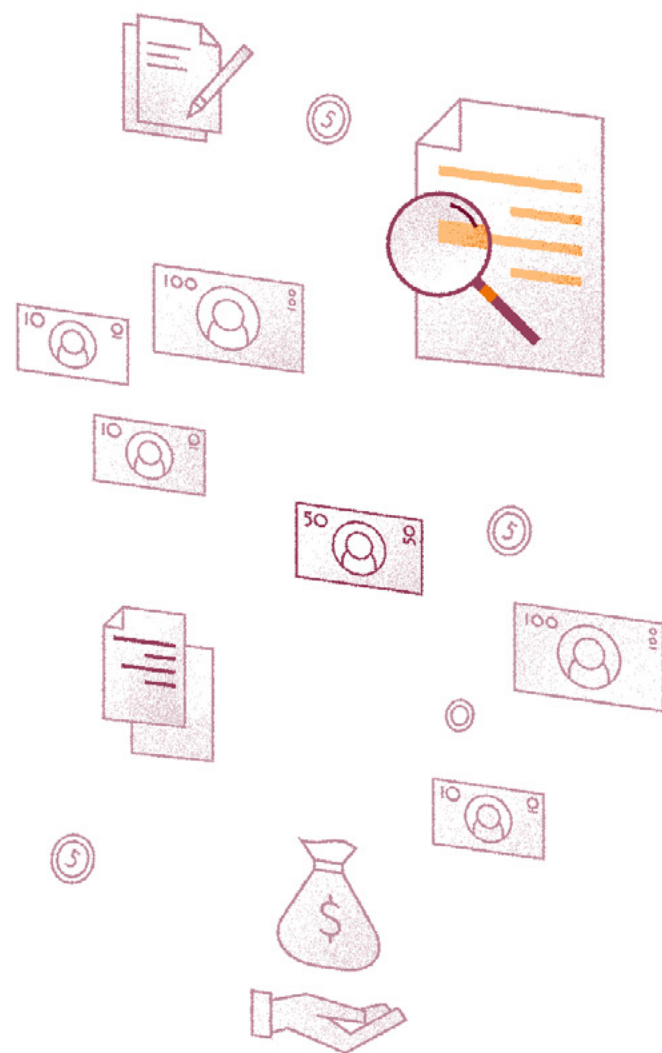
Jakie kwoty organizacje otrzymują z poszczególnych źródeł?

Popularność poszczególnych źródeł przychodów mierzona odsetkiem organizacji korzystających z danego typu funduszy nie musi iść w parze z wielkością kwot trafiających z danego źródła do budżetu przeciętnej organizacji. Kwoty ze źródła najczęściej zasilającego budżety organizacji, czyli składek członkowskich (przeciętnie 2 tys. zł rocznie), należą do najniższych na tle sum pochodzących z innych typów funduszy.

Choć zestaw czterech źródeł przychodów najczęściej zasilających budżety organizacji nie zmienia się od lat, to między 2020 a 20217 rokiem odnotowano kilka istotnych zmian w poziomie wykorzystania poszczególnych typów funduszy.

Źródła przychodów, z których w 2020 roku organizacje korzystały rzadziej w porównaniu do 2017 roku:

- fundusze charakteryzujące się dużymi wahaniami kwot w czasie: fundusze UE, działalność gospodarcza, inne źródła,
- fundusze, z których przeciętne kwoty wyraźnie maleją: źródła rządowe, zagraniczne źródła publiczne spoza UE,
- fundusze, z których przeciętne kwoty nieznacznie rosną, szczególnie w ostatnich latach: wsparcie od zagranicznych organizacji, wsparcie od krajowych organizacji, źródła samorządowe,
- fundusze, z których przeciętne kwoty nie zmieniają się znacząco w czasie: pozostałe typy źródeł.



Przeciętne* kwoty trafiające do organizacji z poszczególnych źródeł w PLN

	2014	2017	2020
Fundusze Unii Europejskiej**	57 tys.	40 tys.	144 tys.
Działalność gospodarcza	43 tys.	60 tys.	42 tys.
Źródła rządowe i administracji centralnej	51 tys.	36 tys.	28 tys.
Wsparcie zagranicznych organizacji pozarządowych	21 tys.	14 tys.	24 tys.
Zagraniczne źródła publiczne spoza UE	63 tys.	49 tys.	22 tys.
Odpłatna działalność statutowa	25 tys.	19 tys.	20 tys.
Źródła samorządowe	15 tys.	15 tys.	19 tys.
Wsparcie krajowych organizacji pozarządowych	7,5 tys.	6 tys.	12 tys.
Dotacje od oddziału tej samej organizacji	14 tys.	7 tys.	10 tys.
Przychody z majątku, np. wynajmu lokali, sprzętu	35 tys.	7 tys.	7 tys.
Darowizny od instytucji i firm***	5 tys.	5 tys.	6,5 tys.
Przychody z przekazania 1% podatku	6 tys.	5 tys.	6 tys.
Darowizny od osób prywatnych***	4 tys.	3 tys.	4 tys.
Przychody ze zbiórek publicznych	6 tys.	6 tys.	3,5 tys.
Składki członkowskie	2 tys.	2 tys.	2 tys.
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, udziały i akcje	2 tys.	1 tys.	2 tys.
Inne źródła	12 tys.	26 tys.	16 tys.



* Mówiąc o przeciętnych kwotach mamy na myśli medianę, czyli wartość środkową w uporządkowanym ciągu liczb.

**Kategoria „Fundusze Unii Europejskiej” obejmuje zarówno programy funduszy strukturalnych, jak i programy Komisji Europejskiej.

** Od 2014 roku darowizny od osób indywidualnych oraz instytucji i firm obejmują zarówno darowizny finansowe, jak i rzeczowe.

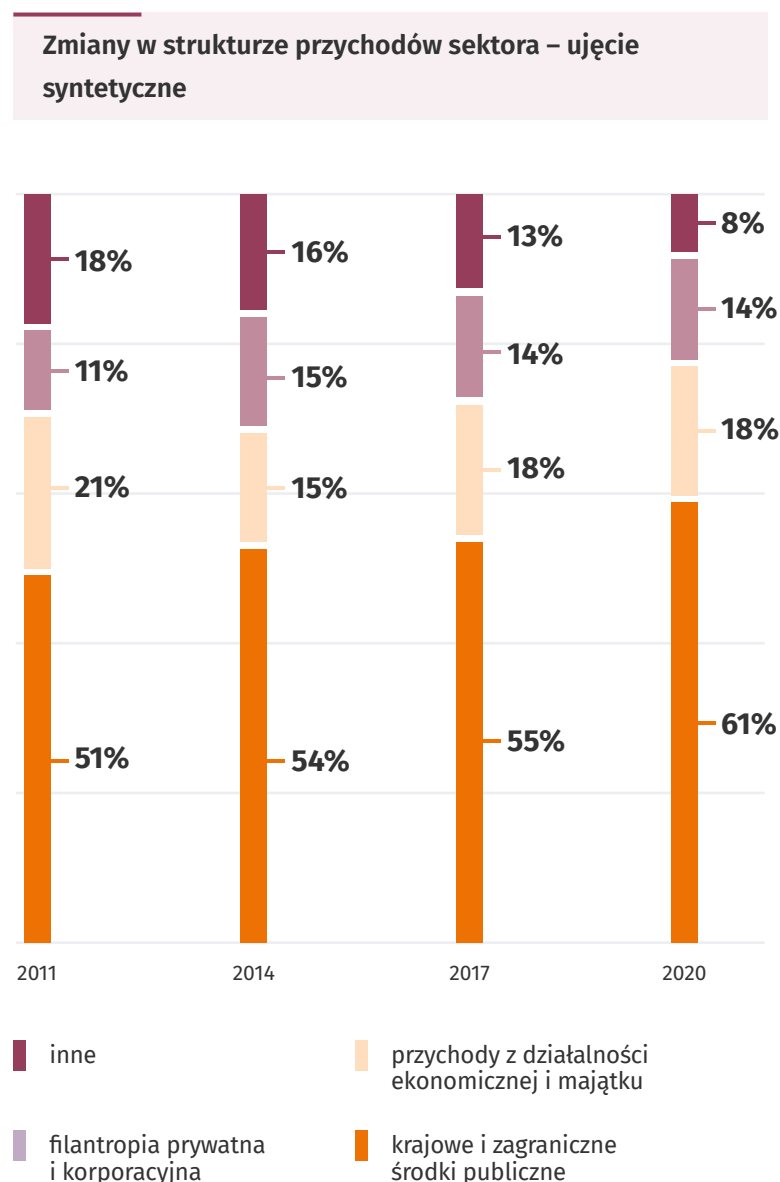
Jakie znaczenie mają poszczególne źródła w budżecie całego sektora?

Znaczenie źródeł przychodów organizacji można też oceniać nie z perspektywy przeciętnej organizacji, ale budżetu całego sektora. Takie ujęcie pozwala stwierdzić, jaki udział w przychodach wszystkich organizacji miały wpływy z poszczególnych źródeł. Trzeba jednak pamiętać, że na proporcje między środkami z różnych źródeł w budżecie całego sektora wpływ ma przede wszystkim struktura przychodów organizacji najbardziej zasobnych. Dzieje się tak dlatego, że prezentowane poniżej zestawienie odnosi się nie do wartości przeciętnych, ale sumy przychodów całego sektora. Jest ona w dużej części generowana przez organizacje o największych przychodach (przychody 10% najzasobniejszych organizacji stanowią 85% wartości budżetu całego sektora).

W 2020 roku nastąpiło zaskakujące „przetarasowanie” w proporcjach między źródłami samorządowymi i rządowymi. W stosunku do 2017 roku zdecydowanie wzrosło znaczenie środków samorządowych (o 9 punktów procentowych), w tym samym czasie zmalał udział źródeł rządowych (o 5 punktów procentowych).

Ponieważ zarówno największy wzrost udziału danego źródła w budżecie sektora, jak i największy spadek, dotyczyły środków publicznych, więc zmiany te nie wpłynęły znacząco na proporcje między poszczególnymi typami źródeł w ujęciu bardziej syntetycznym. Źródła publiczne ciągle stanowią podstawowe źródło przychodów dla organizacji pozarządowych, a ich znaczenie nawet nieznacznie wzrosło (o 6 punktów procentowych).

Udział przychodów z działalności ekonomicznej i majątku, a także z filantropii prywatnej i korporacyjnej, pozostał dokładnie na tym samym poziomie, co w 2017 roku. Nieco zmniejszyła się za to proporcja innych źródeł (w tym składek członkowskich, ale też źródeł nieprzyporządkowanych do żadnej kategorii przedstawionej w badaniu).



Procentowy udział poszczególnych źródeł w budżecie sektora

	2011	2014	2017	2020
Źródła samorządowe	19%	15%	17%	26%
Źródła rządowe i administracji centralnej	18%	15%	22%	17%
Fundusze Unii Europejskiej*	12%	23%	14%	12%
Odpłatna działalność statutowa	6%	4%	10%	12%
Przychody ze zbiórek publicznych oraz darowizny od osób prywatnych**	4%	11%	7%	7%
Darowizny od instytucji i firm**	7%	4%	7%	6%
1% podatku	3%	5%	3%	6%
Działalność gospodarcza	10%	7%	5%	5%
Wsparcie krajowych organizacji pozarządowych	2%	3%	1%	3%
Składki członkowskie	7%	3%	3%	2%
Wsparcie zagranicznych organizacji pozarządowych	1%	3%	1%	1%
Przychody z majątku	2%	1%	2%	0,3%
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego itp.	3%	3%	0,5%	0,3%
Zagraniczne źródła publiczne spoza UE	2%	2%	1%	0,2%
Inne źródła	5%	2%	6%	2%



*Kategoria „Fundusze Unii Europejskiej” obejmuje zarówno programy funduszy strukturalnych, jak i programy Komisji Europejskiej.

** Od 2014 roku darowizny od osób indywidualnych oraz instytucji i firm obejmują zarówno darowizny finansowe, jak i rzeczowe.



Jan Herbst
Fundacja Stocznia



Rok 2020 był dla organizacji pozarządowych trudny, czego najlepszym świadectwem jest wyraźny spadek wielkości ich przeciętnego budżetu. W warunkach pandemii zmiany w strukturze ogółu przychodów sektora pozarządowego były nieuniknione. Największą taką zmianą był wyraźny wzrost udziału środków samorządowych przy jednoczesnym spadku przychodów ze środków rządowych. Na zjawisko to składają się, jak się wydaje, dwa różne mechanizmy.

Pierwszy z nich związany jest z wpływem pandemii na organizacje i ich finanse. Wprowadzone w związku z COVID-19 obostrzenia spowodowały czasowe zawieszenie wszystkich lub dużej części działań wielu organizacji. Część dostosowała się do sytuacji koncentrując się na działaniach o bardziej „lokalnym” charakterze. W konsekwencji spadły przychody organizacji. Jednak nie wszystkie źródła finansowania były tak samo

„wrażliwe” na wpływ zawirowań związanych z pandemią. Środki ze źródeł samorządowych nie zmniejszyły się znacząco w stosunku do poprzednich lat, a przez spadek innych źródeł ich znaczenie relatywnie wzrosło.

Z drugiej strony można mówić o zmianach strukturalnych. Samorządy są obciążone nowymi zadaniami, z których przynajmniej część (np. budżet obywatelski, selektywna zbiórka odpadów, niektóre działania zlecone przez administrację wojewódzką w związku z COVID-19) może wiązać się z większym zaangażowaniem organizacji. Rośnie też udział organizacji w realizacji ważnych zadań samorządowych – nie tylko tych finansowanych w ramach otwartych konkursów ofert, ale także poprzez dotacje przekazywane w innym trybie (np. ustawy o pomocy społecznej, ustawy Prawo oświatowe). Dobrym przykładem jest oświata: między 2017 i 2020 rokiem liczba wychowanków przedszkoli niepublicznych wzrosła o 16%, a liczba dzieci uczących się w szkołach podstawowych prowadzonych przez różnego rodzaju organizacje społeczne – o 27% (dane na podstawie GUS).

Czy organizacje pobierają opłaty za swoje usługi?

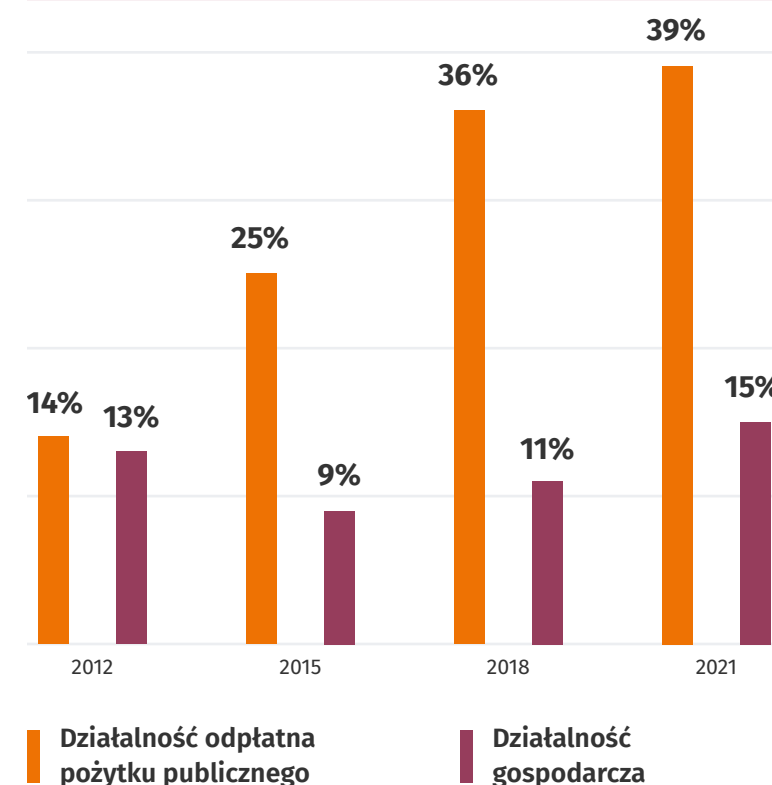
Organizacje pozarządowe mogą prowadzić działalność gospodarczą, pod warunkiem, że płynące z niej zyski będą przeznaczone na działalność statutową. Drugim przewidzianym w prawie sposobem pobierania opłat jest odpłatna działalność pożytku publicznego (w jej przypadku przychody nie mogą przekraczać poniesionych kosztów).

15% organizacji deklaruje, że prowadzi działalność gospodarczą (choć w 2020 roku przychody z tej działalności miało 12% organizacji)

39% organizacji deklaruje, że prowadzi działalność odpłatną (choć w 2020 roku przychody z tej działalności miało 20% organizacji)

W poprzednich latach można było obserwować dynamiczny wzrost odsetka stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego, który wyhamował między 2018 a 2021 rokiem. Jednocześnie wzrósł udział organizacji prowadzących działalność gospodarczą, który do roku 2018 utrzymywał się na względnie stałym poziomie.

Zmiany w strukturze przychodów sektora – ujęcie syntetyczne



16% organizacji deklaruje, że pobiera od swoich odbiorców opłaty za produkty i usługi, choć nie prowadzi ani działalności odpłatnej, ani gospodarczej (o 6 punktów procentowych więcej niż w 2018 roku). Kolejnych 56% organizacji nie pobiera żadnych opłat za swoje działania.

W rezultacie prowadzenia działalności gospodarczej w 2020 roku:

- 52% organizacji wypracowało zysk,
- 18% organizacji poniosło stratę,
- 30% organizacji nie osiągnęło ani zysku ani straty.

Prowadzenie działalności ekonomicznej, tj. działalności gospodarczej lub odpłatnej, jest związane z:

- **formą prawną organizacji:** fundacje prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną pożytku publicznego niemal dwa razy częściej niż stowarzyszenia,
- **wielkością miejscowości,** w której zlokalizowana jest organizacja: im większa miejscowość, tym częściej organizacje prowadzą działalność ekonomiczną,
- **branżą,** w której działają organizacje: najczęściej działalność ekonomiczną prowadzą organizacje zajmujące się ochroną zdrowia, edukacją i wychowaniem oraz kulturą i sztuką,
- **skalą działania:** częściej niż przeciętnie działalność ekonomiczną prowadzą organizacje aktywne w skali całego kraju oraz międzynarodowo,
- **wielkością budżetu:** im większe przychody, tym częściej organizacje prowadzą działalność ekonomiczną.



dr hab. Magdalena Szafranek
Instytut Stosowanych Nauk
Społecznych UW



Z badań Klon/Jawor wynika, że 15% organizacji prowadzi działalność gospodarczą. To wciąż bardzo mało, by można było mówić o dywersyfikacji portfela finansowego organizacji i – nawet długofalowej perspektywie – ich stabilizacji ekonomicznej.

Ciekawe są różnice pomiędzy stowarzyszeniami a fundacjami w tym zakresie. O ile tylko 11% stowarzyszeń prowadzi działalność gospodarczą, to w przypadku fundacji jest to aż 29%. Przyczyn tej różnicy nie można doszukiwać się tylko w fakcie, że fundacje opierają swoje działania na majątku, a stowarzyszenia na ludziach. Do prowadzenia działalności gospodarczej fundacje nie muszą dysponować dużym majątkiem – przepisy nakładają na nie obowiązek wkładu w wysokości tysiąca złotych.

Moim zdaniem, przyczyną częstszego podejmowania działalności gospodarczej przez fundacje może być traktowanie ich jako narzędzi quasi-gospodarczych. Dlaczego? Mogą prowadzić działalność tak jak spółki, przy okazji mogą ubiegać się o środki publiczne w ramach zlecania zadań. Zarządzanie nimi jest łatwiejsze niż zarządzenie stowarzyszeniami. I w końcu, postrzeganiu fundacji jako masy majątkowej mającej służyć określonym celom nie przysłużyła się kilkudziesięcioletnia przerwa w ich istnieniu w okresie PRL.

Jak organizacje pozyskują środki finansowe?

32%

organizacji podjęło w 2020 roku działania fundraisingowe



Przychody organizacji w 2020 roku były niższe niż w poprzednich latach, jednak w porównaniu do 2017 roku mniej organizacji podjęło działania fundraisingowe (różnica 6 punktów procentowych). Mogło to być związane zarówno z czasowym zawieszeniem działań będącym konsekwencją obostrzeń wprowadzonych w pandemii, jak i brakiem wiary, że w kryzysowym roku pandemicznym uda się pozyskać środki od darczyńców indywidualnych czy biznesowych.

Wśród działań służących pozyskiwaniu środków finansowych, podobnie jak w 2017 roku, dominują osobiste kontakty z kluczowymi darczyńcami (66%) i pozyskiwanie pieniędzy od firm (49%). Coraz popularniejszym działaniem fundraisingowym jest zbieranie darowizn przez stronę internetową lub profil w mediach społecznościowych (36%) – od 2017 roku częstość podejmowania tego typu działań wzrosła o 14 punktów procentowych. Wzrost (o 7 punktów procentowych w stosunku do 2017 roku) widać też w korzystaniu z platform crowdfundingowych (13%).

Działania fundraisingowe podejmowane w 2020 i 2017 roku

	2017	2020
Osobiste kontakty z kluczowymi darczyńcami indywidualnymi w celu pozyskiwania znacznych środków	66%	66%
Pozyskiwanie pieniędzy od firm	47%	49%
Wysyłka e-maili z prośbą o wsparcie	35%	36%
Zbieranie darowizn przez stronę internetową organizacji lub profil w portalu społecznościowym	22%	36%
Rozmowa telefoniczna z prośbą o wsparcie	29%	29%
Wysyłka adresowanych, personalizowanych listów tradycyjnych z prośbą o wsparcie	29%	26%
Ulotki, wrzutki do gazet, skrzynek pocztowych, billboardy z prośbą o wsparcie	18%	15%
Zbieranie darowizn przez platformy crowdfundingowe	6%	13%
Organizacja imprez fundraisingowych w celu pozyskania darowizn, np. bal, kwesta, bieg	10%	11%
Kampanie w mediach tradycyjnych – prasa, radio, telewizja z prośbą o wsparcie	9%	11%
Organizacja zbiórki publicznej zarejestrowanej w zbiorki.gov.pl	12%	8%
Prośba o złożenie polecenia zapłaty: na ulicy, w miejscach publicznych lub odwiedzanie potencjalnych darczyńców w ich domach	7%	3%
Inne	5%	5%



Organizacje mogły wskazać kilka odpowiedzi. Na pytanie odpowiadały tylko organizacje prowadzące działania fundraisingowe. Dane procentowe przedstawione w tabeli odnoszą się do tej grupy organizacji.

Komunikacja i nowe technologie

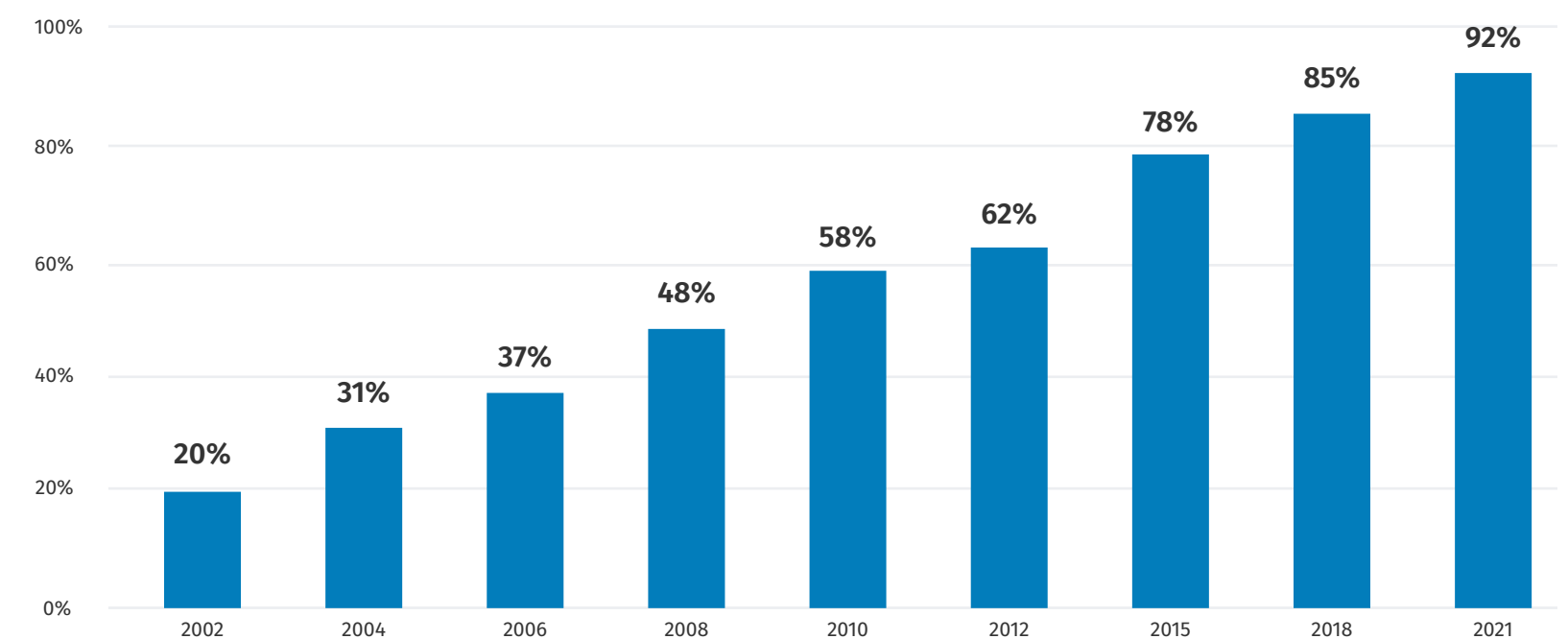


Jak zmienia się obecność organizacji w internecie?

Od lat obserwujemy w sektorze pozarządowym coraz większe wykorzystanie nowych technologii i internetu do komunikacji z otoczeniem. Rosnący trend obecności organizacji w internecie (oznaczający, że organizacja posiada stronę internetową lub inny rodzaj swojej wizytówki w sieci) przebiega równoległe z coraz powszechniejszym dostępem do internetu, a także rozwojem i częstszym korzystaniem z różnego rodzaju aplikacji internetowych.

Można się jednak zastanawiać, czy ostatnie lata, a przede wszystkim konieczność funkcjonowania w pandemii, stały się dodatkowym bodźcem do rozwoju organizacji w obszarze nowych technologii i komunikacji w internecie. W dalszej części tego rozdziału raportu staramy się odpowiedzieć na to pytanie.

Organizacje obecne w internecie (posiadające stronę internetową, profil w mediach społecznościowych lub obecne w innej formie)



Jak organizacje komunikują się z otoczeniem?

Niemal wszystkie stowarzyszenia i fundacje (96%) podejmują działania służące komunikacji z otoczeniem oraz promocji swoich działań.

W porównaniu do 2018 roku widać wzrost wykorzystania internetu do komunikacji z odbiorcami i odbiorczyniami oraz

spadek większości innych form komunikacji. Warto jednak podkreślić, że mimo niemal dwóch lat działania w sytuacji pandemii nie spadła rola spotkań jako formy komunikacji z otoczeniem (choć możliwe, że część z nich prowadzonych było w trybie zdalnym).

Sposoby komunikacji z otoczeniem	2018	2021
Prowadzenie strony internetowej lub profilu w portalu społecznościowym	72%	81%
Organizowanie spotkań	59%	58%
Udział w lokalnych lub branżowych wydarzeniach	52%	46%
Wieszanie plakatów, rozpowszechnianie ulotek i materiałów promocyjnych	51%	45%
Wysyłka e-maili, newsletter	51%	40%
Obecność w mediach tradycyjnych	43%	36%
Wysyłka listów tradycyjnych	22%	18%
Płatna obecność w internecie	10%	13%
Kampanie w przestrzeni publicznej	11%	9%
Płatna obecność w mediach tradycyjnych	5%	5%
Organizacja nie prowadzi komunikacji z otoczeniem	5%	4%

Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Z jakich internetowych kanałów komunikacji korzystają organizacje?

52%

organizacji prowadzi zarówno stronę internetową, jak i profil w mediach społecznościowych

Prowadzenie stron internetowych i profili w mediach społecznościowych



52% Organizacja ma stronę internetową i profil w mediach społecznościowych

26% Organizacja ma tylko profil w mediach społecznościowych

10% Organizacja ma tylko stronę internetową

12% Organizacja nie ma strony internetowej, ani profilu w mediach społecznościowych

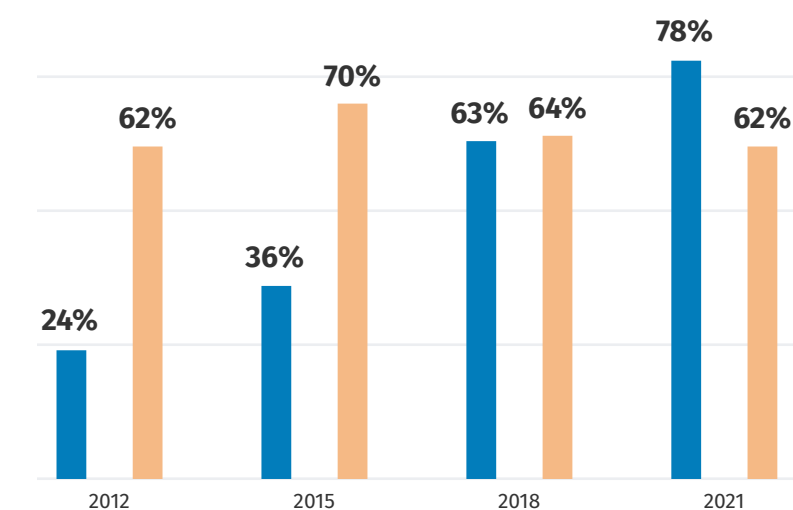
Poza publikowaniem treści przez strony internetowe lub profile w mediach społecznościowych, organizacje prowadzą kanały wideo (16%), kampanie mailingowe i wysyłki newsletterów (14%) lub są obecne w internecie w inny sposób (12%).

8% organizacji w żaden sposób nie jest obecnych w internecie.

3x

między 2012 a 2021 rokiem wzrósł odsetek organizacji prowadzących profil w mediach społecznościowych

Strony internetowe i profile w mediach społecznościowych organizacji w latach 2012-2021



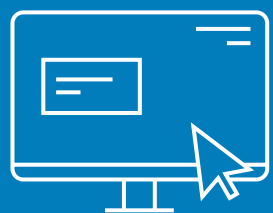
Organizacja ma profil w portalu społecznościowym

Organizacja ma stronę internetową

Jak często organizacje publikują w internecie?

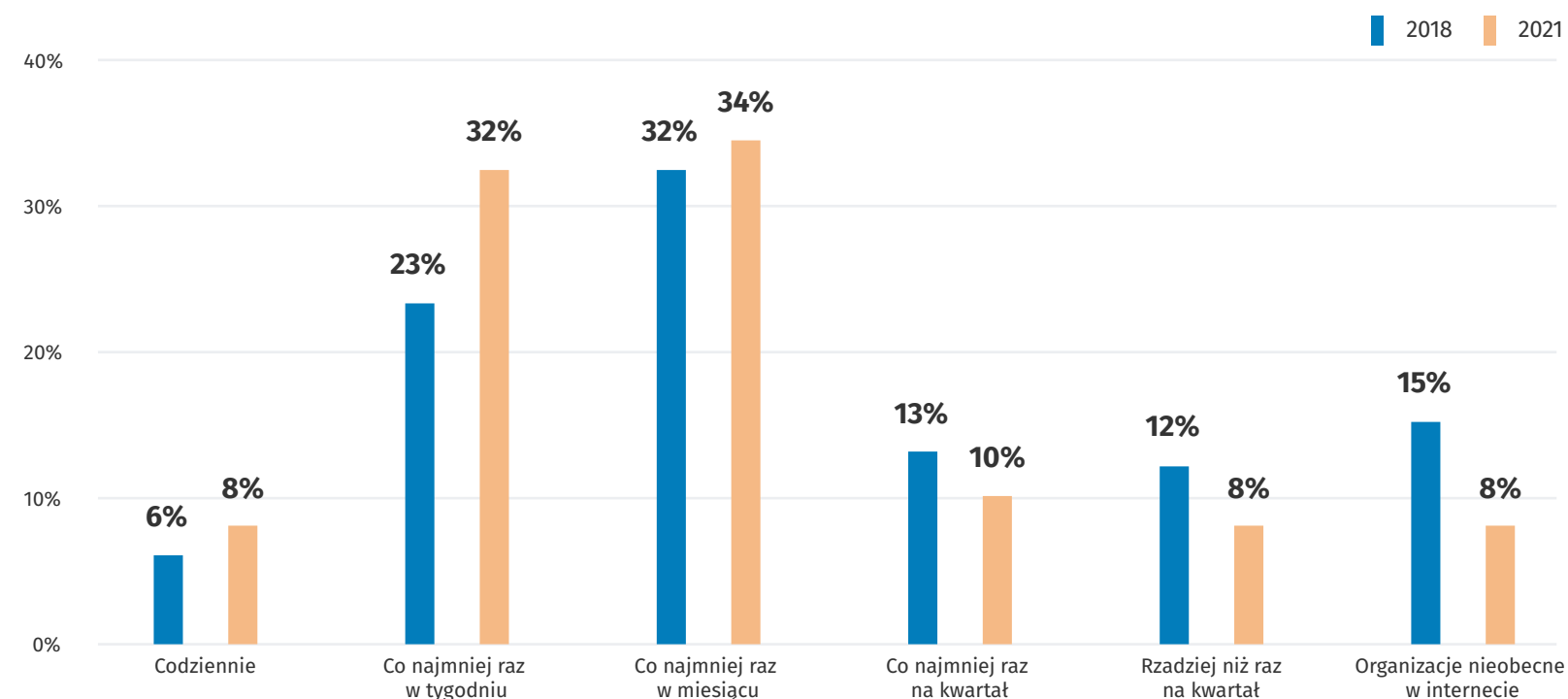
40%

organizacji co najmniej raz w tygodniu publikuje w internecie informacje o swoich działaniach



Im większe zasoby ma organizacja, a także na im większą działą skalę, tym częściej publikuje w internecie informacje na swój temat. Częściej informują o sobie w internecie organizacje z miast dużych i średnich niż te z terenów wiejskich czy małych miejscowości. Pod względem branż wyróżnia się sport, turystyka, rekreacja i hobby – organizacje z tej branży częściej niż inne publikują o sobie informacje w internecie.

Częstość publikacji treści w internecie



W jakim celu organizacje publikują w internecie?

Głównym celem publikowania treści w internecie jest chęć poinformowania i pochwalenia się swoimi działaniami. Wśród bardziej praktycznych powodów istotna jest również potrzeba zrekrutowania uczestników projektów, a także zwiększenia świadomości społecznej na temat problemu, którym zajmuje się organizacja. Zdecydowanie mniej istotne są takie cele jak: znalezienie darczyńców czy wolontariuszy.

Od 2018 roku nie zmieniła się hierarchia celów, jakie organizacje chcą osiągnąć publikując treści w internecie.

Uzupełnieniem informacji o celach, jakie organizacje chcą osiągnąć publikując informacje w internecie, są deklaracje na temat konkretnych treści, które stowarzyszenia i fundacje zamieszczają w sieci. Porównanie danych z 2018 i 2021 roku pokazuje, że organizacje coraz częściej udostępniają informacje o projektach, osobach związanych z organizacją, a także o sponsorach i źródłach finansowania. Niestety nie dotyczy to kluczowych dla przejrzystości organizacji dokumentów, czyli sprawozdań merytorycznych i finansowych.

Cele, dla których organizacje publikują treści w internecie

Poinformowanie o działaniach organizacji



Pochwalenie się osiągnięciami/poinformowanie o efektach działań organizacji



Zrekrutowanie uczestników do projektów organizacji



Zwiększenie świadomości społecznej nt. problemu, którym zajmuje się organizacja



Znalezienie darczyńców



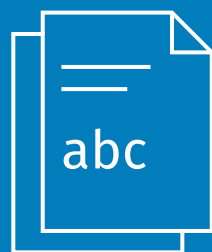
Znalezienie wolontariuszy



Organizacje mogły wskazać max. 3 cele.

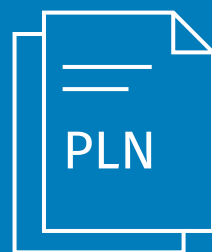
27%

organizacji publikuje
sprawozdania
merytoryczne



23%

organizacji publikuje
sprawozdania
finansowe



Informacje/dokumenty, które organizacje udostępniają w internecie

	2018	2021
Informacja o projektach/działaniach organizacji	66%	84%
Informacja o osobach działających w organizacji	52%	65%
Statut	46%	54%
Informacja o sponsorach organizacji, źródłach finansowania	37%	53%
Sprawozdania merytoryczne organizacji	26%	27%
Sprawozdania finansowe organizacji	22%	23%



Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Wszystkie sześć typów informacji czy dokumentów udostępnia w internecie 12% organizacji, z kolei 19% nie ujawnia żadnej z tych informacji. Przejrzystość działań organizacji (mierzona liczbą opublikowanych informacji lub dokumentów) rośnie wraz z:

- wysokością budżetu organizacji,
- wielkością miejscowości, w której organizacja ma siedzibę,
- zasięgiem działań organizacji,
- długością stażu organizacji.

Jednak najsilniejszy związek widać między przejrzystością a faktem posiadania przez organizację statusu organizacji pożytku publicznego (OPP). Wśród OPP sprawozdanie merytoryczne publikuje 70%, a sprawozdanie finansowe 69% organizacji, podczas gdy wśród ogółu organizacji jest to odpowiednio 27% i 23%.



Marcin Gołąbek
hello octopus



Dla wielu aktywistów i aktywistek zadbanie o obecność w sieci jest naturalną czynnością w procesie budowania organizacji. Dzieje się tak nie tylko ze względu na dostępność narzędzi internetowych, ale i świadomość, że są tam odbiorcy działań organizacji.

Coraz częściej głównym kanałem komunikacji są profile w mediach społecznościowych. Zakłada się je łatwiej i szybciej niż stronę internetową. Łatwiej wejść tam w interakcję z odbiorcami. Taka bliska, bezpośrednia komunikacja i budowanie społeczności to ważne cele komunikacyjne.

Dostrzegam jednak ryzyko związane z tym trendem. W sieci powoli robi się tłoczno. W sytuacji dużej rywalizacji o uwagę odbiorcy, algorytmy, które zarządzają wyświetlaniem treści w mediach społecznościowych sprawiają, że słabo zoptymalizowane lub mało angażujące komunikaty trafiają tylko do niewielkiej części grupy docelowej. By się wyróżnić, organizacje muszą podnosić jakość swojej komunikacji.

Jednak wpływ użytkowników na sposób działania mediów społecznościowych jest ograniczony. To zarządzający platformami decydują, jakiego rodzaju treści są traktowane priorytetowo, a do których dostęp zostanie ograniczony. Dlatego tak ważne jest, by posiadać przemyślany mix kanałów komunikacji. Obok budowania społeczności w mediach społecznościowych, warto rozwijać narzędzia, które dają nieograniczony i bezpośredni dostęp do grupy docelowej, jak: strona internetowa, newsletter czy marketing bezpośredni (wysyłki listów, e-maile).



Jaka część organizacji posiada komputer(y) na własność?

55%

organizacji nie posiada żadnego komputera na własność

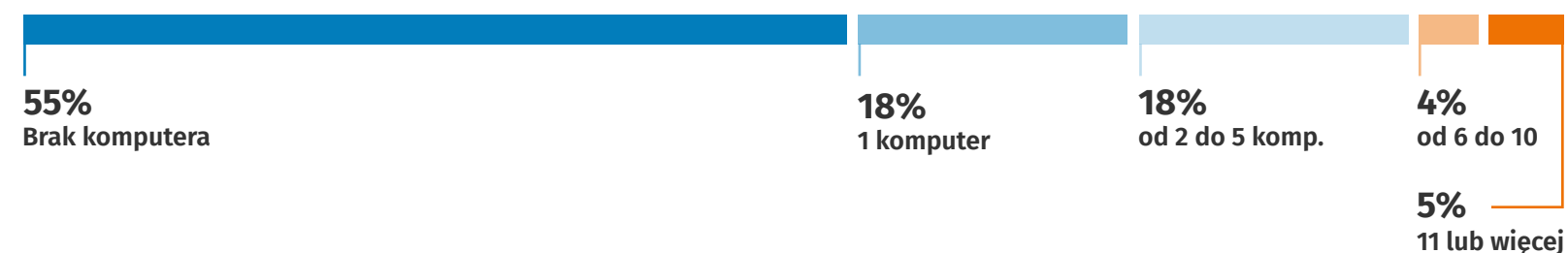
Mimo konieczności zmiany trybu pracy na zdalny (w chwili badania w trybie zdalnym lub hybrydowym pracowała ponad połowa organizacji) między 2018 a 2021 rokiem niemal nie zmieniła się ilość posiadanego przez organizacje sprzętu. Nieznacznie (o 2 punkty procentowe) wzrósł odsetek organizacji, które mają ponad 5 komputerów – obecnie jest to 9% stowarzyszeń i fundacji.

Liczba posiadanych przez organizację komputerów rośnie wraz z:

- budżetem organizacji,
- wielkością miejscowości, w której organizacja ma siedzibę,
- stażem organizacji.

Więcej komputerów niż inne organizacje mają też te, które działają w branżach ochrona zdrowia i pomoc społeczna.

Liczba komputerów będących własnością organizacji pozarządowych



Z ilu aplikacji internetowych korzystają organizacje?

3 aplikacje

wykorzystuje w działaniu przeciętna organizacja

Między 2018 a 2021 rokiem wzrosło korzystanie z niektórych aplikacji internetowych. 42% organizacji zadeklarowało wykorzystywanie narzędzi do spotkań online (w 2018 roku nie pytaliśmy o tego typu aplikacje, ale można przypuszczać, że ich użycie było marginalne). Wzrosło wykorzystanie bankowości elektronicznej, komunikatorów do komunikacji pisemnej, a także współdzielonej przestrzeni dyskowej oraz ankiet i formularzy online.

Typy aplikacji wykorzystywanych przez organizacje w pracy

	2018	2021
Poczta e-mail	97%	98%
Bankowość elektroniczna	68%	81%
Współdzielony kalendarz	13%	16%
Współdzielona przestrzeń dyskowa (chmura)	19%	25%
Komunikatory internetowe do komunikacji pisemnej	43%	52%
Narzędzia do spotkań online, wideokonferencji	bd	42%
Narzędzia do zarządzania projektami	13%	16%
Narzędzia mailingowe i newsletterowe	15%	15%
Ankiety i formularze online	21%	27%
Narzędzia do fundraisingu	3%	5%
Narzędzia do crowdfundingu	2%	3%
Zarządzanie kontaktami (CRM)	4%	4%



Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

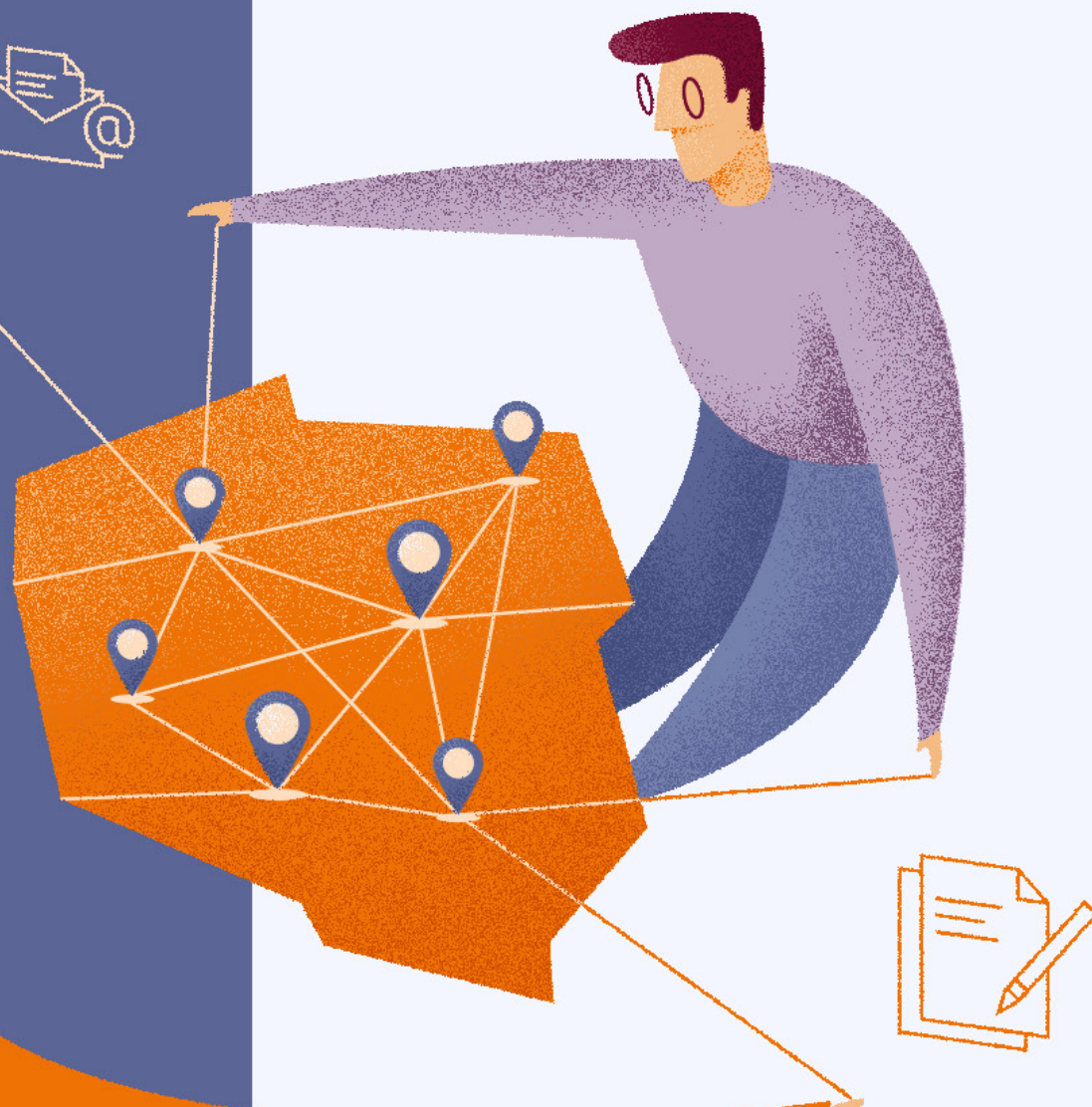
Liczba aplikacji wykorzystywanych w pracy organizacji rośnie wraz z:

- budżetem organizacji,
- wielkością miejscowości, w której działa organizacja,
- zasięgiem działań organizacji.

Pod względem liczby aplikacji wykorzystywanych w organizacji nie obserwujemy istotnych różnic między branżami, choć wyróżniają się organizacje zajmujące się sportem, turystyką, rekreacją i hobby – one korzystają z mniejszej liczby aplikacji niż pozostałe stowarzyszenia i fundacje.

Organizacje o stażu krótszym niż 5 lat korzystają z większej liczby aplikacji internetowych niż te, które działają dłużej. Przeciętnie są to 4 typy aplikacji w porównaniu do 3 wykorzystywanych przez organizacje o dłuższym stażu. Być może organizacjom działającym dłużej trudniej jest przestawić się na nowe rozwiązania, ponieważ mają procedury wypracowane w czasach, kiedy nowe technologie nie były tak rozpowszechnione. Może to być także związane z wiekiem osób zaangażowanych w organizacjach: im krótszy staż organizacji, tym więcej w jej zarządzie jest osób poniżej trzydziestego roku życia, a mniej tych powyżej sześćdziesięciu lat. Wiele badań społecznych potwierdza, iż osoby młodsze są bardziej skłonne wykorzystywać nowe technologie w swoich działaniach niż osoby starsze.

Współpraca i partnerzy organizacji



Z kim współpracują organizacje?

Organizacje pozarządowe współpracują z wieloma różnymi podmiotami. Obecnie ich najważniejszymi partnerami są inne organizacje pozarządowe w Polsce (88%), lokalna społeczność (84%) oraz samorząd lokalny (81%). Podobnie wyglądało to w poprzednich latach – od ponad dekady organizacje utrzymują najczęstsze kontakty z tymi trzema podmiotami. Jednak dla większości fundacji i stowarzyszeń są to rzadkie lub sporadyczne kontakty, a tylko dla niewielkiej części sektora jest to współpraca o ścisłym charakterze. Gdyby spojrzeć tylko na te częste i regularne relacje, to ranking partnerów otwierałaby lokalna społeczność (28%), a następnie byłyby inne organizacje (26%) i samorząd (25%).

Od kilku lat obserwujemy zmniejszanie się intensywności relacji organizacji z większością instytucji czy grup. W porównaniu do 2018 roku spadki te są niewielkie (na poziomie od 1 do 4 punktów procentowych), lecz w stosunku do 2015 roku kontakty z poszczególnymi kategoriami partnerów zmalały średnio o 7 punktów procentowych. Największy spadek kontaktów w ciągu ostatnich trzech lat odnotowujemy w stosunku do kościołów czy związków wyznaniowych oraz zagranicznych stowarzyszeń lub fundacji (po 4 punkty procentowe). Wzrost zaś nastąpił we współpracy z mediami ogólnopolskimi, grupami



W pytaniu o kontakty organizacji z poszczególnymi partnerami pytano również o częstotliwość tych kontaktów. Na grafice jest podany odsetek organizacji, które zadeklarowały częste, co pewien czas lub rzadkie kontakty z danym podmiotem.

Utrzymywanie kontaktów z poszczególnymi partnerami

Inne organizacje pozarządowe w Polsce	88%
Mieszkańcy okolicy; lokalna społeczność	84%
Samorząd lokalny (urząd gminy lub miasta)	81%
Media lokalne	74%
Publiczne szkoły, przedszkola, ośrodki sportowe	69%
Firmy prywatne	65%
Publiczne instytucje kultury	60%
Starostwo powiatowe	54%
Inne urzędy gminy lub miast	50%
Media ogólnopolskie	47%
Urząd marszałkowski	46%
Grupy nieformalne, ruchy społeczne	41%
Środowisko akademickie	40%
Rząd, ministerstwa, publiczne instytucje centralne	37%
Urzędy pracy, publiczne instytucje socjalne	36%
Kościół, związki wyznaniowe	33%
Urząd wojewódzki	31%
Zagraniczne stowarzyszenia lub fundacje	25%
Publiczne szpitale, instytucje ochrony zdrowia	23%

Jakie organizacje częściej nawiązują kontakty z partnerami?

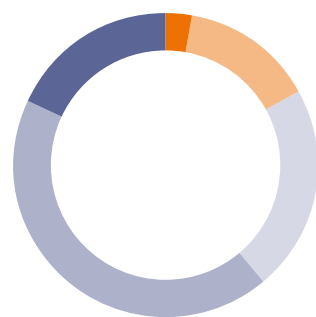
61%

organizacji współpracuje z co najmniej 10 różnymi partnerami



Warto podkreślić, że organizacje są ogólnie nastawione na współpracę, gdyż jedynie 3% sektora nie utrzymuje kontaktów z żadnym innym podmiotem, a przeciętna fundacja lub stowarzyszenie współpracuje z 11 typami partnerów. Liczba kontaktów z partnerami zewnętrznymi rośnie wraz z budżetem organizacji – ponad 80% organizacji, które mają przychody powyżej 100 tys. zł współpracuje z co najmniej 10 rodzajami podmiotów. Szczególnie dobrze zsieciovane są też fundacje i stowarzyszenia zajmujące się usługami socjalnymi i pomocą społeczną, a także mające siedziby w średnich miastach (pomiędzy 50 a 200 tys. mieszkańek i mieszkańców). Co logiczne, rodzaj partnera i częstotliwość kontaktów zależą od obszaru działania danej organizacji. Organizacje zajmujące się rozwojem lokalnym mają częstsze i bardziej regularne kontakty z lokalnym samorządem czy społecznością, te związane z kulturą i sztuką dwa razy częściej kontaktują się z instytucjami kultury, te działające w ochronie zdrowia ze szpitalami, a fundacje i stowarzyszenia zajmujące się edukacją czy sportem częściej współpracują z placówkami oświaty.

Liczba kategorii partnerów, z którymi współpracują organizacje



- **3%** Organizacja z nikim nie współpracuje
- **14%** Do 5 partnerów
- **22%** 6 do 9 partnerów
- **43%** 10 do 16 partnerów
- **18%** Powyżej 17 partnerów

20% organizacji nawiązało współpracę z nowymi partnerami w wyniku pandemii

Co piąta organizacja (20%) w wyniku pandemii nawiązała współpracę z nowym partnerem, z którym wcześniej nie miała kontaktów. Zazwyczaj były to inne organizacje pozarządowe lub firmy (powyżej 40%), a czasem także grupy nieformalne oraz administracja samorządowa (powyżej 20%). Częściej nowe kontakty nawiązywały organizacje, które potraktowały pandemię jako impuls do rozwoju lub rozpoczęły podczas jej trwania działania na rzecz nowych grup odbiorców. Nowych partnerów podczas pandemii częściej znajdowały fundacje, organizacje z dużych miast (powyżej 200 tys. mieszkańców i mieszkańek) i o budżecie powyżej 1 mln zł (dwukrotnie częściej nawiązywały współpracę niż ogół organizacji).

Jak wygląda współpraca pomiędzy organizacjami?

88%

organizacji utrzymuje relacje z innymi polskimi stowarzyszeniami i fundacjami dla 25% są to kontakty częste i regularne

Najważniejszym partnerem stowarzyszeń i fundacji są inne polskie organizacje społeczne. Kontakty wewnątrz sektora pozarządowego oznaczają najczęściej współpracę na poziomie regionalnym i branżowym. 81% organizacji utrzymuje relacje z innymi organizacjami działającymi w tej samej dziedzinie, przy czym dla 19% są to kontakty o częstym i regularnym charakterze. Największe usieciowienie związane z obszarem działania deklarują przedstawicielki i przedstawiciele sektora zajmujący się ochroną zdrowia oraz usługami socjalnymi i pomocą społeczną. Podobna część organizacji, co na poziomie branżowym (80%), współpracuje ze stowarzyszeniami i fundacjami z najbliższej okolicy lub regionu. Obecnie 16% organizacji ma częste i regularne kontakty z innymi w regionie i odsetek ten się zwiększył, a także bardziej wyrównał z poziomem częstych kontaktów pomiędzy organizacjami branżowymi. Na poziomie regionalnym najczęściej współpracują fundacje i stowarzyszenia, które mają siedzibę na wsi lub w średniej wielkości miastach (między 50 a 200 tys. mieszkańek i mieszkańców).

25%

organizacji utrzymuje relacje z zagranicznymi fundacjami i stowarzyszeniami



Zdecydowanie rzadsze niż kontakty z polskimi organizacjami są relacje z zagranicznymi fundacjami i stowarzyszeniami. Kontakty z tego typu podmiotami utrzymuje 25% organizacji, a tylko dla 3% są to kontakty częste i regularne. Odsetek kontaktów na poziomie międzynarodowym sukcesywnie maleje od 2015 roku, kiedy to wynosił 34%. Przyczyną takiego zjawiska może być zmniejszenie liczby programów dotacyjnych, które wspierają tego typu współpracę, a także mniejsza mobilność spowodowana pandemią COVID-19. Do współpracy międzynarodowej zazwyczaj potrzebne są też większe zasoby, gdyż częstsze relacje z zagranicznymi organizacjami utrzymują fundacje, organizacje mające siedzibę w Warszawie, zatrudniające pracowniczki lub pracowników na etat, a także posiadające wysoki budżet (powyżej 100 tys. zł rocznie). Więcej kontaktów na poziomie międzynarodowym może zależeć również od charakteru organizacji i jej branży, np. bardzo często takie relacje mają też organizacje działające w obszarze kultury i sztuki.

Jak zrzeszają się organizacje?

31%

organizacji należy do porozumień organizacji pozarządowych

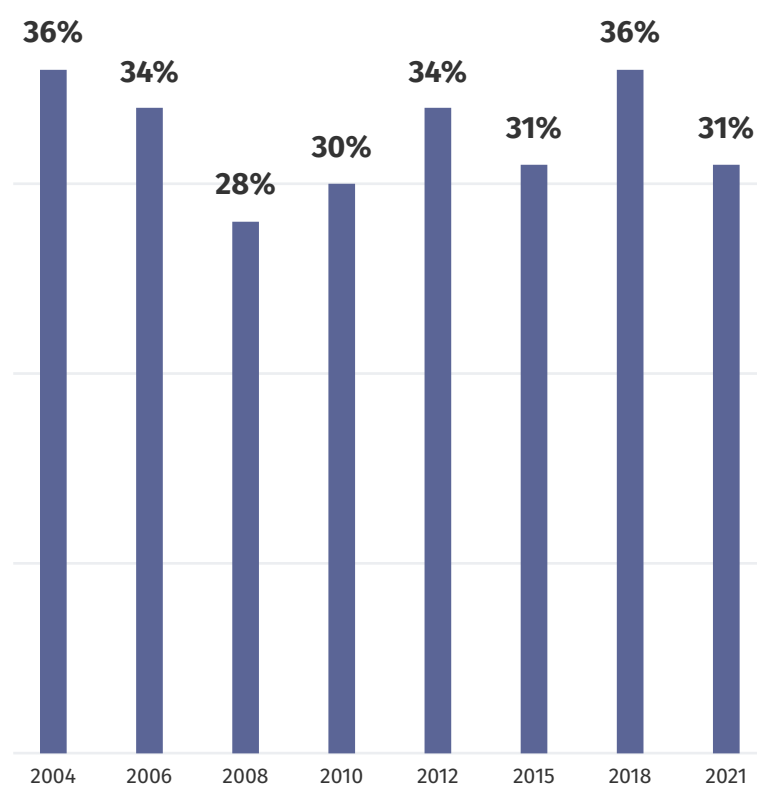


Organizacje deklarują kontakty wewnątrz sektora pozarządowego i wzajemne wsparcie. 31% organizacji należy do różnego rodzaju porozumień krajowych lub międzynarodowych, np. związków, federacji, sieci. Oznacza to spadek poziomu usieciowienia polskich organizacji w porównaniu do 2018 roku, choć od wielu lat poziom ten waha się o kilka punktów procentowych (między 2 a 6). Najwięcej organizacji należy do porozumień ogólnokrajowych (18% sektora), a w dalszej kolejności organizacje zrzeszają się w sieciach branżowych i regionalnych (należy do nich odpowiednio 12% i 9% organizacji). Poza tym po 6-7% organizacji należy do porozumień na poziomie lokalnym lub międzynarodowym.

Zdecydowana większość fundacji i stowarzyszeń (84%), które przynależą do porozumień widzi wynikające z tego korzyści.

Najczęściej wskazywanymi zaletami są możliwość wymiany doświadczeń między organizacjami (68%) oraz współpraca ze zrzeszonymi podmiotami przy wspólnych projektach (47%). Część sektora widzi też rzeczniczą rolę porozumień i korzyści związane ze wzmocnieniem pozycji organizacji w relacjach z władzami oraz ze skuteczniejszym działaniem na rzecz zmian w warunkach funkcjonowania organizacji lub ich odbiorców.

Przynależność organizacji do porozumień

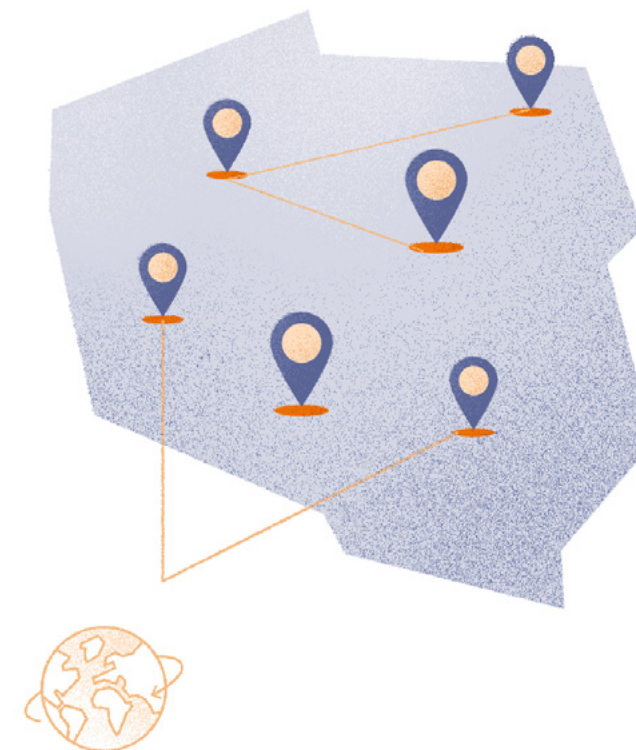


Karolina Dreszer-Smalec
Ogólnopolska Federacja
Organizacji Pozarządowych



Współpraca, w obliczu rosnących wyzwań i ograniczonych zasobów, pozwala organizacjom działać skuteczniej i lepiej odpowiadać na pojawiające się problemy. Cieszy fakt, że tak wiele organizacji rozumie tę potrzebę i współdziała ze sobą w na poziomie regionalnym i lokalnym. Jak wskazują badania odbywa się to jednak w większości w określonych obszarach tematycznych łączących działania danych organizacji.

Jednakże oprócz tematów branżowych ważnym aspektem współpracy organizacji powinno być szersze spojrzenie na problemy funkcjonowania sektora jako całości i działania rzecznicze prowadzące do ich rozwiązywania. To właśnie sieci i federacje ponadbranżowe pełnią taką funkcję. Niestety wciąż tylko co piąta organizacja należy do porozumień ogólnokrajowych i zmiana tej sytuacji powinna stanowić jedno z najważniejszych zadań mogących znacząco wpłynąć na siłę głosu trzeciego sektora w debacie publicznej oraz w procesie tworzenia skutecznych polityk publicznych.



Jak wygląda współpraca organizacji z lokalnym samorządem?

81%

organizacji utrzymuje kontakty z lokalnym urzędem gminy lub miasta

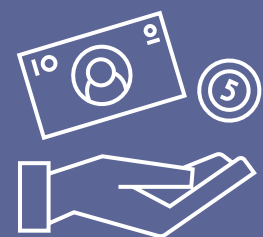
dla 25% są to kontakty częste i regularne

Ścisłe relacje z lokalnym samorządem częściej utrzymują organizacje:

- ze wsi i małych miast do 50 tys. mieszkańców,
- zajmujące się sportem oraz rozwojem lokalnym,
- z przychodami powyżej 100 tys. zł rocznie,
- posiadające zespół stałych pracowników.

49%

organizacji ubiegało się w 2020 roku o dotację od urzędu miasta lub gminy



Najczęstszą formą kontaktów organizacji pozarządowych z lokalnym samorządem jest ubieganie się i otrzymywanie dotacji poprzez udział w otwartych konkursach ofert lub składanie wniosków o tzw. mały grant. W ciągu ostatnich dwóch lat takie wsparcie finansowe otrzymało 57% stowarzyszeń i fundacji. Zaś tylko w 2020 roku aplikowało o dotacje 48% organizacji, z czego 42% organizacji ją otrzymało. Oznacza to, że – zgodnie z deklaracjami – trochę ponad 8 na 10 organizacji ubiegających się o dofinansowanie z urzędu gminy lub miasta zakończyło te starania sukcesem. 51% organizacji nie podejmowało próby uzyskania dotacji od lokalnego samorządu.

Dane te wskazują na zmniejszenie się – w porównaniu z 2018 rokiem – udziału organizacji aplikujących o dotację od samorządu szczebla gminnego. Trzy lata temu takie wsparcie finansowe próbowało uzyskać 60% organizacji, a 54% zakończyło te działania powodzeniem. Tym samym zmniejszyła się skuteczność organizacji w aplikowaniu o środki samorządu lokalnego i wróciła do poziomu zbliżonego do tego z 2015 roku.

Częściej o dotację od lokalnego samorządu ubiegają się organizacje:

- zajmujące się kulturą i sztuką, a także sportem, turystyką lub rekreacją,
- z miejscowości do 50 tys. mieszkańek i mieszkańców,
- posiadające stały zespół pracowników i współpracowników,
- o budżecie powyżej 10 tys. zł rocznie.

Formy kontaktów z lokalnym urzędem miasta lub gminy podejmowane przez organizacje w ciągu ostatnich dwóch lat

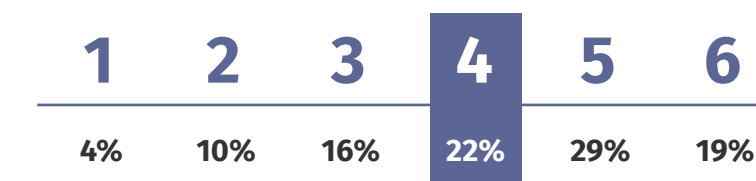
Otrzymywanie dotacji	57%
Udział w oficjalnych spotkaniach z przedstawicielami urzędu	45%
Wspólne projekty, działania	39%
Bieżąca wymiana informacji	32%
Korzystanie z pomieszczeń lub sprzętu urzędu	30%
Nieformalne kontakty, rozmowy (np. w związku z prywatną znajomością)	27%
Udział w konsultacjach uchwał, dokumentów, strategii	23%
Występowanie do urzędu z propozycjami uchwał lub działań	21%
Udział w pracach komisji, grup roboczych	20%
Świadczenie usług zamawianych przez urząd	8%
Inne	13%

Na pytanie odpowiadały organizacje, które zadeklarowały kontakty z lokalnym samorządem. Organizacje mogły zaznaczyć kilka odpowiedzi.

W ciągu ostatnich dwóch lat 45% organizacji zadeklarowało udział w oficjalnych spotkaniach z przedstawicielami urzędu, a 32% bieżącą wymianę informacji. Są to jedne z najczęstszych form kontaktu sektora pozarządowego z samorządem, lecz ich częstotliwość zmalała w ciągu ostatnich trzech lat (o 7 i 4 punkty procentowe). Zaś wzrósł odsetek stowarzyszeń i fundacji korzystających z pozostałych form współpracy z urzędem, a zwłaszcza zwiększyła się częstotliwość korzystania przez organizacje z pomieszczeń lub sprzętu urzędu (o 11 punktów procentowych).

Przedstawicielki i przedstawiciele organizacji są zadowoleni ze współpracy z urzędem miasta lub gminy – na szkolnej skali ocen wystawiają jej średnio ocenę „dobrą”. Oznacza to pewien spadek w stosunku do oceny tej współpracy w 2018 roku, kiedy to średnia wystawianych ocen wynosiła „4+”. Bardziej zadowolone z kontaktów z urzędem są fundacje i stowarzyszenia, które współpracują z nim częściej i regularnie, a także te, które otrzymały dotacje i wsparcie finansowe, rzeczowe lub merytoryczne w celu przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19.

Ocena współpracy z samorządem na szkolnej skali



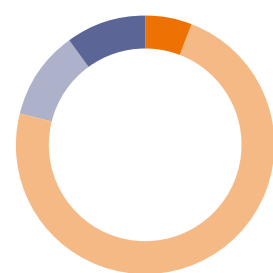
Na pytanie odpowiadały organizacje, które zadeklarowały kontakty z lokalnym samorządem.

Jak pandemia zmieniła relacje organizacji z lokalnym samorządem?


73% organizacji ocenia bieżące relacje z lokalnym samorządem jako takie same jak przed pandemią

Zdecydowana większość organizacji (73%) nie dostrzegła wpływu pandemii na relacje z lokalnym samorządem, a jedynie 11% przedstawicieli i przedstawicielek sektora uważa, że bieżące kontakty są gorsze od tych, które mieli przed pandemią. Te stowarzyszenia i fundacje, które zaobserwowały pogorszenie się ich relacji z urzędem w czasie pandemii wskazują, że wpłynęły na to: mniejsza pula środków i dofinansowań, brak lub niewystarczające wsparcie podczas pandemii, brak konsultowania oraz uwzględniania potrzeb organizacji przez urząd.

Ocena bieżących relacji organizacji z lokalnym samorządem w porównaniu do sytuacji sprzed pandemii



- **6%** Są lepsze niż przed pandemią
- **73%** Są mniej więcej takie same jak przed pandemią
- **11%** Są gorsze niż przed pandemią
- **10%** Trudno powiedzieć

 Na pytanie odpowiadały organizacje, które zadeklarowały kontakty z lokalnym samorządem.

Wpływ na ocenę relacji z samorządem mogło mieć wsparcie, jakie organizacje pozarządowe otrzymywały od samorządu w czasie pandemii. Jakikolwiek wsparcie otrzymało 27% organizacji pozarządowych. Najmniej stowarzyszeń i fundacji mogło liczyć na wsparcie finansowe – otrzymało je 10% organizacji, które deklaruje kontakty z miejscowym urzędem. Zaś wsparcie merytoryczne (np. w postaci doradztwa) lub rzeczowe (np. w formie przekazywania lub pośredniczenia w przekazywaniu produktów, sprzętu, środków ochrony osobistej itp.) otrzymało odpowiednio 13% i 15% organizacji. Najczęściej na te dwie formy pozafinansowego wsparcia mogły liczyć organizacje ze wsi oraz miejscowości do 50 tys. mieszkańców i mieszkańców, a także pracujące w usługach socjalnych i pomocy społecznej.

Pozostałe organizacje, które nie otrzymały finansowego, merytorycznego lub rzeczowego wsparcia od samorządu deklarują, że urząd takiego wsparcia nie udzielał lub też nie mają wiedzy na ten temat, nie interesowały się tego typu wsparciem. Tylko niewielka część organizacji ubiegała się o wsparcie, ale go nie otrzymała (3%).

Organizacje, które otrzymały wsparcie od samorządu podczas pandemii

- 10%** WSPARCIE FINANSOWE
- 13%** WSPARCIE MERYTORYCZNE
- 15%** WSPARCIE RZECZOWE



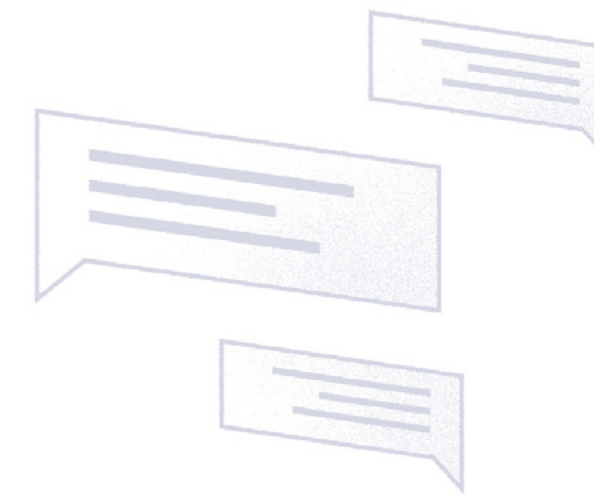
Piotr Choroś
Urząd Miasta Lublin,
Biuro Partycypacji Społecznej



Pandemia pociągnęła za sobą potrzebę przewartościowania dotychczasowych polityk samorządowych. Patrząc na dane z badania stawiam tezę, że w jej wyniku samorzady nie rezygnowały z relatywnie drogiej i dużych zadań z zakresu pomocy społecznej, bardzo często cechujących się trwałością realizacji przez cały rok. Jednocześnie pandemia wpłynęła na zadania mniejsze, o krótkiej perspektywie czasowej i lokalne, najczęściej z zakresu kultury lub sportu. Z jednej strony obostrzenia uniemożliwiły prowadzenie części z nich, z drugiej spadające dochody samorządów zmusiły je do poszukiwania oszczędności, także na polu współpracy z trzecim sektorem. To może być klucz do znalezienia odpowiedzi, dlaczego mniej organizacji aplikowało o środki i mniej podmiotów je otrzymywało: środków i konkursów było mniej.

Chcę jednocześnie zaznaczyć, że analiza danych statystycznych, czy wyników tego typu badań, często uwzględnia czynnik epidemii, ale pomija niezwykle dotkliwą i bolesną dla samorządów zmianę w zakresie polityki fiskalnej państwa. Musimy pamiętać, że na problemy wywołane pandemią zostały nałożone radykalne zmiany fiskalne, skutkujące spadkiem dochodów własnych samorządów. Dla miasta Lublina, w którym pracuję, w skali tylko jednego roku udział w podatku PIT to zmiana o ponad 100 mln złotych.

Oczywiście in minus. Rocznie na współpracę z organizacjami pozarządowymi przeznaczamy ponad 50 mln złotych. Oznacza to, że wskutek zmian w podatkach wprowadzonych przez rząd RP nagle z budżetu Lublina zniknęła dwukrotność kwoty, jaką przeznaczamy na współpracę z NGO. Na dzień dzisiejszy kwota przeznaczana na współpracę, na szczęście, nie ulega zmniejszeniu. Pytanie, czy mogłaby być większa oraz jak będzie wyglądała przyszłość w tym zakresie?



Dlaczego organizacje nie mają kontaktu z lokalnym samorządem?

19% organizacji nie utrzymuje jakichkolwiek kontaktów z miejscowym urzędem miasta lub gminy. Co czwarta (25%) z takich fundacji i stowarzyszeń nie potrafiła powiedzieć dlaczego nie podejmuje takiej współpracy. Zaś inne powody braku kontaktów z lokalnym samorządem, które organizacje deklarowały to najczęściej, np. mała skala działania, niepokrywanie się zadań z zadaniami administracji.

Powody braku kontaktów z lokalnym samorządem

Jesteśmy za mali, żeby podjąć taką współpracę

33%

Nasze działania nie pokrywają się z zadaniami administracji

33%

Nie mamy odpowiednich „dojść”, kontaktów

27%

Uważamy, że nie mamy szans w konkurencji z innymi organizacjami

23%



Na pytanie odpowiadały organizacje, które zadeklarowały brak kontaktów z lokalnym samorządem. Organizacje mogły wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Jak wygląda współpraca organizacji z biznesem?

65%

organizacji utrzymuje kontakty z prywatnymi przedsiębiorstwami

dla 7% są to kontakty częste i regularne

Obecnie 2 na 3 organizacje mają kontakty z firmami prywatnymi czy przedsiębiorstwami. W 2015 roku odsetek takich organizacji wynosił 75%, w 2018 roku o 8 punktów procentowych mniej, a obecnie 65% stowarzyszeń i fundacji współpracuje z biznesem. Pomimo tego, że niewiele organizacji deklaruje utrzymywanie częstych i regularnych kontaktów z firmami prywatnymi, to 63% stowarzyszeń i fundacji wskazuje, że w ciągu ostatnich dwóch lat otrzymało od biznesu jakiegoś rodzaju wsparcie. Jest to znacznie więcej niż w 2018 roku, kiedy to połowa organizacji otrzymała taką pomoc. Wsparcie od biznesu przybierało bardzo różne formy: od pomocy finansowej po transfer wiedzy i współpracę merytoryczną i wszystkie te formy wsparcia wzrosły średnio o 8 punktów procentowych w ciągu ostatnich dwóch lat. Widać więc zacieśniającą się współpracę między sektorami non-profit i for-profit, co w dużej mierze mogło być spowodowane pandemią i chęcią zaangażowania się firm prywatnych w pomoc organizacjom oraz ich odbiorczyń i odbiorcom.

Formy wsparcia udzielane przez biznes, z jakich korzystały organizacje w ciągu ostatnich dwóch lat

	2018	2021
Wsparcie finansowe (darowizny)	35%	48%
Wsparcie rzeczowe (materiały, sprzęt)	21%	33%
Wspólne projekty, działania	12%	21%
Usługi świadczone nieodpłatnie lub po obniżonych cenach usługi	14%	20%
Wsparcie merytoryczne	9%	16%
Produkty lub usługi w barterze	7%	12%
Wolontariat pracowniczy na rzecz organizacji	6%	11%

Relacje z firmami prywatnymi częściej utrzymują organizacje:

- o formie prawnej fundacji,
- z branż usług socjalnych oraz rozwoju lokalnego,
- posiadające stały zespół pracowniczek i pracowników,
- o wojewódzkiej, ogólnopolskiej lub międzynarodowej skali działania,
- z budżetem rocznym większym niż 100 tys. zł.



Marzena Strzelczak
Forum Odpowiedzialnego Biznesu



Wyraźnie wzrasta odsetek NGO, które otrzymały wsparcie finansowe lub rzeczowe od firm. Mimo to nadal nie osiągnęliśmy poziomu kontaktów międzysektorowych z 2015 roku. Obserwując reakcję i zaangażowanie biznesu podczas pandemii, można było oczekiwać, że te dane będą jeszcze bardziej optymistyczne. Niemniej, możemy mieć nadzieję, że będzie to rosnący trend. Bardzo cieszy niemal podwojenie w ciągu trzech lat liczby projektów, działań międzysektorowych – wzrost z 12% do 21%. Wyraźnie zaznacza się też rosnące zainteresowanie wsparciem merytorycznym oraz wolontariatem na rzecz organizacji – odpowiednio: z 7% do 12% oraz z 6% do 11%. Myślę, że są to kierunki bardzo ważne nie tylko dla przyszłości sektora, ale i rozwoju biznesu. A ich wspólnym mianownikiem jest wolontariat kompetencyjny.

Ciekawe i przydatne mogłyby być dane dotyczące merytorycznego wsparcia biznesu przez NGO. Rośnie bowiem grono firm, które chcą czerpać z wiedzy eksperckiej NGO – zarówno w kwestiach społecznych, jak i środowiskowych. Widać też, że warunkiem współpracy pozwalającej na osiągnięcie obopólnych korzyści, jest pewna dojrzałość organizacyjna NGO, która pozwala na określoną skalę działania oraz utrzymanie stałego zespołu pracownic i pracowników.

Branże sektora społecznego



Podział odnosi się do siedmiu branż, które organizacje pozarządowe najczęściej wskazują jako główne obszary ich działań. O pozostałych obszarach działania fundacji i stowarzyszeń możesz przeczytać w części „Podstawowe dane o organizacjach pozarządowych”. Opisywana grupa organizacji jest porównywana do przeciętnej organizacji pozarządowej lub do danych dla całego sektora pozarządowego.

Sport, turystyka i hobby

35% sektora społecznego

- Typowe formy organizacji to stowarzyszenia lub kluby sportowe
- Działają przede wszystkim w skali lokalnej – w sąsiedztwie, gminie lub powiecie
- Najczęściej ich grupą odbiorców są dzieci i młodzież
- Dużo rzadziej funkcję prezesa zarządu pełni kobieta
- Najrzadziej zatrudniają pracowników i pracowniczki na umowę o pracę
- Dysponują największą bazą członkowską
- Najczęściej korzystają ze środków samorządowych i składek członkowskich
- Bardzo często współpracują z samorządem i instytucjami edukacyjnymi

Kultura i sztuka

15% sektora społecznego

- Najczęściej mają formę prawną fundacji
- Najczęściej działają na skalę międzynarodową
- Najczęściej działają na rzecz seniorów i senierek, często też ich grupą odbiorców jest lokalna społeczność
- Najczęściej deklarują zmniejszenie się liczby odbiorców i odbiorców w wyniku pandemii
- Najrzadziej mają zespół pracowniczy i pracowników i bardzo często zlecają pracę osobom, które nie są na stałe związane z organizacją
- Najrzadziej angażują w swoje działania wolontariuszy i wolontariuszy
- Mają najmniejsze budżety – 15 tys. zł na rok
- Najczęściej współpracują z zagranicznymi organizacjami pozarządowymi oraz ze środowiskiem akademickim czy naukowym
- Większość problemów odczuwają znacznie bardziej niż pozostałe organizacje

Edukacja i wychowanie

14% sektora społecznego

- Działają zazwyczaj na skalę ogólnopolską lub międzynarodową
- Ich odbiorcy i odbiorczynie to przede wszystkim dzieci i młodzież
- Najczęściej miały zawieszona działania pod koniec 2021 roku na skutek pandemii
- Stosunkowo często zatrudniają pracowniczki i pracowników na umowę o pracę
- Mają dwa razy więcej kobiet w zespołach pracowniczych niż przeciętna organizacja
- Są najbardziej rozwarstwione ze względu na poziom zasobów finansowych – duża grupa organizacji z tej branży dysponuje budżetem poniżej 1 tys. zł, jak i powyżej 1 mln zł
- Najczęściej deklarują posiadanie przychodów z działalności gospodarczej
- Współpracują głównie z publicznymi instytucjami oświaty i społecznością lokalną

Usługi socjalne, pomoc społeczna

7% sektora społecznego

- Wyróżnia je najdłuższy staż działania
- Zazwyczaj działają na rzecz osób chorych i osób z niepełnosprawnościami
- Najbardziej deklarują zmniejszenie się liczby odbiorczyń i odbiorców na skutek pandemii
- Najczęściej zatrudniają na umowę o pracę i mają największą liczbę kobiet w zespołach pracowniczych
- Najwięcej wolontariuszek i wolontariuszy angażuje się w ich działania, zarówno akcyjnie, jak i na stałe
- Mają największe budżety – około 86 tys. zł rocznie
- Bardzo często korzystają z darowizn od firm i 1% podatku
- Jednym z ich najważniejszych problemów jest brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji

Ochrona zdrowia

6% sektora społecznego

- Mają długi staż działania – przeciętna organizacja w tym obszarze działa 15 lat
- Najczęściej działają na skalę ogólnopolską
- Najczęściej ich grupą odbiorców są osoby chore i osoby z niepełnosprawnościami
- Najczęściej wskazują, że pandemia była dla nich impulsem do rozwoju
- Funkcję prezesa zarządu najczęściej pełni kobieta
- Bardzo często mają zespół stałych pracowników i pracowniczek, a także mają ponad 3 razy więcej kobiet w tych zespołach niż przeciętna organizacja
- Najwięcej organizacji z tej branży dysponuje budżetem powyżej 1 mln zł rocznie
- Najczęściej korzystają z darowizn finansowych od osób prywatnych i 1% podatku
- Najczęściej deklarują współpracę z mediami ogólnopolskimi
- Stosunkowo często deklarują problemy związane ze zmęczeniem i wypaleniem liderów i liderki organizacji

Rozwój lokalny

6% sektora społecznego

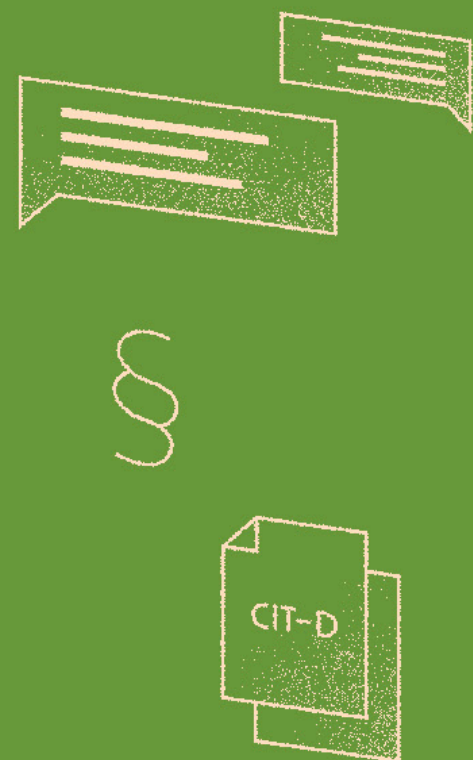
- Bardzo często mają formę prawną stowarzyszenia
- Najczęściej działają poniżej 10 lat
- Zazwyczaj działają w skali lokalnej – sąsiedztwa, gminy lub powiatu
- Najczęściej ich grupą odbiorców są mieszkanki i mieszkańcy okolicy, a także inne organizacje lub instytucje
- Dysponują małymi budżetami – 20 tys. zł rocznie
- Częściej niż inne organizacje korzystają z funduszy unijnych i wsparcia od innych organizacji pozarządowych z Polski
- Lokalna społeczność i samorząd gminny są ich najważniejszymi partnerami
- Dużo częściej niż inne organizacje odczuwają problemy z nadmiernie rozbudowaną biurokracją i formalnościami

Ochrona środowiska, ekologia

4% sektora społecznego

- Mają najkrótszy staż działania – przeciętna organizacja w tym obszarze działa 6 lat
- Zazwyczaj działają na skalę regionalną lub ogólnopolską
- Stosunkowo często prowadzą działania na rzecz innych organizacji lub instytucji
- Przeciętnie najmniej osób z zarządu aktywnie włącza się w działania organizacji
- Zazwyczaj nie mają stałego zespołu i rzadko korzystają z pracy płatnej
- Bardzo często angażują w swoje działania wolontariuszki i wolontariuszy
- Najczęściej korzystają ze wsparcia finansowego od zagranicznych organizacji pozarządowych oraz z przychodów ze zbiórek publicznych
- Najczęściej współpracują z grupami nieformalnymi czy ruchami społecznymi, z mieszkankami i mieszkańcami okolicy oraz z partiami politycznymi
- Większość problemów odczuwają znacznie bardziej niż pozostałe organizacje

Problemy, nastroje i plany w organizacjach



Z jakimi problemami mierzą się organizacje?

Zapewnienie materialnego funkcjonowania organizacji

67%

organizacji dostrzega trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu



Nadal kluczowymi bolączkami stowarzyszeń i fundacji są te związane z zapewnieniem materialnego funkcjonowania organizacji oraz z formalnościami i biurokracją.

Od 2002 roku najczęściej odczuwanym przez organizacje problemem są trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnych do funkcjonowania organizacji.

Obecnie takie trudności odczuwa 67% organizacji, nieco mniej niż w 2018 roku (o 3 punkty procentowe). Prawie połowa sektora społecznego (46%) deklaruje też problemy z utrzymaniem płynności finansowej, co mogło być szczególnie trudne dla organizacji podczas pandemii. Częściej niż w 2018 roku organizacje widzą trudności w dostępie do lokalu odpowiedniego do działalności organizacji.

Formalności i biurokracja

Kolejnymi kwestiami, z którymi mierzą się fundacje i stowarzyszenia w Polsce, są nadmiernie skomplikowane formalności podczas korzystania z grantów (64%), a także rozbudowana biurokracja administracji publicznej (63%). Dokuczliwość tych problemów rośnie sukcesywnie od 10 lat, jednak ostatnio się nasiliła: od 2018 roku odsetek organizacji deklarujących kłopoty z biurokracją zwiększył się o 4 punkty procentowe. Można zastanawiać się, czy wzrost wskazań na problemy z biurokracją skutkuje niechęcią organizacji do współpracy z administracją. Jednak pozostałe trudności związane ze współpracą z administracją publiczną, takie jak niejasne reguły współpracy czy nadmierna kontrola, są rzadziej postrzegane jako problem – wskazuje je odpowiednio 38% i 29% stowarzyszeń i fundacji. Niedoskonałości lub brak przepisów regulujących działania organizacji postrzega jako problem 36% fundacji i stowarzyszeń. Tyle samo organizacji narzeka na trudności z terminowym wywiązywaniem się z obowiązków formalnych, takich jak zatwierdzenie sprawozdania finansowego czy zwołanie zgromadzenia walnego. Można więc przypuszczać, że wysoki (i rosnący) poziom wskazań na problem z biurokracją administracji jest wyrazem ogólnej niechęci organizacji wobec obciążeń formalno-prawnych.



Anna Kuć
ngo.pl



Nie dziwi mnie to, że organizacje pozarządowe dostrzegają trudności związane z formalnym prowadzeniem organizacji i ten problem biurokratyzacji wzrasta. Przede wszystkim organizacje są zazwyczaj tworzone z potrzeby społecznej, z „potrzeby serca” i często wtedy nie myśli się o pieniądzach czy formalnościach. Rzeczywistość natomiast jest taka, że prowadzenie organizacji wymaga dbania o całą rzeszę różnych formalności. Już na samym etapie rejestracji nie tylko trzeba się zarejestrować w KRS-ie czy starostwie, ale też na przykład zgłosić do urzędu skarbowego. W ostatnich latach doszły zaś obowiązki związane z RODO, dostępnością, Pracowniczymi Planami Kapitałowymi, Centralnym Rejestrem Beneficjentów Rzeczywistych (CRBR).

Jeszcze parę lat temu najważniejszym aspektem formalnym była księgowość i podatki, a obecnie na organizacjach ciąży również obowiązek: stworzenia koncepcji ochrony danych osobowych, elektronicznego składania dokumentów, poznania nowych narzędzi do rozliczania czy rozumienia skomplikowanych ustaw. Co chwilę pojawia się nowy obowiązek, który ciężko zrealizować bez specjalistycznej wiedzy, więc więcej osób jest potrzebnych do obsługi formalnej. Część z tych obowiązków wydaje się być mało przystająca do przeciętnych i małych organizacji. Nie ma gradacji, która powodowałaby to, że pewne obowiązki pojawiają się wtedy, gdy spełniasz jakieś kryteria. Organizacje zawsze miały obowiązki, ale faktycznie w ostatnich latach poziom skomplikowania tych formalności wzrósł znacznie.

Kapitał ludzki w organizacjach

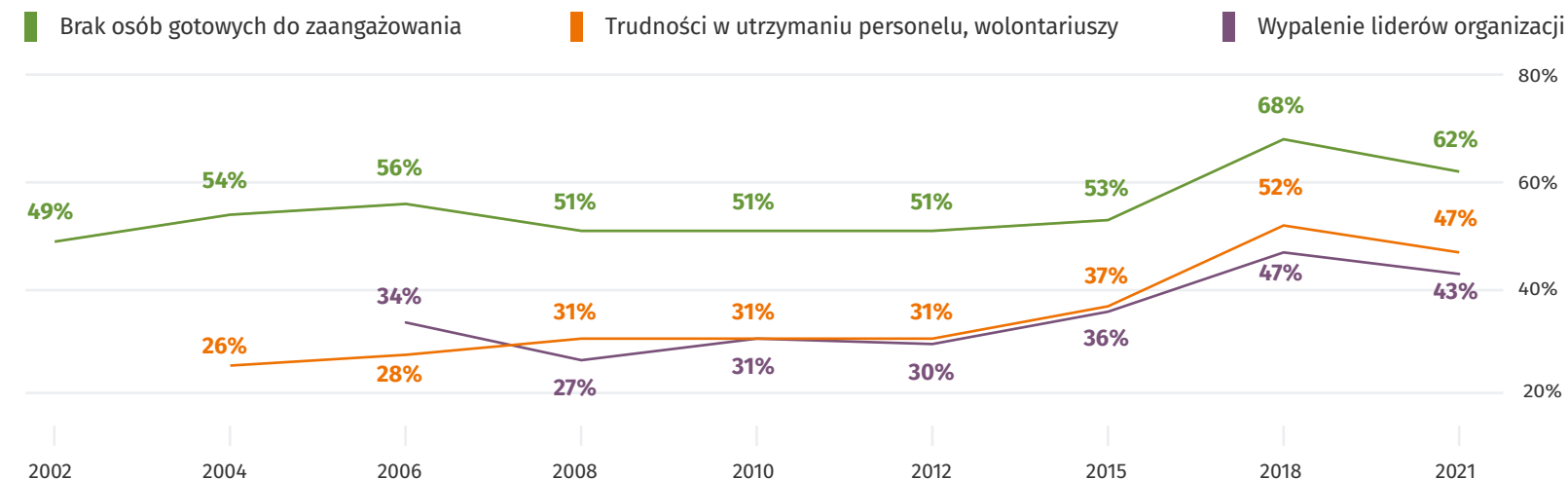
62%

organizacji odczuwa problem braku osób gotowych do bezinteresownego zaangażowania się w jej działania



Odrobinę optymizmu przynoszą dane dotyczące problemów organizacji związanych z kapitałem ludzkim. Nadal są one zauważalne przez większość działaczek i działaczy, lecz we wszystkich kategoriach dotyczących tych trudności nastąpiły istotne spadki. Obecnie na brak osób gotowych do bezinteresownego zaangażowania się w działania narzeka 62% organizacji, aż o 6 punktów procentowych mniej niż w 2018 roku. Ponadto, trudność w utrzymaniu zespołu pracowniczego i wolontariackiego (47%) oraz wypalenie liderów organizacji (43%) doskwierają niespełna połowie stowarzyszeń i fundacji. Co ciekawe, w wyniku pandemii w organizacjach spadła liczba członkiń i członków stowarzyszeń, a także wolontariuszek i wolontariuszy zaangażowanych w działania. Zastanawia więc, skąd spadek wskazań na problemy związane z zasobami ludzkimi. Warto pamiętać, że to, że organizacje rzadziej deklarują problemy z kapitałem ludzkim w organizacjach nie oznacza, że nadal nie są one istotne. Ich waga znacznie wzrosła w ciągu ostatnich 10 lat i są obecnie równie ważne, co kwestie niewystarczających zasobów finansowych w sektorze.

Problemy z kapitałem ludzkim w organizacjach w ciągu ostatnich 20 lat



Braki danych dla części kategorii problemów w 2002 i 2004 roku oznaczają, że dane kategorie nie były uwzględnione w ankiecie.



Marta Gumkowska
Stowarzyszenie Klon/Jawor



Z badań przeprowadzonych pod koniec 2020 roku wynika, że pandemia wpłynęła negatywnie na samopoczucie liderów i liderów, a także członkiń i członków zespołów organizacji. Wzrósł stres i obciążenie obowiązkami, spadł poziom motywacji i satysfakcji z pracy („Praca w pandemii” Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2021). Dodatkowo, w wielu organizacjach skurczyły się zespoły pracownicz, członkowskie i wolontariackie. Jak w kontekście przytoczonych danych rozumieć mniejszy niż w 2018 roku poziom wskazań na problemy związane z brakiem osób gotowych zaangażować się bezinteresownie w działania organizacji, z utrzymaniem personelu i wolontariuszy oraz z wypaleniem liderów i liderów? Można postawić dwie hipotezy.

Pierwsza, że w porównaniu do sytuacji z pierwszego roku pandemii jest lepiej – przedstawiciele i przedstawiciele organizacji nauczyli się działać w dziwnych, pandemicznych warunkach. Przetrwali najgorszy, początkowy okres chaosu spowodowanego nową sytuacją. Nawet jeśli obiektywnie warunki działania są trudniejsze niż w 2018 roku, to subiektywnie są odczuwane jako mniej uciążliwe. Druga natomiast może być taka, że w trakcie 2 lat pandemii połowa organizacji zawiesiła istotną część działań na co najmniej pół roku, a pod koniec 2021 roku co czwarta ciągle nie wróciła do pełnej aktywności. Może to oznaczać, że organizacje ciągle nie działają „na pełnych obrotach”, a więc ich zapotrzebowanie na „ręce do pracy” jest mniejsze. Stąd niższy poziom wskazań na problemy z kapitałem ludzkim. Hipotezy te zweryfikują kolejne lata i to jak sektor będzie sobie radził w postpandemicznej rzeczywistości.

Problemy utrudniające działalność organizacji	2018	2021
Trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu	70%	67%
Skomplikowane formalności grantodawców	64%	64%
Biurokracja administracji publicznej	59%	63%
Brak osób gotowych do zaangażowania	68%	62%
Trudności w utrzymaniu personelu, wolontariuszy	52%	47%
Utrzymanie płynności finansowej	-	46%
Wypalenie liderów organizacji	47%	43%
Niejasne reguły współpracy z administracją	38%	38%
Trudności w dostępie do odpowiedniego lokalu	34%	37%
Niedoskonałość przepisów regulujących działania organizacji	35%	36%
Terminowe wywiązanie się z obowiązków formalnych	-	36%
Zapewnienie ciągłości usług świadczonych na rzecz odbiorców	-	34%
Dostosowanie organizacji do wymogów dostępności	-	31%
Zarządzanie i komunikacja z zespołem	-	27%
Nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej	29%	26%
Terminowa realizacja zobowiązań wynikających z umów projektowych	-	25%
Prowadzenie działalności gospodarczej lub odpłatnej	-	24%
Konkurencja ze strony innych organizacji	24%	23%
Brak współpracy lub konflikty w środowisku organizacji	22%	19%
Niekorzystny wizerunek, brak zaufania do organizacji pozarządowych	21%	18%

Braki danych dla części kategorii problemów w 2018 roku oznaczają, że dane kategorie nie były uwzględnione w ankiecie. Procenty w tabeli są sumą wskazań odpowiedzi „bardzo odczuwalne” i „raczej odczuwalne”.

Relacje w środowisku pozarządowym

Problemy związane z sektorem społecznym jako środowiskiem nadal tracą na swej intensywności. Organizacje rzadziej niż w 2018 roku zderzają się z konkurencją ze strony innych organizacji pozarządowych czy odczuwają konflikty w środowisku pozarządowym.

Co ważne, spadły też problemy organizacji związane z niekorzystnym wizerunkiem organizacji w oczach opinii publicznej i w mediach oraz z poczuciem braku zaufania do fundacji i stowarzyszeń. Od lat są to jedne z najrzadziej wskazywanych przez organizacje trudności.

Jak organizacje oceniają swoją obecną sytuację?

Ocena różnych elementów składających się na obecną sytuację własnej organizacji

■ Pozytywna
 ■ Neutralna
 ■ Negatywna

Jakość usług świadczonych przez organizację



Wizerunek społeczny organizacji



Kompetencje osób zaangażowanych w działania organizacji



Jakość zarządzania finansami



83% organizacji pozytywnie ocenia jakość świadczonych przez siebie usług

Najlepiej postrzegają w swojej obecnej sytuacji jakość usług, które świadczą odbiorczynom i odbiorcom – aż 83% (53% organizacji widzi ją jako bardzo dobrą, a 30% jako dobrą). Niemalże równie pozytywnie fundacje i stowarzyszenia oceniają swój wizerunek społeczny i reputację (77%), a także kompetencje osób zaangażowanych w działania organizacji, m.in. pracowniczek i pracowników, osób pracujących społecznie, członkiń i członków, zarządów (75%).

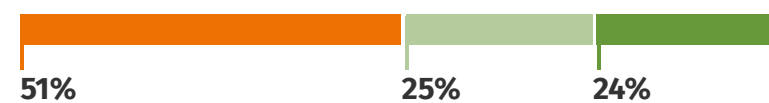
Zaangażowanie osób w działania organizacji



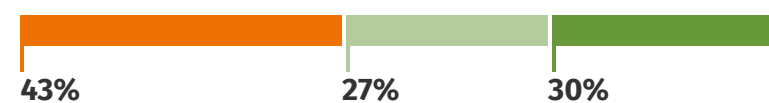
Zdolność organizacji do konkurencji z innymi podmiotami



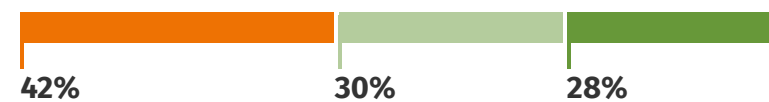
Wpływ organizacji na rozwiązywanie ważnych problemów



Poziom współpracy pomiędzy organizacją a instytucjami publicznymi/samorządowymi



Poziom współpracy pomiędzy organizacją a innymi organizacjami



Stan i poziom wyposażenia



Poziom zarobków



Sytuacja finansowa organizacji



■ Pozytywna
 ■ Neutralna
 ■ Negatywna

Organizacje oceniały poszczególne elementy poprzez wybranie odpowiedniego punktu na skali od 1 do 10, gdzie 1 oznaczało ocenę bardzo złą, a 10 ocenę bardzo dobrą. Wskazania od 1 do 4 zostały uznane za ocenę negatywną, 5 i 6 za oceny neutralne, zaś od 7 do 10 jako ocena pozytywna. Poziom zarobków był oceniany tylko przez organizacje, które mają płatny personel.

Organizacje doceniają przede wszystkim jakość swojej pracy, a także zaangażowanie działaczy i działaczki społecznych. Z kolei najmniej są zadowolone ze swoich zasobów materialnych: finansów, zarobków oraz wyposażenia organizacji. Jednakże, kiedy całościowo przyglądamy się ocenom wszystkich elementów składających się na sytuację organizacji dostrzegamy, że oceny pozytywne znacznie przeważają nad negatywnymi.

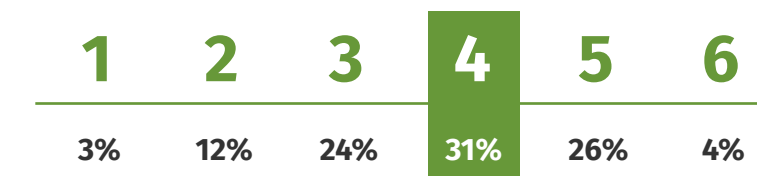
41%

organizacji negatywnie ocenia swój stan i poziom wyposażenia



Przedstawiciele i przedstawicielki organizacji społecznych są obecnie najmniej zadowoleni ze swoich zasobów materialnych. Zarówno stan i poziom wyposażenia, jak i sytuację finansową w organizacji negatywnie postrzega prawie 40% sektora. Fundacje i stowarzyszenia, które zatrudniają pracowniczki lub pracowników oceniali również poziom zarobków w swojej organizacji i tutaj też niemal 40% z nich ocenia go źle lub bardzo źle. Jednakże, kiedy całościowo przyglądamy się ocenom wszystkich elementów składających się na sytuację organizacji dostrzegamy, że oceny pozytywne dotyczące poszczególnych elementów sytuacji organizacji znacznie przeważają nad ocenami negatywnymi. Można więc uznać, że ogólny poziom zadowolenia organizacji i oceny ich obecnej sytuacji wydaje się być dobry.

Potwierdzają to oceny ogólnej kondycji organizacji w 2020 roku, których dokonywali przedstawiciele i przedstawicielki sektora. Gdyby użyć szkolnej skali, to przeciętna organizacja ocenia swoją kondycję jako „dobrą”. Co najwyżej „dostateczną” ocenę swojej kondycji wystawia 39% organizacji, a 30% widzi ją jako „bardzo dobrą” lub „celującą”.



Gdyby użyć szkolnej skali, to przeciętna organizacja ocenia swoją kondycję jako „dobrą”.

Głównymi czynnikami, które wpływają na ogólną ocenę kondycji organizacji w 2020 roku są wielkość jej przychodów oraz posiadanie lub nieposiadanie zespołu pracowników. Fundacje i stowarzyszenia, które mają wyższe przychody (powyżej 100 tys. zł rocznie) częściej oceniają swoją kondycję jako „bardzo dobrą” i „celującą”, a w najbardziej majątnej grupie organizacji (z przychodami powyżej 1 mln zł na rok) takie oceny są wystawiane dwa razy częściej (60% tych organizacji w porównaniu do 30% ogółu). Jednak nie tylko pieniądze zwiększają poziom zadowolenia z kondycji organizacji, gdyż ważne jest też posiadanie stałego zespołu. 73% fundacji i stowarzyszeń, które mają stały zespół pracowników ocenia swoją kondycję jako co najmniej „dobrą”, a prawie połowa (47%) organizacji nieposiadających zespołu wystawia co najwyżej „dostateczną” ocenę swojej kondycji. Opinie o sytuacji organizacji nie zależą natomiast od wielkości miejscowości, w której organizacja ma siedzibę, od branży działania organizacji, ani od jej formy prawnej.

Jak zmieniają się nastroje panujące wśród organizacji?

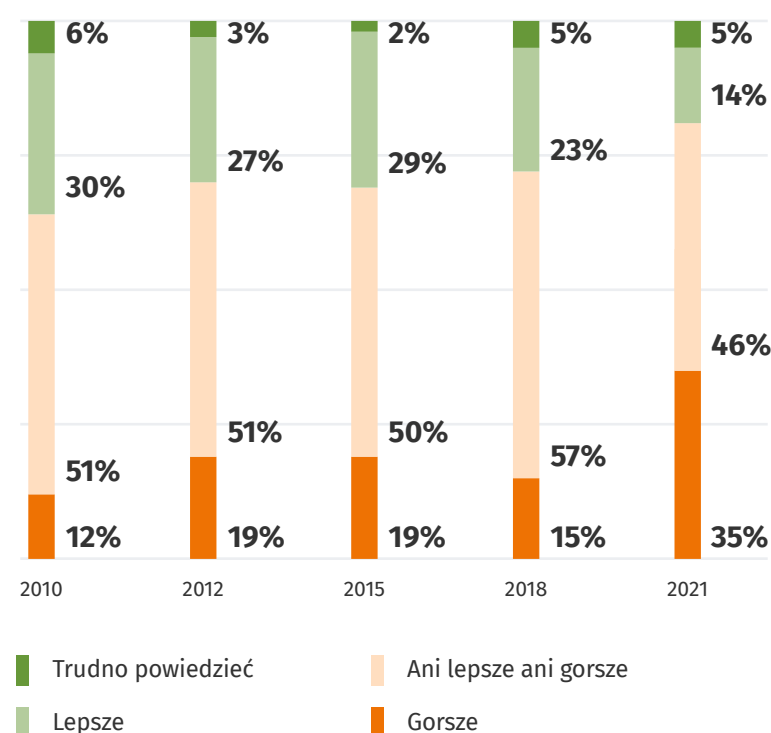
35% organizacji uważa, że warunki działania w ostatnim roku uległy pogorszeniu

Poza ogólną oceną kondycji organizacji w ostatnim roku badamy też zdanie przedstawielek i przedstawicieli sektora na temat warunków działania organizacji w porównaniu do lat ubiegłych – robimy to już 20 lat, od 2002 roku. W tym czasie organizacje najlepszą ocenę wystawiły w 2010 roku – wtedy 30% z nich przyznało, że miniony rok, czyli 2009, był lepszy od lat poprzednich. Tak pozytywne nastroje już się nie powtórzyły, a wyniki ostatniego pomiaru wypadły najbardziej pesymistycznie. Rekordowo duża grupa przedstawicieli i przedstawielek sektora (35%) zadeklarowała, że warunki do społecznego działania w ostatnim roku uległy pogorszeniu. Grupa zniechęconych organizacji urosła ponad dwukrotnie w stosunku do 2018 roku i równocześnie prawie dwukrotnie zmniejszyła się też grupa entuzjastów. Nadal największa część sektora (46%) uważa, że warunki działania nie zmieniły się w stosunku do roku poprzedniego, lecz taką deklarację złożyło najmniej organizacji od kilkunastu lat.

Najbardziej oczywistym czynnikiem, który wpłynął na negatywne postrzeganie warunków działania w 2020 roku wydaje się być wybuch pandemii COVID-19.

Oddziaływanie pandemii na funkcjonowanie było duże i te organizacje, które deklarowały, że ich sytuacja pogorszyła się w wyniku pandemii dużo częściej (13 punktów procentowych więcej niż ogół organizacji) dostrzegały też pogorszenie się warunków działania w stosunku do lat poprzednich.

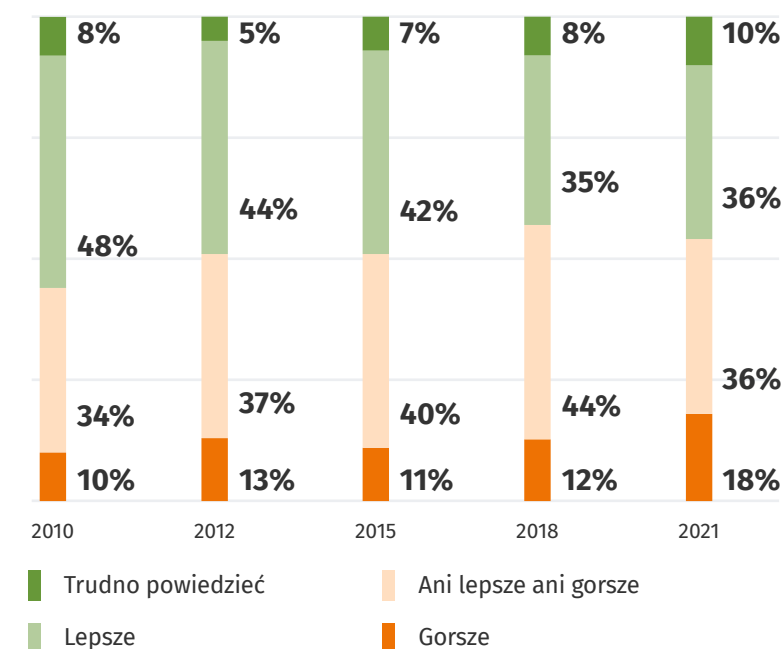
Ocena warunków działania organizacji w minionym roku w porównaniu do lat poprzednich



36% organizacji oczekuje lepszych warunków do działania w 2022 roku

Monitorujemy także oczekiwania organizacji wobec warunków działania w nadchodzącym roku. W 2010 roku fundacje i stowarzyszenia nie tylko dobrze oceniły poprzedni rok, ale też najbardziej (48%) optymistycznie patrzyły w przyszłość. 11 lat później, w 2021 roku, mniejsza liczba organizacji jest nastawiona tak pozytywnie, gdyż 36% z nich oczekuje lepszych warunków do działania w 2022 roku. Taka sama część organizacji uważa, że nic się nie zmieni w porównaniu do poprzedniego roku, a 18% fundacji i stowarzyszeń spodziewa się pogorszenia sytuacji. Liczba pesymistów oraz pesymistek w sektorze jest największa od 20 lat i trudno stwierdzić od czego zależy taka postawa – nie widać, żeby poziom pesymizmu zmieniał się wraz z podstawowymi cechami różnicującymi sektor (np. wielkością miejscowości, branżą, formą prawną czy wysokością przychodów). Co ciekawe, z większym optymizmem od ogółu organizacji patrzą w przyszłość organizacje o najniższych przychodach, czyli do 10 tys. zł rocznie.

Ocena warunków działania organizacji w następnym roku w porównaniu do roku bieżącego



Jakie plany na przyszłość mają organizacje?

49% organizacji planuje utrzymywać swoją działalność na tym samym poziomie



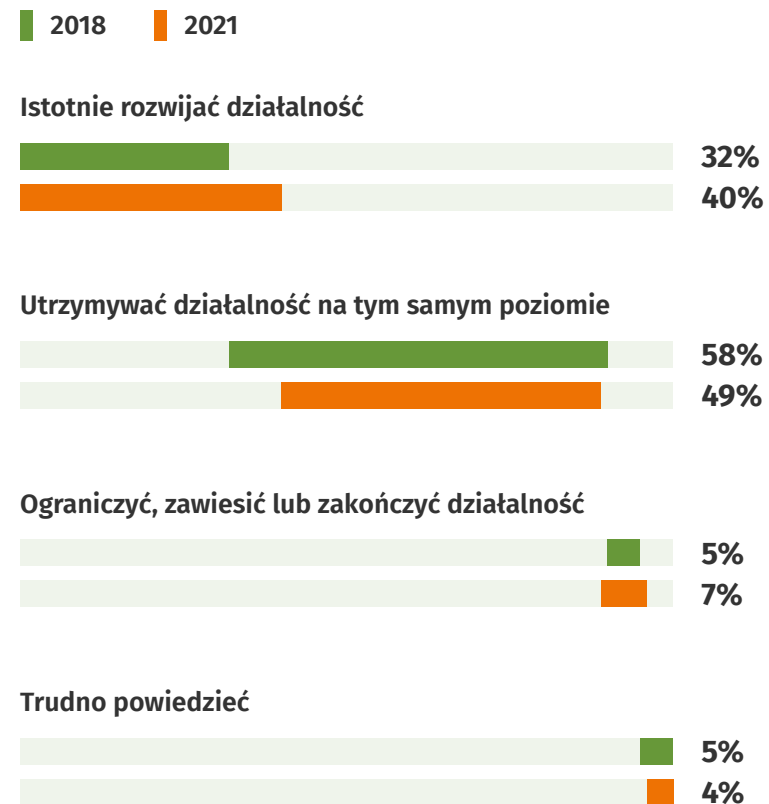
40% organizacji chce rozwijać swoją działalność w najbliższej przyszłości



Organizacje patrzą w przyszłość z umiarkowanym optymizmem, a ich oczekiwania dotyczące warunków działania w pewnym stopniu przekładają się na plany na przyszłość. 89% organizacji planuje w najbliższym czasie kontynuować swoją działalność, a część chce nawet ją rozwinąć. Prawie połowa sektora społecznego (49% organizacji) zamierza utrzymać swoją działalność na tym samym poziomie i zazwyczaj są to organizacje, które nie spodziewają się zmian w warunkach działania w 2022 roku. Jest ich mniej niż w 2018 roku, kiedy to 58% wszystkich stowarzyszeń i fundacji miało takie plany. Obecnie zwiększyła się też liczba organizacji, które chcą się rozwijać (z 32% w 2018 roku do 40% w 2021). Najczęściej nastawione na rozwój są fundacje, a także organizacje mające siedzibę w miastach średniej wielkości

(między 50 a 200 tys. mieszkańek i mieszkańców) i posiadające najmniejsze budżety (do 10 tys. zł rocznie). Nadal jednak proporcja pomiędzy organizacjami nastawionymi na rozwój i tymi nastawionymi na utrzymanie zbliżonego zakresu działań nie wróciła do tej sprzed 10 lat, kiedy to obie postawy były na podobnym poziomie. Jednocześnie, największy odsetek organizacji od 20 lat zadeklarował, że planuje niebawem ograniczyć, zawiesić lub zakończyć swoją działalność (7%). Może to być efekt pandemii i długotrwałego zawieszenia działań przez wiele organizacji, które następnie skutkowało brakiem motywacji do jej prowadzenia.

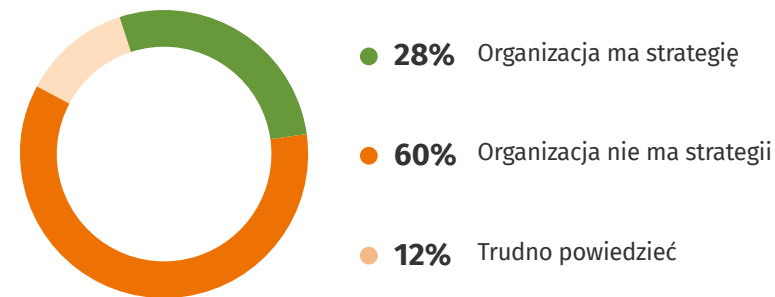
Plany organizacji na najbliższą przyszłość



60% organizacji nie posiada dokumentu strategicznego, który określa działanie i rozwój organizacji

Jednym z możliwych ułatwień w pracy nad rozwojem organizacji jest opracowanie dokumentów strategicznych, które określają długofalowe cele i sposoby ich realizacji. Z takiego rozwiązania korzysta 28% organizacji, które najczęściej znajdują się w dużych miastach, zajmują rozwojem lokalnym lub edukacją i mają wysoki budżet w skali sektora (powyżej 100 tys. zł rocznie). Te fundacje i stowarzyszenia, które posiadają strategię częściej też deklarują, że chcą rozwijać swoją działalność w najbliższym czasie. Dokumenty strategiczne i plany rozwoju mają zatem podobne organizacje – bardziej zinstytucjonalizowane, o większych zasobach (kadrowych czy finansowych). Prawie co trzecia organizacja (30%), która do tej pory nie miała dokumentów strategicznych chciałaby to zmienić i planuje ich opracowanie w ciągu najbliższych dwóch lat. Wiele organizacji (50% z tych, które zadeklarowały, że nie posiadają strategii) nie widzi jednak takiej potrzeby.

Posiadanie długofalowej strategii działań przez organizacje



Jolanta Woźnicka
Centrum Promocji i Rozwoju
Inicjatyw Obywatelskich OPUS



60% organizacji pozarządowych nie posiada dokumentu strategicznego. Połowa z nich nie widzi potrzeby, by takowy mieć. Strategię mają przede wszystkim organizacje w dużych miastach, ze stabilnymi budżetami i jasną perspektywą rozwoju swoich działań, wskazujące rozwój lokalny i edukację, jako główne obszary działań. Tyle fakty...

Planowanie strategii to wymagający proces, absorbujący czas. A czas to często jedyna waluta, jaką mamy w sektorze. Jeśli zaangażujemy go w planowanie, to ilu osobom nie pomożemy? Ile mniej zadań zrealizujemy? Ilu potrzebującym odmówimy pomocy? A jeśli do tego efekt, jaki otrzymamy będzie planem, którego nie da się zrealizować? Bo nie będzie dotacji, bo nie znajdziemy ludzi, bo sami się zmęczymy i poszukamy innego stabilniejszego zajęcia.

Otoczenie, w jakim przyszło nam, organizacjom pozarządowym dziś funkcjonować, nie daje poczucie stabilności, a tego wymaga myślenie strategiczne. Stabilności i poczucia sprawstwa. Szczególnie tego ostatniego brakuje wielu liderkom i liderom organizacji. Główne źródła finansowania większości organizacji to środki samorządowe. Brakuje w nich długofalowej stabilności. Umowy z samorządami są roczne, w budżetach zadań zleconych ciągle zbyt mało środków na zatrudnienie stałego zespołu.

Rośnie zjawisko wypalenia liderów organizacji pozarządowych. Organizacje mówią o pogorszeniu warunków funkcjonowania, o biurokracji, o kryzysie zaangażowania wolontariuszy. Jak w takich warunkach planować przyszłość? Z kim ją planować, jeśli potencjalny zespół, zatrudniony na zleceniach, wpada na kilka godzin tygodniowo, realizuje swoje zadania i często nie chce brać odpowiedzialności za całą organizację i jej rozwój?

Dach naprawia się w czasie pogody, a nie deszczu. Komfort planowania mają organizacje, które są stabilne, a tych w sektorze jest mniejszość.

Jestem związana z organizacją, która regularnie planuje swoje działania. Centrum OPUS ma strategię rozwoju na najbliższych 5 lat, którą mniej więcej raz na rok, raz na dwa lata weryfikujemy. Przez blisko 25 lat funkcjonowania zawsze planowaliśmy, na rok, na 3 lata, czasem na 5. Zawsze też zaglądaliśmy do tych planów zastanawiając się, co zrealizowaliśmy. Rozmowa o strategii jest dla nas okazją do weryfikacji kierunków działań, myślenia o nowych usługach, weryfikacją potrzeb klientów, zespołu. Mam przekonanie, że dzięki takiemu regularnemu planowaniu mamy kilkuletnie projekty, rozwijamy działalność gospodarczą, wchodzimy w nowe obszary działania, powiększamy zespół. Wiemy na jakie usługi będą nam potrzebne środki, co ułatwia nam aplikowanie do pojawiających się konkursów.

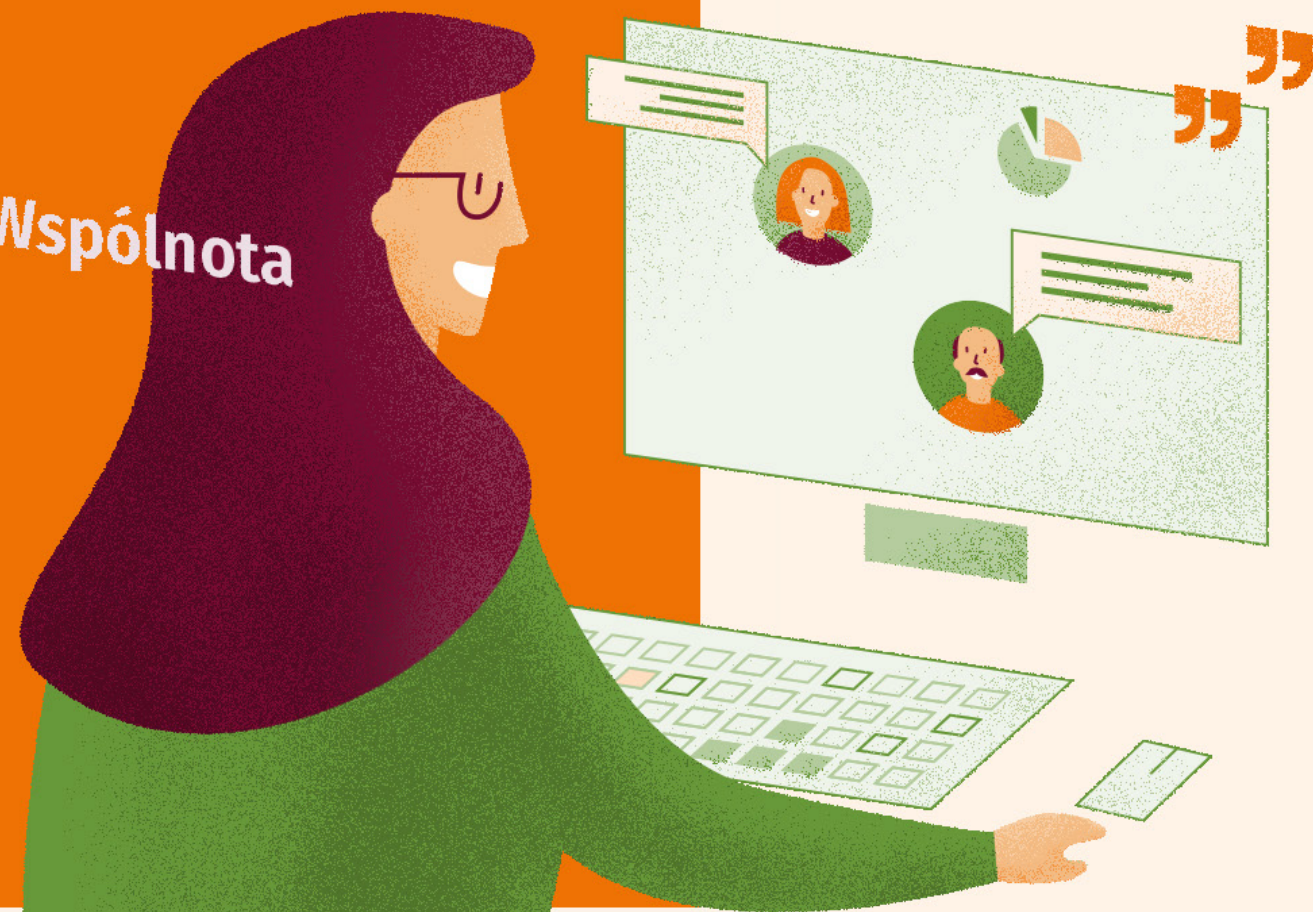
Może więc w rozmowie o strategii mylimy przyczynę ze skutkiem? Może nasza mała stabilność nie jest powodem niepisania strategii, a jej skutkiem?

Opinie liderek i liderów organizacji pozarządowych

Wspólnota

Rola organizacji

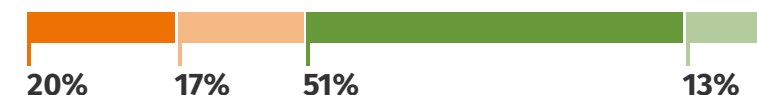
Zmiany



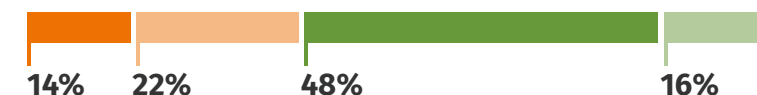
Reprezentatywne badanie stowarzyszeń oraz fundacji to okazja do zbadania opinii liderów i liderek organizacji pozarządowych jako wyrazicieli głosu swoich organizacji. Dzięki temu możemy poznać, jaki jest ich stosunek do bieżącej sytuacji społeczno-politycznej, jak widzą rolę organizacji pozarządowych w Polsce oraz jak postrzegają wspólnotę organizacji pozarządowych. Oczywiście mamy świadomość, że wewnątrz danej organizacji perspektywa na wiele tematów, szczególnie tych dotyczących spraw społeczno-politycznych, może być zróżnicowana. Mimo to ciekawa wydaje nam się analiza perspektywy liderek i liderów, bo to oni reprezentują organizację na zewnątrz, a tym samym tworzą dyskurs wokół organizacji pozarządowych.

Opinie liderek i liderów nt. znaczenia organizacji pozarządowych w skali kraju i w skali lokalnej

Organizacje pozarządowe mają ogólnie duży wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w skali kraju.



Wpływ organizacji pozarządowych na życie społeczne w mojej okolicy zwiększa się.



- Nie zgadzam się
- Zgadzam się
- Ani się zgadzam, ani nie zgadzam
- Trudno powiedzieć

Liderzy i liderki organizacji odnosili się do stwierdzeń używając 5-stopniowej skali, od „Zdecydowanie się nie zgadzam” do „Zdecydowanie się zgadzam”. Na wykresach w tym rozdziale raportu kategorie „Zdecydowanie się nie zgadzam” oraz „Raczej się nie zgadzam” zostały przedstawione łącznie, podobnie jak odpowiedzi z drugiego krańca skali.

Jaka jest rola organizacji pozarządowych?

51% liderek i liderów uważa, że organizacje pozarządowe mają duży wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w skali kraju

Ponad połowa liderek i liderów organizacji (51%) uważa, że organizacje pozarządowe mają ogólnie duży wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w skali kraju. To istotnie więcej niż w 2018 roku, kiedy takie przekonanie podzielało 42% przedstawicielek i przedstawicieli organizacji.

Dodatkowo, liderzy i liderki organizacji mają poczucie, że zwiększa się wpływ organizacji pozarządowych na życie społeczne w ich okolicy. Tak uważa niemal połowa z nich (48%). W 2018 roku przekonanych o zwiększającym się znaczeniu organizacji na poziomie lokalnym było 44%.

Duży wpływ organizacji pozarządowych na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w skali kraju oraz zwiększające się znaczenie organizacji na życie społeczne dostrzegają głównie organizacje z małych i średnich miast (między 50 z 200 tys. mieszkańców i mieszkankę), o regionalnej skali działania, z branży rozwoju lokalnego, bardziej zasobne finansowo, tj. o budżetach powyżej 100 tys. zł i posiadające stały zespół pracowniczy.

Czy sektor pozarządowy tworzy wspólnotę?

52% liderki i liderów organizacji nie postrzega sektora pozarządowego jako wspólnoty organizacji – widzi raczej poszczególne organizacje realizujące swoje cele

51% liderki i liderów organizacji widzi potrzebę tworzenia wizji rozwoju całego sektora pozarządowego

Ponad połowa (52%) liderki i liderów organizacji pozarządowych nie postrzega sektora pozarządowego w Polsce jako wspólnoty organizacji – widzi raczej poszczególne organizacje realizujące swoje cele. To więcej niż w 2018 roku, gdy taką perspektywę prezentowało 41% przedstawicieli i przedstawicieli organizacji. Przeciwnego zdania jest reprezentacja 13% stowarzyszeń i fundacji, ta grupa postrzega polski sektor społeczny jako pewną wspólnotę, całość, a nie tylko jako zbiór pojedynczych organizacji. Trzy lata temu liderki i liderów o takim wspólnotowym rozumieniu polskiego sektora społecznego było 24%.

Reprezentacja jakich organizacji częściej widzi wspólnotę sektora społecznego, a jakich rzadziej?

- Częściej dostrzegają ją liderzy i liderki organizacji ze średniej wielkości miejscowości (między 50 a 200 tys. mieszkańców i mieszkańek) oraz takich organizacji, które już należą do różnego rodzaju porozumień organizacji pozarządowych.
- Rzadziej dostrzegają ją przedstawiciele i przedstawicielki organizacji ze wsi oraz takich organizacji, które zdecydowanie odczuwają problem konkurencji ze strony innych organizacji pozarządowych oraz podmiotów zmagających się

z zapewnieniem materialnego funkcjonowania organizacji (zdobyciem środków i sprzętu, dostępem do lokalu) oraz z nadmierną kontrolą i biurokracją administracji publicznej.

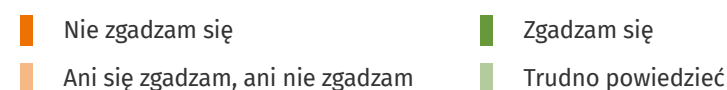
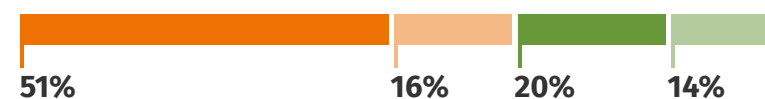
Jednocześnie ponad połowa liderki i liderów organizacji (51%) jest przekonana o potrzebie tworzenia wizji rozwoju całego sektora pozarządowego. To nieco więcej niż w 2018 i 2015 roku (odpowiednio o 4 i 9 punktów procentowych). Tworzenie wizji rozwoju całego sektora jako bezsensowne postrzega 20% liderki i liderów – według nich każda organizacja powinna dbać przede wszystkim o własny rozwój. Potrzebę stworzenia takiej wizji dostrzegają zarówno te organizacje, które widzą sektor pozarządowy jako na wspólnotę organizacji, jak i te, które stwierdzają, że trudno mówić o polskim sektorze pozarządowym jako pewnej całości.

Opinie liderki i liderów nt. istnienia wspólnoty organizacji oraz sensowności tworzenia wizji rozwoju sektora społecznego

W Polsce trudno mówić o istnieniu sektora pozarządowego jako wspólnoty organizacji – istnieją wyłącznie poszczególne organizacje realizujące swoje cele.



Każda organizacja powinna dbać przede wszystkim o własny rozwój, więc nie ma sensu tworzyć wizji rozwoju całego sektora.



Jak sytuacja polityczna wpływa na sektor społeczny?

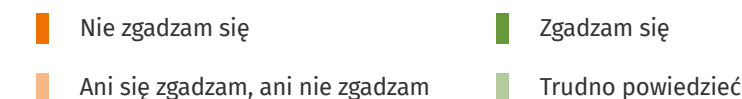
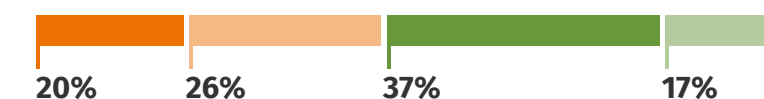
37% liderki i liderów uważa, że współpraca między różnymi organizacjami jest wysoce utrudniona lub wręcz niemożliwa ze względu na podziały polityczne w polskim społeczeństwie

Na trudność w postrzeganiu organizacji pozarządowych jako wspólnoty organizacji może mieć wpływ to, jak liderki i liderzy oceniają wpływ sytuacji politycznej na organizacje pozarządowe. Zwiększa się odsetek liderki i liderów organizacji, którzy uważają, że współpraca między różnymi organizacjami jest wysoce utrudniona lub wręcz niemożliwa ze względu na podziały polityczne w polskim społeczeństwie. W 2021 roku 37% przedstawicieli i przedstawicieli organizacji przyjmowało taką perspektywę, trzy lata wcześniej – 31%. Jednocześnie w co piątej organizacji (20%) liderki i liderzy nie dostrzegają negatywnego wpływu sytuacji politycznej na współpracę wewnątrz środowiska pozarządowego (w 2018 roku – 25%). Trudność w tej współpracy dostrzegają głównie organizacje z budżetami między 1 a 100 tys. zł.

50% liderki i liderów organizacji uważa, że bieżąca sytuacja polityczna wpływa negatywnie na organizacje pozarządowe

Opinia liderki i liderów nt. współpracy między organizacjami i podziałów politycznych w Polsce

Współpraca między różnymi organizacjami jest wysoce utrudniona lub wręcz niemożliwa ze względu na podziały polityczne w polskim społeczeństwie.



Zdecydowana większość liderki i liderów organizacji jest zdania, że bieżąca sytuacja polityczna wpływa na organizacje pozarządowe. 50% liderów i liderki ocenia ten wpływ jako negatywny, a 12% postrzega go jako pozytywny. 15% przedstawicieli i przedstawicieli organizacji ocenia ten wpływ raczej neutralnie, a 24% nie podjęło się dokonania takiej oceny. Pozytywna ocena wpływu bieżącej sytuacji politycznej na organizacje pozarządowe charakteryzuje przede wszystkim organizacje wiejskie. Z kolei jej negatywny wpływ dostrzegają głównie organizacje z największych miast powyżej 200 tys. mieszkańców i mieszkańek, o przychodach powyżej 100 tys. zł, o ogólnopolskiej lub międzynarodowej skali działania oraz organizacje z branż ekologii i edukacji.

Pogarsza się ocena wpływu bieżącej polityki rządu na wzmocnienie sektora pozarządowego. 49% ocenia, że polityka rządu nie służy wzmocnieniu sektora społecznego, w 2018 roku – 39%.

Liderki i liderzy organizacji byli też pytani o ocenę wpływu bieżącej polityki rządu na wzmocnienie sektora pozarządowego. Okazuje się, że ocena tego wpływu pogarsza się. Powiększa się grupa liderów i liderki, którzy krytycznie odnoszą się do wpływu polityki rządu na wzmocnienie sektora społecznego oraz zmniejsza się grupa tych, którzy ten wpływ oceniają pozytywnie. 49% ocenia, że polityka rządu nie służy wzmocnieniu sektora społecznego, w 2018 roku – 39%. Przeciwnego zdania jest 13% liderów i liderki, w 2018 roku – 15%. Pozostali oceniają ją neutralnie lub nie podejmują się oceny.

Poprawa sytuacji organizacji pozarządowych w Polsce zależy od wielu kwestii. Przedstawicielki i przedstawiciele sektora społecznego byli pytani o to, na ile działania służące tej poprawie powinny być inicjowane przez państwo, a na ile przez same organizacje. Grupy zwolenników obu tych rozwiązań są podobnej wielkości. 31% liderów i liderki uważa, że aby sytuacja organizacji w Polsce się poprawiła, konieczne są działania inicjowane przede wszystkim przez państwo, instytucje rządowe (w 2018 roku – 28%). Natomiast 28% jest zdania, że konieczne są działania inicjowane przede wszystkim przez same organizacje, np. działające w ramach federacji i porozumień (w 2018 roku – 32%).



Edwin Bendyk
Fundacja im. Stefana Batorego

Cechą charakterystyczną sytuacji politycznej w Polsce jest bardzo silna polaryzacja. Gra na polaryzację okazała się skutecznym mechanizmem mobilizacji politycznej elektoratów. Płacimy za to wysoką cenę, bo w logikę polaryzacji włączane są kolejne sfery życia – kwestie tożsamości, kultury i wartości, stylów życia są coraz chętniej instrumentalizowane politycznie. Wystarczy wspomnieć prawa reprodukcyjne kobiet czy prawa osób LGBTQ+.

Większość organizacji społecznych w Polsce nie zajmuje się bezpośrednio tymi tematami, gdy jednak stają się one przedmiotem politycznej instrumentalizacji aktywności i liderzy organizacji czują się w obowiązku, by zająć stanowisko i zaangażować się. Ich decyzje najczęściej interpretowane są politycznie, a oni sami i ich organizacje wpisywane w podział, który czyni porozumiewanie się coraz trudniejszym.

Mechanizm ten nie dotyczy tylko środowisk społecznych, można go dostrzec w rodzinach i kręgach przyjaciół. Zapewne nie jest to jedyne wyjaśnienie problemu coraz trudniejszej współpracy, jaki dostrzegają liderzy organizacji. Warto przy okazji zmierzyć się z pytaniem, na ile obiektywna różnorodność sfery społecznej i tworzących ją organizacji może być antidotum na patologię procesu politycznego? Czy odpowiedzią miałyby być konsolidacja i większa wspólnotowość?

Jaki jest stosunek organizacji do zmian formalnych dotyczących organizacji?

35% liderów i liderki uważa, że sposób finansowania organizacji pozarządowych ze środków publicznych idzie obecnie w złym kierunku

Ocena wpływu bieżącej polityki rządu na sytuację organizacji może wiązać się ze stosunkiem do wprowadzanych przez rząd zmian dotyczących funkcjonowania organizacji, np. sposobu finansowania oraz zmian prawnych dotyczących merytorycznego obszaru działań organizacji.

24% liderów i liderki uważa, że sposób finansowania organizacji pozarządowych ze środków publicznych idzie obecnie w dobrym kierunku. Przeciwnego zdania jest 35% liderów i liderki. O taką ocenę nie pytano w 2018 roku.

Zmiany w sposobie finansowania organizacji pozarządowych ze środków publicznych pozytywnie oceniają przede wszystkim organizacje ze wsi i małych miast do 50 tys. mieszkańców i mieszkańek, organizacje działające na lokalną skalę oraz o budżetach między 1 a 10 tys. zł rocznie. Nie obserwujemy istotnego statystycznie związku między oceną wystawioną zmianom w finansowaniu organizacji a stażem działania organizacji lub zatrudnianiem przez organizację stałego zespołu pracowniczego.

Jedną ze zmian w sposobie finansowania organizacji pozarządowych było utworzenie przez rząd w 2017 roku centralnej instytucji prowadzącej rządowe programy dotacyjne, czyli Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW). W 2018 roku, czyli rok po powstaniu tej instytucji, pytano przedstawicielki i przedstawicieli organizacji o ocenę powstania tego podmiotu. Wtedy 13% liderów i liderki organizacji oceniało, że powstanie NIW wydaje się dobrym rozwiązaniem, 21% stwierdziło, że wydaje się to złym rozwiązaniem, a pozostałe osoby dokonały oceny neutralnej lub nie chciały odpowiadać na to pytanie. W 2021 roku zapytaliśmy o ocenę działania NIW. Okazuje się, że zdania co do tego są w sektorze społecznym bardzo podzielone, ale największa część liderów i liderki w ogóle nie chce takiej oceny dokonywać. 43% liderów i liderki uchyliło się od odpowiedzi na takie pytanie, 22% dokonuje oceny raczej neutralnej. 18% liderów i liderki uważa, że działania Narodowego Instytutu Wolności przynoszą organizacjom więcej szkody niż korzyści. Z kolei 17% dostrzega więcej korzyści niż szkody.

Działania NIW jako przede wszystkim korzystne postrzegają głównie organizacje wiejskie, z branży usług społecznych i rozwoju lokalnego. Ocena działań NIW jest też powiązana z tym, czy organizacja korzysta z finansowania udzielanego przez tę instytucję. Wśród organizacji, które aplikowały o te środki, choć bez sukcesu, 24% ocenia działania NIW pozytywnie. Z kolei wśród organizacji, które pozyskały środki z NIW, pozytywną ocenę działań tej instytucji wystawia 47% organizacji. A wśród tych podmiotów, które o środki z NIW nie aplikowały, 11% organizacji dostrzega w działaniu NIW więcej korzyści niż szkody.

25%

liderki i liderów ocenia, że zmiany prawne dotyczące merytorycznego obszaru działań ich organizacji idą obecnie w złym kierunku



Jeśli chodzi o zmiany prawne dotyczące merytorycznego obszaru działań organizacji (np. ochrony zdrowia, usług socjalnych), to jako idące w dobrym kierunku widzi je 20% liderki i liderów (w 2018 roku – 19%). Z kolei krytycznie ocenia je 25% przedstawicielek i przedstawicieli organizacji. Oznacza to zwiększenie się grupy krytyków tych zmian, gdyż w 2018 roku merytoryczne zmiany prawne jako idące w złym kierunku oceniało 16% liderki i liderów. Pozytywną opinię o zmianach merytorycznych w obszarze działań organizacji mają przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje ze wsi oraz z małych i średnich miast (do 200 tys. mieszkańców i mieszkańek) oraz organizacje z branż usług socjalnych i sportu.

Jaki jest stosunek organizacji do Unii Europejskiej?

64% liderki i liderów organizacji jest otwartych na korzystanie z doświadczeń i wiedzy organizacji z Unii Europejskiej

64% liderki i liderów organizacji pozarządowych deklaruje, że ich organizacje są otwarte na korzystanie z doświadczeń i wiedzy organizacji z Unii Europejskiej. Oznacza to podobny stopień „proeuropejskości organizacji” jak w 2018 roku, kiedy takie otwarcie na Unię Europejską deklarowało 61% liderki i liderów. Jednocześnie 13% przedstawicielek i przedstawicieli organizacji nie widzi dziś sensu w korzystaniu z doświadczeń i wiedzy organizacji z Unii Europejskiej.

Pozytywny stosunek do Unii Europejskiej charakteryzuje organizacje młodsze stażem, tj. mające do 5 lat, działające na skalę międzynarodową, bardziej zasobne finansowo (mające ponad 100 tys. zł rocznie), posiadające stałych pracowników i pracowniczki oraz zatrudniające na umowę o pracę. Bardziej otwarte na korzystanie z doświadczeń organizacji z UE są też te organizacje, które uzyskały dofinansowanie z funduszy unijnych lub programów Komisji Europejskiej.

Czy Polki i Polacy rozumieją działanie organizacji?

Liderki i liderzy organizacji pozarządowych są bardzo sceptyczni odnośnie zrozumienia działalności organizacji pozarządowych przez polskie społeczeństwo. 59% z nich uważa, że większość ludzi w Polsce nie rozumie na czym polega działalność organizacji pozarządowych. Przeciwnego zdania jest 14% przedstawicielek i przedstawicieli organizacji. To nieco bardziej krytyczne spojrzenie niż w 2018 roku. Wtedy 54% liderki i liderów było zdania, że polskie społeczeństwo nie rozumie, na czym polega działalność sektora społecznego.

Krytyczne zdanie o tym, czy ludzie w Polsce rozumieją na czym polega działanie sektora pozarządowego, mają przede wszystkim organizacje ze średnich miast (między 50 a 200 tys. mieszkańców i mieszkańek), z branż kultury, rozwoju lokalnego i edukacji oraz o międzynarodowym zasięgu działania.

Opinia liderki i liderów nt. rozumienia działalności organizacji pozarządowych przez społeczeństwo

Większość ludzi w Polsce nie rozumie na czym polega działalność organizacji pozarządowych.



■ Nie zgadzam się
■ Ani się zgadzam, ani nie zgadzam
■ Zgadzam się
■ Trudno powiedzieć



Julia Bednarek
Stowarzyszenie Klon/Jawor



Poczucie liderów i liderki organizacji, że polskie społeczeństwo nie rozumie działań organizacji pozarządowych, może wynikać z tego, że nie czują wsparcia oraz obecności Polek i Polaków w swoich działaniach. Z badań sondażowych dotyczących opinii społeczeństwa polskiego na temat organizacji społecznych (Zaufanie i wizerunek NGO, Stowarzyszenie Klon/Jawor i Grupa 4P, 2020) wynika, że tylko 16% Polek i Polaków uczestniczyło osobiście w konkretnych działaniach organizacji. Natomiast dużo więcej osób (54% społeczeństwa) deklaruje, że zetknęło się z organizacjami w ostatnim roku inaczej niż bezpośrednio (np. przez media). Co ciekawe, najbardziej widoczne w społeczeństwie są działania organizacji na rzecz praw zwierząt (49%), równości płci (45%) czy w obszarze pomocy społecznej (42%).

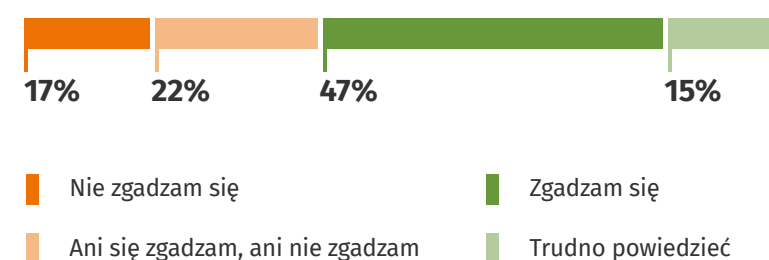
Paradoks zaś polega na tym, że te obszary nie są najczęstszymi obszarami działań organizacji w Polsce, gdyż zdecydowana większość sektora społecznego działa w branży sportowej, kulturalnej i związanej z edukacją, a te nie są tak często dostrzegane i doceniane przez społeczeństwo. Jednak pomimo braku osobistych kontaktów czy braku dostrzeżenia wielu działań sektora społecznego, Polki i Polacy uważają, że organizacje społeczne są w Polsce bardzo potrzebne (62%), a także w wielu obszarach działają lepiej niż rząd czy samorządy (53%). Dane te pokazują, że być może specyfika działania organizacji społecznych nie jest zrozumiała dla wielu osób w Polsce, ale mimo to organizacje są widoczne dla Polek i Polaków, a także są doceniane przez społeczeństwo dzięki swojemu ukierunkowaniu na cel i wrażliwość na potrzeby innych.

Jakie jest znaczenie kryzysu klimatycznego dla organizacji?

Niemal połowa (47%) przedstawicielek i przedstawicieli organizacji deklaruje, że kryzys klimatyczny powinien być ważnym tematem dla polskich organizacji pozarządowych. Przeciwnego zdania jest 17% liderek i liderów. W 2021 roku po raz pierwszy zapytaliśmy liderki i liderów o ich opinię o kryzysie klimatycznym, dlatego w tym przypadku nie można powiedzieć o zmianie w czasie. Potrzebę traktowania kryzysu klimatycznego jako ważnego tematu dla organizacji dostrzegają głównie organizacje z branż ekologii, kultury, edukacji i rozwoju lokalnego.

Opinia liderek i liderów nt. wagi tematu kryzysu klimatycznego dla organizacji

Kryzys klimatyczny powinien być ważnym tematem dla polskich organizacji pozarządowych.



Choć niemal połowa przedstawicielek i przedstawicieli organizacji deklaruje, że kryzys klimatyczny powinien być ważnym tematem dla organizacji pozarządowych, to okazuje się, że dużo mniej organizacji uwzględnia ten temat w życiu organizacji. 23% organizacji deklaruje, że uwzględnia kwestie związane z kryzysem klimatycznym przy planowaniu działań, 21% w organizacji pracy. Z kolei 16% stowarzyszeń i fundacji obserwuje wpływ kryzysu klimatycznego na obszar tematyczny, w którym organizacja działa, a 14% – na odbiorczyńie i odbiorców działań organizacji.

Kwestie kryzysu klimatycznego przy planowaniu działań najczęściej uwzględniają organizacje z największych miast (powyżej 200 tys. mieszkańców i mieszkanek), o dużych zasobach finansowych (powyżej 100 tys. zł) i ludzkich (zatrudniające stały zespół pracowników), o ogólnopolskiej lub międzynarodowej skali działania. Wpływ kryzysu klimatycznego na odbiorców dostrzegają najczęściej organizacje działające na rzecz innych organizacji lub instytucji. Z kolei wpływ kryzysu klimatycznego na obszar tematyczny działania organizacji częściej dostrzegają organizacje z branż ekologii, rozwoju lokalnego oraz edukacji.

Ocena znaczenia kryzysu klimatycznego dla funkcjonowania organizacji

Organizacja uwzględnia kwestie związane z kryzysem klimatycznym przy planowaniu działań



Organizacja uwzględnia kwestie związane z kryzysem klimatycznym w organizacji pracy



Organizacja obserwuje wpływ kryzysu klimatycznego na obszar tematyczny, w jakim działa



Organizacja obserwuje wpływ kryzysu klimatycznego na odbiorców działań



Metodologia badania

Dane opisane w niniejszym raporcie pochodzą z badania „Kondycja organizacji pozarządowych 2021”. Jest to badanie, które zespół Badań Klon/Jawor realizuje cyklicznie co 2-3 lata od 2002 roku. Edycja z 2021 roku była 9. edycją tego projektu. Badanie „Kondycja organizacji pozarządowych” jest największym, niezależnym badaniem stowarzyszeń i fundacji w Polsce, realizowanym od 20 lat.

Jak wyglądał kwestionariusz?

Kwestionariusz składał się z 7 bloków pytań: informacje podstawowe, wpływ pandemii na organizacje, personel organizacji, sytuacja finansowa w 2020 roku, współpraca z innymi podmiotami, model działania i funkcjonowania organizacji oraz opinie organizacji. Trzon kwestionariusza stanowiły pytania z poprzednich edycji badania, dzięki czemu jest możliwe obserwowanie zmian w czasie w oparciu o poszczególne wskaźniki kondycji polskich stowarzyszeń i fundacji. W 2021 roku przygotowano też nowe pytania skupiające się na zagadnieniach: pandemii, kryzysu klimatycznego, strategii czy wsparcia organizacji przez inne podmioty podczas pandemii. Czas wypełniania ankiety dla większości respondentów i respondentek wynosił od 30 do 60 minut i był zależny od sytuacji organizacji oraz specyfiki jej działania.

Jak wyglądał dobór próby do badania?

Przebadano reprezentatywną próbę 1200 stowarzyszeń i fundacji, które były losowane z rejestru REGON. Próba miała charakter losowo-warstwowy. Wyróżniono dwie warstwy:

- forma prawna – fundacje; stowarzyszenia (poza ochotniczymi strażnikami pożarnymi),
- wielkość miejscowości, w której organizacja jest zarejestrowana – wieś; miasta do 50 tys. mieszkańców; miasta 50-200 tys. mieszkańców; miasta powyżej 200 tys. mieszkańców; Warszawa.

Dodatkowo w próbie wyróżniono segment organizacji sportowych (kluby sportowe). Wylosowano główną próbę, a także próby rezerwowe. Poziom realizacji próby wyniósł 10%, przy czym szacunkowo połowa zarejestrowanych organizacji nie prowadzi faktycznej działalności (na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego), co w znacznym stopniu wpłynęło na poziom realizacji próby.

Jak realizowano badanie?

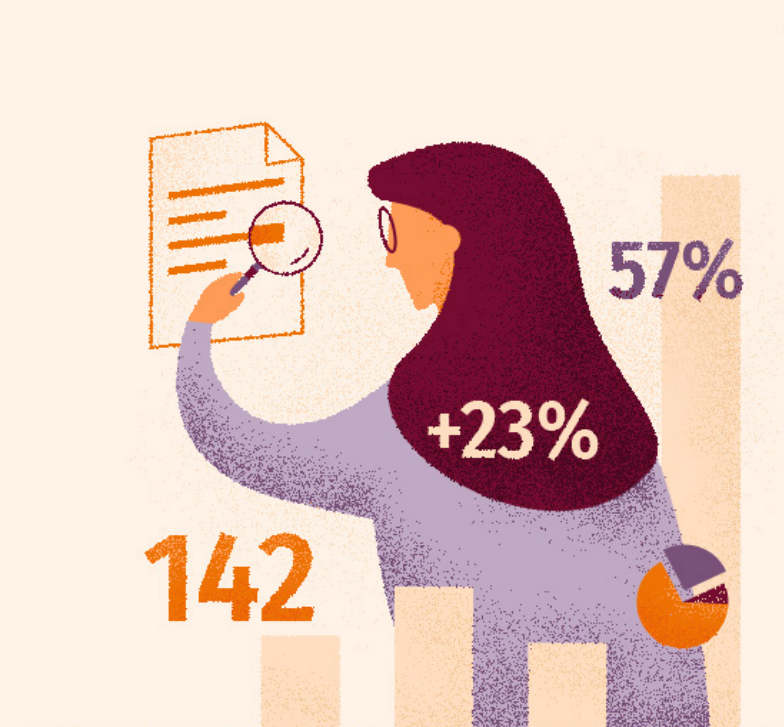
Realizację badania przeprowadziło w całości Stowarzyszenie Klon/Jawor. Dane o 1200 organizacjach zebrano techniką CAWI, a więc za pośrednictwem kwestionariusza online wypełnianego samodzielnie przez organizacje. Do zbierania materiału wykorzystano narzędzie do badań ilościowych CADAS.

Wylosowane do badania organizacje otrzymywały e-maile z zaproszeniem do badania, a dodatkowo telefonicznie przypomniano i zachęcano do udziału w badaniu. Respondentkami i respondentami były osoby pełniące zarządcze funkcje w organizacji, dobrze zorientowane w jej sytuacji, m.in. członkowie i członkinie zarządów, dyrektorzy i dyrektorki. Dane zbierano z zachowaniem zasady poufności. Dane kontaktowe do organizacji uzyskano z serwisu spis.ngo.pl, które zostały zweryfikowane i uzupełnione o dane dostępne w internecie.

Badanie było realizowane od października 2021 do stycznia 2022 roku.

Jak analizowano zebrane dane?

Analizy były przeprowadzone przy wykorzystaniu wag analitycznych korygujących proporcje poszczególnych podmiotów w próbie względem populacji (z uwzględnieniem warstw: forma prawna i wielkość miejscowości oraz segmentu próby: organizacje sportowe i niesportowe). Do obliczeń wykorzystano narzędzie do analiz statystycznych SPSS. Dla poziomu ufności 95%, przy wielkości frakcji 0,5, maksymalny błąd statystyczny wynosi +/- 3%. Podczas wykonywania analiz założono poziom istotności statystycznej $p < 0,05$ (tj. wszelkie opisane w raporcie zależności są istotne statystycznie przy tym poziomie istotności).



kondycja.ngo.pl

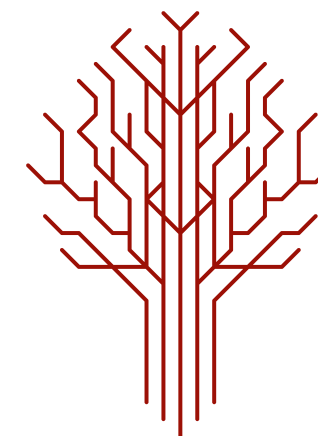
strona badania „Kondycja organizacji pozarządowych”

fakty.ngo.pl

dane i analizy dotyczące aktywności społecznej

ngo.pl

portal organizacji pozarządowych



stowarzyszenie
klon / jawor